

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

Klášter Kladruby u Stříbra a jeho knihovny

Martina Ambrosová

2016

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra filozofie

Studijní program Humanitní studia

Studijní obor Evropská kulturní studia

Diplomová práce

Klášter Kladruby u Stříbra a jeho knihovny

Martina Ambrosová

Vedoucí práce:

Mgr. Petra Hečková, Ph.D.

Katedra filozofie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň, 2016

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, červenec 2016

Poděkování:

Ráda bych poděkovala vedoucí diplomové práce Mgr. Petře Hečkové, Ph.D. za pomocné vedení při tvorbě práce a zástupci kastelána kladrubského kláštera Mgr. Kamilu Petráňovi za potřebné informace ke klášteru a umožnění mé badatelské činnosti. Dále bych ráda poděkovala své rodině a přátelům za jejich podporu.

Plzeň, 2016

Obsah

1	Úvod	7
2	Historie kláštera v Kladrubech u Stříbra a jeho současné využití	9
2.1	Historie kláštera obecně	9
2.2	Archeologické výzkumy v klášteře	12
2.3	Architektonický vývoj kladrubského kláštera	14
2.4	Využití kláštera v současnosti	17
3	Historické klášterní knihovny	20
3.1	Dějiny klášterních knihoven do husitství	20
4	Knihovna kladrubského kláštera do jeho zrušení v roce 1785	24
4.1	Řád benediktinů	24
4.2	Benediktini v kladrubském klášteře	27
4.2.1	Život benediktinských mnichů v klášteře	29
4.2.2	Významní kladrubští opati	31
4.2.3	Zrušení kladrubského kláštera	34
4.3	Knihovna benediktinů v kladrubském klášteře	35
4.4	Fondy kladrubské knihovny z vlastního bádání	38
4.5	Nalezené fondy knihovny kladrubského kláštera a jejich popis	43
5	Knihovna rodu Windischgrätzů v kladrubském klášteře	50
5.1	Historie rodu Windischgrätzů	51
5.2	Windischgrätzové v Kladrubech u Stříbra	52
5.3	Historie windischgrätzké knihovny	55
5.4	Interiér a popis knihovny z vlastního bádání	62
6	Závěr	65
7	Seznam použité literatury	68
8	Přílohy	73
9	Resumé	86

1 Úvod

Sakrální památky na našem území jsou odkazem naší minulosti a připomínkou silného duchovního smýšlení, které bylo alfou a omegou života našich předků. Doba se změnila, původní účel těchto památek z velké části ztratil na významu, a tak se mění i využití objektů, jako jsou především kláštery. Jen zčásti jsou stále využívány různými řády působícími na našem území a plnícími křesťanskou funkci. Z velké části jsou dnes kláštery kulturními institucemi zanechávajícími odkaz historie, duchovna, skvostné architektury, výtvarného umění, lidského umu. V kláštorech, které nejsou využívány pro potřeby řádů, vznikají prohlídkové trasy jako na zámcích či hradech, konají se zde koncerty, svatební obřady, slouží jako výstavní prostory pro začínající i regionálně působící umělce, především výtvarníky či sochaře. Většinou jsou centrem dění daného regionu, často se zde konají místní trhy či jarmarky s historickou nebo sezónní tematikou. Kromě světských záležitostí se ve většině klášterů pravidelně konají církevní svátky připomínající a dodržující církevní tradici.

Přes náročnost dohledání informací o fondech a historii původní klášterní knihovny je cílem této diplomové práce představit klášter Kladruby jako významnou kulturní památku, zmapovat osud původní klášterní knihovny benediktinské a podat přehledné informace o stávající knihovně windischgrätzké. S tím souvisí rozsáhlejší informace o obyvatelích kláštera a jejich životě – řádu benediktinů a německého šlechtického rodu Windischgrätzů. Pozornost je též věnována duchovní a vzdělanostní roli klášterů, významu knihy pro život v klášteře a historii kladrubského kláštera až po jeho současné využití. Především jsou však v této práci představeny na základě osobního bádání dosud nepublikované dochované knihy z původního benediktinského kláštera a soupis knih kladrubského kláštera z roku 1773.

Kladrubský klášter má z hlediska knihovny jednu zajímavost, která rozděluje existenci knihovny na dvě části – před zrušením kláštera v roce 1785 a po zrušení, kdy byl klášter v majetku německého šlechtického rodu Windischgrätzů. Původní klášterní benediktinská knihovna byla zrušena a rozebrána, knihovna windischgrätzká je dosud uložena v původní podobě v prostorách kláštera a je součástí prohlídkové trasy.

K dosažení tohoto cíle byly využity veškeré dostupné knižní fondy vztahující se k tématu, a především vlastní badatelská činnost. Stěžejní použitou literaturou se staly práce předního znalce Kladrub a kladrubského kláštera - historického badatele, ředitele a učitele kladrubské základní školy, *Jiřího Čechury*, znalce zámeckých knihoven a vedoucího Knihovny Národního muzea v Praze *PhDr. Petra Maška*, kniha Jakuba Krčka *Rušení klášterů na Plzeňsku a Encyklopedie českých klášterů*. Z oblasti dějin knihoven a knih dílo *Prof. PhDr. Jiřího Cejčka, CSc.* a *PhDr. Pravoslava Kneidla*. Využito bylo informací získaných z osobní prohlídky areálu kláštera, z pátrání v Národním archivu v Praze, z konzultací s lidmi zabývajícími se historií kladrubského kláštera a knihoven, a především z vlastního bádání v knihovním fondu v kladrubském klášteře. Použito bylo metody komparace, metody deskriptivní a archivního výzkumu knižních fondů a pramenů.

Práce je rozdělena do čtyř základních kapitol vlastního textu. První kapitola je věnována historii kladrubského kláštera, kde je obecně zachycen historický a architektonický vývoj tohoto významného církevního památkového objektu až po jeho využití v současnosti. Druhá kapitola je věnována stručné historii klášterních knihoven do husitství. Třetí kapitola je rozsáhlá, a je již cele věnována původní, benediktinské knihovně. Jsou v ní zachyceny informace o historii řádu benediktinů, jejich pravidlech, o každodenním životě mnichů v kladrubském klášteře a informace o životě významných opatů kladrubského kláštera. V dalších podkapitolách budou představeny informace o knihovně získané z literatury, především však vlastní poznatky získané archivním výzkumem v Praze a vlastním bádáním v klášteře. Kapitola čtvrtá patří knihovně windischgrätzké, kde svoje místo budou mít informace o šlechtickém německém rodu Windischgrätzů, podrobný historický vývoj knihovny a její současný stav včetně popisu interiéru a ukázkou dvou publikací. .

2 Historie kláštera v Kladrubech u Stříbra a jeho současné využití

„Když jsem poprvé přicházel do Kladrub a spatřil jsem v záři zapadajícího slunce lesknoucí se kopuli Santiniho chrámu nad věncem okolních lesů, sejmul jsem čapku a s úžasem zůstal jsem stát a obdivoval toto veledílo...“ (dr. V.V. Kremer)¹

2.1 Historie kláštera obecně

Kláštery představovaly po dlouhá staletí duchovní, kulturní a často i ekonomická a politická centra krajů. Byly zakládány z vůle panovníků a jiných vlivných představitelů významných šlechtických rodů a církevních institucí. Zpočátku své existence zůstávaly řeholní domy závislé na vnější podpoře svého donátora a jeho následovníků, postupem času se proměňovaly v samostatné ekonomické a právní subjekty. Podmaňovaly si blízké a vzdálenější okolí, které přetvářely v ekvivalent šlechtických dominií. Nazývaly se klášterními panstvími nebo přímo klášterstvími. Především se to týkalo klášterů tří řádů, které se v Čechách usazovaly od konce 10. do konce 13. století a do značné míry se podílely na formování středověkého přemyslovského státu. Nejstarší z nich byl řád benediktinů, který sídlil právě v Kladrubech u Stříbra.²

Právě kladrubský klášter patřil mezi nejvlivnější církevní instituce v Čechách a za 670 let své existence se výrazně zapsal do vývoje západočeského regionu. Od konce 19. století přitahoval pozornost historiků, jak díky svému historickému významu, tak uměleckou hodnotou dvou originálních celků barokní architektury, jako jsou kostel Nanebevzetí Panny Marie pocházející z rukou Santini-Aichela a nová konventní budova. Tyto základní umělecké kvality kladrubského klášterního komplexu byly a stále jsou předmětem zevrubného studia.³

Klášter byl založen jako šestá klášterní fundace v Čechách knížetem Vladislavem I. roku 1115 v prostoru západního pohraničí. Vznikl nedaleko soutoku Mže s říčkou Úhlavkou a byl umístěn u důležité křižovatky zemské cesty spojující Čechy s Bamberkem, Mohučí a

¹ ČECHURA, Jiří. *Kladruby v pohledu devíti staletí*. Plzeň: GIS-Stylizace, 1995, s. 3

² KRČEK, Jakub. *Rušení klášterů na Plzeňsku: Kladruby, Plasy a Chotěšov v době josefínských reforem*. Plzeň: Vydavatelství Západočeské univerzity v Plzni, 2013, s. 3

³ NOVÁČEK, Karel. *Kladrubský klášter 1115-1421: osídlení, architektura, artefakty*. V Plzni: Fakulta filozofická Západočeské univerzity, 2010, s. 9

Norimberkem. Její význam byl za Vladislava nástupce, knížete Soběslava I., posílen přestavbou hraničních opevněných bodů – Tachova a Přimdy.⁴

Podle zwiefaltenských záznamů mnichů Ortlieba a Bertholda jsou jeho počátky spojeny s jakýmsi domácím konventem. Na popud manželky Vladislava I. Richenzy z Bergu sem byla povolána misie ze Zwiefaltenu. Její mnichové se zde natrvalo usadili v roce 1130, jakmile byl zvolen kladrubským opatem zwiefaltenský Bertholf. Postupně se rozvíjela výstavba kláštera a vznikl konventní chrám zasvěcený Panně Marii. V něm byl v roce 1125 pohřben zakladatel Vladislav I.⁵

Kladruby se staly předmětem diplomatického zápasu mezi Václavem IV. a Janem z Jenštejna ohledně založení nového biskupství. Václav IV. doufal, že jeho založením se oslabí Jenštejnova moc.⁶ Aktivita vyvinutá zabránit tomuto kroku se stala osudnou pro Jenštejnova nejbližšího úředníka Jana z Pomuku, jehož násilná smrt dala předpoklad pro známou nepomuckou legendu.⁷ Václav IV. podcenil rychlost Jana z Jenštejna ohledně rychlé volby nového opata po významném opatu Reinierovi, a tak nedošlo ke zřízení biskupství, za což zaplatil generální Jenštejnův vikář Jan z Pomuku smrtí.⁸

V okolí dnešního novogotického hřbitovního chrámu sv. Petra vznikla souběžně s klášteřem osada, která se rozrostla na město nazývané Staré Kladruby, uváděné z roku 1334.⁹

Co se týče majetku kláštera, ve druhé polovině 14. století zahrnoval jedno město (Kladruby), dvě městečka (Přeštice, Touškov), 128 vesnic a množství hospodářských dvorů a provozů. Těmito majetkovými poměry však otrásl husitské války a bohaté klášterní panství vzalo za své v důsledku válečného rabování a zástav Zikmunda Lucemburského katolické šlechty. Opati byli nuceni prodávat a zastavovat klášterní majetek v průběhu celého 16. století a stejně tak tomu bylo i za událostí třicetileté války, kdy došlo k dalšímu úpadku kláštera. Poměry se zlepšily až s nástupem rekatolizace, především za nástupu opata Matouše Romana Platzera v roce 1650, který zahájil obnovu klášterního majetku a klášterních budov. Na něj

⁴ NOVÁČEK, Karel. *Kladrubský klášter, 1115-1421: osídlení, architektura, artefakty*, s. 9

⁵ VLČEK, Pavel, Dušan FOLTÝN a Petr SOMMER. *Encyklopedie českých klášterů*. Praha: Libri, 1997, s. 288

⁶ VLČEK, Pavel, Dušan FOLTÝN a Petr SOMMER. *Encyklopedie českých klášterů*, s. 289

⁷ KRČEK, Jakub. *Rušení klášterů na Plzeňsku: Kladruby, Plasy a Chotěšov v době josefínských reforem*, s. 45

⁸ ČECHURA, Jiří. *Kladruby v pohledu devíti staletí*, s. 40

⁹ VLČEK, Pavel, Dušan FOLTÝN a Petr SOMMER. *Encyklopedie českých klášterů*, s. 288

navázal další významný opat – Maurus Fintzguth (působil v letech 1701-1729) považovaný za nejschopnějšího benediktinského opata barokní éry. Usiloval o přestavbu klášterního chrámu a vybudování nového konventu. Právě opat Fintzguth oslovil Santini-Aichela ohledně návrhu na přestavbu kostela Nanebevzetí Panny Marie, unikátního díla barokní gotiky přestavěné v letech 1712-1726. Druhá významná stavba, nový konvent, začal vznikat za opata Josefa Siebera díky dalšímu vynikajícímu staviteli své doby - Kiliánu Ignáci Dientzenhoferovi a dokončen byl za posledního opata Amanduse Streera v roce 1775.¹⁰ Podle Jiřího Čechury z knihy *Kladruby v pohledu devíti staletí* však konvent nikdy nebyl zcela dokončen.¹¹

Ke zrušení kláštera došlo 7. listopadu 1785 z nařízení císaře Josefa II. Císař Josef II. rušil za své vlády (1780-1790) kláštery, které se mu zdály brzdou v uskutečňování jeho osvícenecké politiky. Jen v Čechách jich bylo v této době zrušeno 35 a došlo i na klášter kladrubský.¹²

Z kladrubského kláštera byl v roce 1797 zřízen sklad střelného prachu a z konventu se stal generální vojenský špitál. V dalších letech zde přebývali trapisté, po jejich odchodu se stal klášter v roce 1800 lazaretem pro 800 vojáků z bojů ve Francii a od roku 1802 zde byly zřízeny kasárny pro tři setniny vojáků. V roce 1818 byla z bývalého kláštera zřízena invalidovna pro válečné vysloužilce.¹³

Přestože zrušením kláštera a rozprodejem sekularizovaných statků Náboženským fondem různým soukromým majitelům došlo k přerušení historických vazeb mezi oblastmi zahrnutými do kladrubského dominia, je možno se dodnes setkat s pozůstatky poukazujícími na jejich dávný vztah k benediktinskému řádu i přímo ke kladrubskému klášteru.¹⁴

V roce 1825 koupil kladrubské panství kníže Alfréd I. Candidus Ferdinand Windischgrätz, příslušník starého německého šlechtického rodu z Korutanska - Štýrska, který měl v držení i Štěkeň a Tachov, kde přebýval.¹⁵

¹⁰ KRČEK, Jakub. *Rušení klášterů na Plzeňsku: Kladruby, Plasy a Chotěšov v době josefínských reforem*, s. 45-46

¹¹ ČECHURA, Jiří. *Kladruby v pohledu devíti staletí*, s. 75

¹² ČECHURA, Jiří. *Kladruby v pohledu devíti staletí*, s. 70

¹³ ČECHURA, Jiří. *Kladruby v pohledu devíti staletí*, s. 81

¹⁴ KRČEK, Jakub. *Rušení klášterů na Plzeňsku: Kladruby, Plasy a Chotěšov v době josefínských reforem*, s. 77

¹⁵ ČECHURA, Jiří. *Kladruby v pohledu devíti staletí*, s. 81

Touto koupí začíná další etapa dějin bývalého benediktinského kláštera. Se svými 3552 ha představovalo kladrubské panství významnou součást Windischgrätzova rodinného majetku. Nicméně politická a vojenská aktivita mu bránila věnovat se správě svého majetku, a tak byl klášter neefektivně využíván. O dění z této doby nemáme příliš zpráv. Až v pamětní knize fary v Pozorce se našly zprávy z roku 1852, že byla při kostele zřízena expozitura městské fary. Fungovala zde do roku 1874, klášter byl tedy opět centrem duchovní správy. Zápisy končí rokem 1945. To byl kladrubský velkostatek zestátněn, někdejší klášter počtvrté změnil majitele a Windischgrätzové na základě Benešových dekretů museli opustit svůj majetek.¹⁶

Významnou událostí za působení rodu Windischgrätzů bylo vybudování pivovaru v budově nového konventu, který měl dle dostupných informací konkurovat i pivovaru plzeňskému.¹⁷

2.2 Archeologické výzkumy v klášteře

Kladrubský klášter je stále aktuální i z hlediska archeologických výzkumů, které zde probíhaly a stále probíhají.

Vzhledem k postupné památkové obnově areálu se začaly organizovat archeologické a stavebně historické výzkumy. Archeologický projekt byl realizován pod hlavičkou Západočeského muzea v Plzni v letech 1995-2000. Hlavním zájmem byly vykopávky ohrožených nebo narušovaných ploch a dokumentace obnovovaných staveb. Vše bylo doplněné o průzkum vybraných neohrožených ploch nedestruktivními metodami (geofyzikální prospekce, standardní stavebně historický průzkum, archeologický povrchový průzkum). Současně s tím probíhala práce na nové archivní rešerši zaměřené na zmínky o stavební aktivitě a funkčně-prostorové struktuře kláštera, stejně jako na identifikaci dosud nevyužitých historicko-ikonografických pramenů.¹⁸

V klášterním areálu bylo prozkoumáno archeologickou sondáží zhruba 306 m² historických stratifikací a sledováno či dokumentováno dalších cca 123,5 m rýh. Celý výzkum se soustředil především na nejvíce ohrožená místa na východním okraji vnitřní

¹⁶ KRČEK, Jakub. *Rušení klášterů na Plzeňsku: Kladruby, Plasy a Chotěšov v době josefínských reforem*, s. 77

¹⁷ ČECHURA, Jiří. *Kladruby v pohledu devíti staletí*, s. 96

¹⁸ NOVÁČEK, Karel. *Kladrubský klášter, 1115-1421: osídlení, architektura, artefakt*, s. 7

klauzury, jižně od chóru baziliky. Geofyzikální prospekci byla zkoumána většina venkovních ploch v areálu, stejně jako interiér baziliky. Stavebně historický průzkum se postupně rozšířil na všechny stavební komplexy (bazilika, starý konvent s kaplí Všech svatých, stará prelatura, východní blok). Nově byla dokumentována neznámá podzemní prostora odkrytá před západním průčelím kostela, dále nově zpřístupněné části ve vnitřní klauzuře a barokní kanalizační systém. Výsledky projektu zásadním způsobem změnily pohled na stavební a prostorový vývoj předbarokního kláštera a poskytly významné informace také o raně a vrcholně barokních architektonických realizacích. Po ukončení hlavní fáze projektu pokračovalo sledování a vyhodnocování všech terénních a stavebních zásahů.¹⁹

Zpracování výsledků probíhalo v letech 2004-2006 na půdě katedry archeologie Západočeské univerzity v Plzni. Pozornost byla věnována především keramickým kolekcím včetně stavební keramiky, kovovým nálezům, architektonickým článkům a souboru gotických soch pocházejících z výzdoby interiéru kostela zničeného husity v lednu 1421. Byly informačně zhodnoceny soubory ekofaktů a zajištěny exaktní rozborů artefaktů. To vše za spolupráce specializovaných pracovišť. Terénní výzkum byl rozšířen také na klášterní zázemí, vývoj sídelní struktury a středověkou architekturu na kladrubském panství. Poněkud různorodé poznatky byly zhodnoceny z hlediska vnějšího působení konventu, jeho vazeb a kontaktů s blízkým i vzdálenějším okolím a jeho aktivního ovlivňování prostředí.²⁰

Velmi důležitým a vzácným nálezem právě pro bádání informací ohledně benediktinské klášterní knihovny, je nález *měděného kování patřící knize*. Podle Karla Nováčka, který nález popisuje ve své knize *Kladrubský klášter, 1115-1421: osídlení, architektura, artefakt*, nález učinil dělník stavební firmy v trávě před jižnějším z obou vstupů do objektu tzv. *Latinské školy* v areálu kláštera, zřejmě vynesena z 1. patra této budovy školy. Nález byl těžce poškozený mechanicky a korozi. Je to silný pásek z měďnatého kovu o rozměrech 267x28x2 mm. Na přední straně je rozdělen do sedmi nestejně velkých obdélných polí, tři obsahují gravírované polopostavy andělů s rozepjatými křídly s rozdílnými gesty. Všechny tři figury hledí vlevo, prostřední anděl ukazuje vlevo také gestem pravé ruky. Mezilehlá pole jsou vyplněna esovitě zatočenými stonky zakončenými dvojicemi břečťanových listů zdobených po obvodu perlovcem. Pásek je opatřen čtyřmi dvojicemi

¹⁹ NOVÁČEK, Karel. *Kladrubský klášter, 1115-1421: osídlení, architektura, artefakt*, s. 7

²⁰ NOVÁČEK, Karel. *Kladrubský klášter, 1115-1421: osídlení, architektura, artefakt*, s. 7

otvorů pro připevnění k podkladu. Povrch plasticky vystupujících částí byl pozlacen, vpadlá pole obsahují zkorodované zbytky emailů, základním barevným odstínem emailových skel je plně modrá a vyplňuje pozadí postav a listů. Uvnitř listů a v nimbech andělů je základní barva tónována do dvou barevných škál - modré s bílou a zelené se žlutou. Nález byl v roce 1999 restaurován a i přes vysoký stupeň poškození je možno jej spojit s jihofrancouzským dílenským okruhem *Limoges*, který je typický kombinací gravírovaných a zlacených motivů s plochami emailů ustálených barevných škál. Z hlediska určení předmětu je rozhodující detail shodně, do středu hledících andělů. Tomu stojí nejbližší trojice desek z vazeb rukopisů z let 1180 - 90 ze sbírek *Pierpont Morgan Library v New Yorku, Louvru a Ermitáže*, a zejména dvě desky z kodexu shodné datace jako předchozí. Kladrubský nález byl pravou svislou bordurou knižní vazby, jejíž výšku lze odhadnout na 32 cm. Nejpřesnější obdoba tohoto nálezu se našla v borduře knižní vazby z Kungahälla, kde na pásku figury andělů shlížejí dolů a jsou prostrídány břečťanovými listy v esovitých úponcích shodných s kladrubskými. Kladrubský nález tak spadá do období vrcholícího dovozu limožských výrobků do Čech a právě řeholní instituce se ve zprostředkování těchto akvizic angažovaly nejvíce.²¹

Z osobního rozhovoru s archeologem Mgr. Filipem Kaslem, Ph.D., zaměstnancem NPÚ, ú.o.p. v Plzni, který proběhl na půdě NPÚ v Plzni, výzkumy kladrubského kláštera neskončily a v současné chvíli stále probíhají pod správou Územní památkové správy Národního památkového ústavu v Českých Budějovicích, který je investorem. Výzkum provádí územní odborné pracoviště Národního památkového ústavu v Plzni. V současné době se provádí výzkum v místech, kde se provádí kanalizace, která vede od průjezdu k zahradnímu domku. Při kopání šachty byl nalezen podstavec pod komínem zdejšího bývalého pivovaru ve velmi zachovalém stavu. Z dalších nálezů jsou to již pouze navážky, které potvrzují změny terénu v průběhu let.

2.3 Architektonický vývoj kladrubského kláštera

„a tak Vladislav posléze změnil své původní rozhodnutí, poslal zkušené stavitele a řemeslníky do míst, kde se nad říčkou Mžicí vypínal malý pahorek. Tam bylo tehdy začato se stavbou prozatímních dřevěných budov klášterního obydlí i kostela.“²²

²¹ NOVÁČEK, Karel. *Kladrubský klášter, 1115-1421: osídlení, architektura, artefakt*, s. 66 - 67

²² ČECHURA, Jiří. *Kladruby v pohledu devíti staletí*, s. 12

První stavba kláštera byla dřevěná, krátce na to se začaly stavět hradby a budovy kamenné v románském slohu. V roce 1233 byla dokončena stavba nového klášterního chrámu, veliké dvouvětvé románské baziliky již s gotickými prvky. Byla to největší kostelní stavba v Čechách v této době a těšila se svého prvního vrcholu.²³ Za husitských válek byl však klášter poničen, v roce 1504 důkladně opraven a přestavěn ve 2. čtvrtině 16. století. Ničivý požár klášter velmi poničil v roce 1590, budovy byly opět částečně postaveny, aby za třicetileté války byly opět silně poškozeny.²⁴

Teprve po vestfálském míru se finanční poměry v klášteře zlepšily, a tak opat Matouš Roman Platzler mohl zahájit přestavbu konventu a provedl opravy v kostele (důkazem jsou zachovalé barokní portálky). Stavbu však nestačil dokončit. Autor, dokončující přestavbu konventu připomínající zámeckou tvorbu díky polygonálním věžím, není znám. Domníváme se, že se jednalo o Martina Reinera. Za opata Tobiáše Hochmana byla v předdvoří zahájena přestavba hospodářských budov s věží - nová prelatura (příloha obr. 1).²⁵

Začátek 18. století znamenal druhý vrchol kladrubského kláštera, a to i díky zvolení opata Mauruse Finzgutha, jehož snem byla přestavba klášterního chrámu a výstavba nového konventu. Vybral si návrh pražského stavitele Jana Blažeje Santiniho-Aichela. Tento projekt znamenal přeměnu románské trojlodní baziliky, jedné z největších ve střední Evropě, na barokní, goticky vyhlížející stavbu. Půl tisíciletí starý chrám s křížovou lodí, trojitým chórem, třemi apsidami a dvěma věžemi ustoupil stavbě honosnější a dominantnější. Santini zachoval vnější ráz stěn z pískovcových kvádrů dovezených z chotíkovských lomů a největšího efektu dosáhl snesením obou věží a sklenutím celého křížení podélné a příčné lodi do nádherné kopule s lucernou, nad kterou se vypíná královská koruna. Přeměnil západní průčelí a přistavěl místo původních tří apsid trojdílné kněžiště.²⁶

Kostel byl vysvěcen v roce 1726 a ostatky Vladislava II. do něj byly převezeny roku 1728. Poté byla zahájena výstavba nového konventu podle návrhu Kiliána Ignáce Dientzenhofera, druhého významného stavitele tehdejší doby.²⁷ V roce 1739 byla dokončena dvě křídla, severní a jižní. Stavba je dvoupatrová se čtvercovým dvorem - rajskou zahradou -

²³ ČECHURA, Jiří. *Kladruby v pohledu devíti staletí*, s. 31

²⁴ POCHÉ, Emanuel. *Umělecké památky Čech*, sv.2, Praha: Academia, 1978, s. 53

²⁵ VLČEK, Pavel, Dušan FOLTÝN a Petr SOMMER. *Encyklopedie českých klášterů*, s. 290

²⁶ ČECHURA, Jiří. *Kladruby v pohledu devíti staletí*, s. 71

²⁷ VLČEK, Pavel, Dušan FOLTÝN a Petr SOMMER. *Encyklopedie českých klášterů*, s. 290

uvnitř. Přední, východní průčelí je bohatě členěné a zdobené sochami a tepanými chrličy. V obou patrech byly po celé délce všech čtyř křídel průchozí chodby (ambity), letní a zimní refektář (jidelny), dva sály, kaple, knihovna a mnišské cely (příloha obr. 2).²⁸

V době zrušení kláštera, roku 1785, se klášter skládal podle klášterního inventáře z těchto částí: v dolním poschodí se nacházela zimní jídelna, chodbička, dolní chodba, střední chodba, dolní chodba u brány, refektář, letní refektář, tři místnosti kapituly a devět pokojů pro nemocné s kaplí. V horním poschodí se nacházela horní chodba, knihovna s předsíní, jedenáct studoven, pět depozitářů a jedna neobydlená místnost. V části hospodářské to byly tři kůlny, několik dílen, pivovar, hostinec a lékárna. V klášteře bylo celkem 57 místností. V nové prelatuře se nacházely pokoje opata, komory a kaple.²⁹

V roce 1825 koupil panství kníže Alfred Windischgrätz, který stavby upravil na panské sídlo. V roce 1864 byl nový konvent přeměněn na pivovar a ostatní budovy sloužily hospodářskému účelu. Se stavbou se započalo v roce 1863 bouráním zdi a zvonice a v roce 1867 byl rozšířen na jižní straně o nově vybudované ledárny. V roce 1873 byly po vykácení stromů postaveny zdi a shora vybudovaná klenba. Opravovala se i hrobka pod kladrubským chrámem, odkud se odnesla těla mnichů do té doby zde odpočívající, aby byla nahrazena ostatky rodu Windischgrätzů. V roce 1875 pivovar vyhořel, byla zničena střecha, nová sladovna, chladírna a komín.³⁰ To byly nejvýznamnější stavební úpravy za působení Windischgrätzů, kteří zde působili do roku 1945. Poté byl klášter zestátněn a došlo k asanaci nového konventu, který byl přeměněn na zámek.³¹ Klášter se postupně proměňoval v místo památkového objektu určenému veřejnosti.

V současné době, kdy objekt plně slouží veřejnosti, je i pro veřejnost upraven. Z vlastní osobní zkušenosti lze konstatovat, že se vchází původním vchodem - průjezdem nové prelatury, která dříve sloužila jako reprezentační budova. Zde se přijímaly návštěvy, probíhala jednání a byla tudíž hlavním vstupem do kláštera. Nyní je zde po pravé straně místnost sloužící jako pokladna a prodejna suvenýrů pro návštěvníky objektu, po levé straně v průjezdu je vchod do vytvořené *Klášterní restaurace Kladruby*, kde je možno kromě občerstvení pořádat rauty a svatební hostiny. Při vchodu do areálu na nádvoří je vpravo terasa

²⁸ ČECHURA, Jiří. *Kladruby v pohledu devíti staletí*, s. 75

²⁹ ČECHURA, Jiří. *Kladruby v pohledu devíti staletí*, s. 80

³⁰ ČECHURA, Jiří. *Kladruby v pohledu devíti staletí*, s. 84

³¹ POCHE, Emanuel. *Umělecké památky Čech*, s. 53

se stolky pro návštěvníky, vlevo v původních stájích v přízemí jsou toalety. Na novou prelaturu - pokladnu - navazuje tzv. *Latinská škola*, kde se dříve mohli vzdělávat majetní i nemajetní. Přízemní prostora je využita opět jako obchůdek se suvenýry. Areál kláštera dále tvoří stará prelatura, kde se v přízemí nachází zázemí pro zaměstnance kláštera a nový konvent, který byl dříve určen pro uzavřený život členů řádu. Nový konvent byl po přestěhování Windischgrätzů z Tachova do kladrubského kláštera přestavěn na pivovar a ještě zachovalé východní křídlo na knihovnu rodu Windischgrätzů. Nyní je tato část prohlídkovou trasou, stejně jako kostel Nanebevzetí Panny Marie.³²

Ke klášteru patřila zahrada. Rozprostírala se před jižním křídlem nového konventu. Podle popisu z roku 1825, kdy klášter koupil Alfred I. Windischgrätz, byla jednou ze tří ovocných a kuchyňských zahrad v klášteře. Svou rozlohou větší než 2 ha měla největší užitkovou plochu v areálu. Svažité pozemek byl rozčleněn do tří teras a obehnaný obvodovou kamennou zdí, která se sbíhá k zahradnímu domku s oranžerií. Benediktini v zahradě založili ovocný sad a pod korunami stromů sázeli zeleninu a obiloviny. Výpěstky tvořily podstatnou část jejich jídelníčku.³³

Obnova jižní zahrady probíhala v letech 2013-2014, a jejím cílem bylo vytvoření klidové plochy s květnatými loukami, velkým ovocným sadem se starými druhy jabloní, hrušní a třešní. Od 1. 5. 2015 je zahrada volně přístupná veřejnosti (příloha obr. 4).³⁴

2.4 Využití kláštera v současnosti

Kladrubský klášter, stejně jako většina památkových objektů v naší zemi, je určen ke kulturním účelům, a to především nejširší veřejnosti jako ukázka a memento historie naší země, jako odkaz našich předků, jako neustálá připomínka minulosti, jež tvoří současnost a kterou je třeba mít stále v paměti.

Kladrubský klášter v současné době spadá pod *Národní památkový ústav - Územní památkovou správu v Českých Budějovicích*, který poskytuje a zajišťuje odbornou a

³² Autopsie, 2015

³³ Klášter Kladruby [online]. [cit. 2016-07-19]. Dostupné z:
<https://www.klasterkladruby.cz/cs/projekty/revitalizace-jizni-zahrady/>

³⁴ Klášter Kladruby [online]. [cit. 2016-07-19]. Dostupné z:
<https://www.klasterkladruby.cz/cs/projekty/revitalizace-jizni-zahrady/>

metodickou pomoc vlastníkům a správcům památek. Zajišťuje též úkoly státní památkové péče v Plzeňském kraji v plném rozsahu daném zákonem a generálním ředitelstvím je *Národní památkový ústav v Praze*. Klášter je *národní kulturní památkou*. Jeho hlavní současné stálé využití je využití jako objektu určeného k návštěvnickým prohlídkám.

Prohlídkové trasy přístupné veřejnosti v současné době začínají v budově staré prelatury (opatství), pokračují do nového konventu a přes křížovou chodbu pokračují do kostela. Budova nové prelatury je využívána jako depozitář *Památníku národního písemnictví v Praze* a je zde uloženo několik set tisíc starých vzácných knih.³⁵

Prohlídkové trasy jsou dvě základní, jedna kombinovaná a jedna bezbariérová určená pro osoby zdravotně postižené. První prohlídková trasa má název *Klášterní charakter*, druhá *Zámecký charakter*. Celkově se prochází sedmi částmi – expozicemi veřejnosti přístupnými, a to *Expozicí historie řádu benediktinů*, *Expozicí sv. Jana Nepomuckého*, jehož postava významně ovlivnila dějiny kladrubského kláštera (známá legenda o Janu z Pomuku, který se právě zde měl stát opatem), třetí expozicí je *Expozice ambitové chodby* s renesančními dřevořezbami spojující nový konvent s kostelem, čtvrtá expozice je stěžejní expozicí – jedná se o expozici *Kostel Nanebevzetí Panny Marie, sv. Wolfganga a sv. Benedikta*, unikátní dílo barokní gotiky Jana Blažeje Santini-Aichela. Dalšími expozicemi jsou *Opatský byt*, *Zimní refektář* (opatská jídelna), *Lapidárium soch M. B. Brauna* a v neposlední řadě je zde *Expozice archivu a knihovny knížecího rodu Windischgrätzů*.³⁶

Mimo prohlídky je klášter místem mnoha různých společenských setkání. Velkou oblibu tvoří historické jarmarky spojené s šermířskými a tanečními vystoupeními i gotickou a renesanční hudbou. Svoji tradici mají koncerty klasické hudby, jejichž centrem je kostel Nanebevzetí Panny Marie. Z typických akcí je třeba zmínit Benediktinské dny, Barokní noc v klášteře Kladruba, Hradozámecká noc, Noc kostelů a další. Také výstavy zde mají své místo - v loňském roce se konala výstava v prostorách Latinské školy s názvem *Kláštery Zwiefalten a Kladruba* - výstava o hledání stop po společném křesťansko-benediktinském

³⁵ Autopsie, 2015

³⁶ Autopsie, 2015

dědictví ve znovusjednocené Evropě. Objekt je stále využíván i k akcím církevním, jako jsou bohoslužby a církevní poutě. Také církevní i občanské sňatky zde mají své místo.³⁷

Často se zde konají i přednášky. Premiéru zde měla odborná konference, která se konala v roce 2015 v rámci 900 let založení kláštera Kladruba nazvaná „*900 let kláštera Kladruba*“. Jednalo se o vědeckou konferenci, na které vystoupili přední historici a odborníci zabývající se kladrubským klášteřem. Konference byla věnována regionu, architektuře, mobiliáři, obnově kláštera a jeho zpřístupnění i hudbě, která se hrála na klášterním panství. Šlo o první konferenci tohoto druhu v Kladrubech vůbec. Důvodem bylo jednak výročí založení kláštera, jednak roztržitost publikační činnosti o klášteře, kdy je ještě mnoho období nezmapováno. Na základě konference vznikla odborná publikace, která zahrnuje období celé existence nejstarší církevní instituce na západě Čech a v nejbližší době se čeká na její vydání.³⁸

³⁷ Autopsie, 2015

³⁸ HŘÍBAL, Antonín. V klášteře čekají větší zájem vědců. *Tachovský deník*. 2015, (110).

3 Historické klášterní knihovny

*„Ve starých knihovnách, ať zachovaných anebo jen ze zpráv o nich, sledujeme myšlenkové proudy, jejich pohyb, zvraty lidského úsilí, vzniklého, bojujícího a přetvářeného v zápasech sociálních, národních i surovosti válek. Sledujeme tu prolínání kultur, vzepětí lidského ducha do krásy básnických metafor, do přísných racionálních projektů, do hlubokého znání přírody a společnosti. V knihovnách dále lidé žijí, zde mluví, i když zemřeli, zde ač mlčí jsou slyšet jejich slova, zde jsou chápáni, zde odpovídají“.*³⁹

*„Písmo zachycuje sdělení mezi jednotlivci, tlumočí myšlení, zvyklosti, zákony a kult pospolitosti. Zachovává literárně umělecké výtvoř, historická vypsání konkrétních událostí, tlumočí, přenáší a rozvíjí vědecké poznatky a názory své doby a především uchovává pro další generace“.*⁴⁰

3.1 Dějiny klášterních knihoven do husitství

Zhruba již 5000 let člověk zaznamenává své zkušenosti a znalosti pomocí písma do knih a jiných dokumentů. Člověk chtěl uchovat a šířit dosažené vzdělání, proto postupně vzniká písmo a vyvíjí se materiál a způsob uchovávání myšlenek, vzpomínek, zkušeností, poznatků a moudrosti. Vznikají knihy, knihovny, archivy jako záruka kontinuity vývoje lidské společnosti.⁴¹

Vznik evropských knihoven a středověkého vyššího vzdělání nastal okolo roku 540 n. l. Podnětem k této události byl odchod diplomata a později mnicha Flavia **Magnuse Aurelia Cassiodora** (480/90-573) do jím založeného kláštera *Vivarium* v Kalábrii, kde sobě a mnichům uložil vědecká studia starověkých učenců a základem ke studiu jim byla právě tato vybudovaná knihovna.⁴² Je to první doložená klášterní knihovna, jejímž základním fondem byla soukromá knihovna obsahující náboženské i světské spisy.⁴³ Pro středověké

³⁹ HRUBÝ, Josef. *Historické knihovny západních Čech*. V Plzni: Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody, 1976, s. 2

⁴⁰ KNEIDL, Pravoslav. *Z historie evropské knihy: po stopách knih, knihtisku a knihoven*. Praha: Svoboda, 1989, s. 11

⁴¹ CEJPEK, Jiří. *Dějiny knihoven a knihovnictví*. Praha: Karolinum, 2002, s. 7-8

⁴² KNEIDL, Pravoslav. *Z historie evropské knihy: po stopách knih, knihtisku a knihoven*, s. 38

⁴³ CEJPEK, Jiří. *Dějiny knihoven a knihovnictví*, s. 45

knihovnictví mělo obzvláště velký význam založení řádu sv. Benedikta v 6. století **Benediktem z Nursie** a založení jeho kláštera v *Monte Cassinu*.⁴⁴

Zakladatelem knižní a knihovní kultury na španělském poloostrově byl třetí nejvýznamnější představitel - sevillský biskup **Isidor ze Sevilly** (okolo 570-636).⁴⁵ Tato vizigótská kultura byla zničena Araby v 8. století, ale dílo Isidora ze Sevilly bylo zachráněno ve Veroně a Lyonu.⁴⁶

Vláda Karla Velikého sehrála v dějinách knihoven svou významnou roli. Ten měl v Cáchách vlastní knihovnu, jejímž cílem bylo šířit reformu vzdělání a soustředit nejdůležitější literární díla své doby. Shromažďovaly se zde biblické a liturgické texty, kázání, latinské a germánské hrdinské písně, sbírky práva i homiliáře v národních jazycích.⁴⁷

V klášterech se rukopisy uchovávaly, přepisovaly a vyráběly. Osamocenost klášterního života a nadbytek volného času umožňovaly mnichům krasopisně opisovat a zdobit rukopisy. Vznikala dělba práce, a tak v klášterech působili *opisovači*, *verifikátor* (ověřoval pravost rukopisů), *iluminátoři* (zdobili knihy ornamenty), knižní ilustrátoři zvaní *rubrikátoři* (malíři červených iniciál a znamének - rubrik)⁴⁸ a *miniátoři* (malíři miniatur), knihvazači a další odborníci, kteří společně vyráběli drahocenné rukopisy⁴⁹. Psaní knih v klášteře znamenalo bohulibou činnost a předpoklad k opisování poskytovaly výpůjčky rukopisů z jiných klášterů. Dalším zdrojem růstu knihovního fondu byly dary, a to buď od mateřského kláštera, nebo od šlechticů, a výměna, jen zřídka se knihy kupovaly.⁵⁰

Jádrem fondů středověkých knihoven byla bible, která vznikala po staletí a první byla zjištěna již ve starověku. Její název vznikl ze slova **byblos** = papyros podle prastarého syrského města Byblos, fénického obchodního střediska a centra monopolní distribuce

⁴⁴ KNEIDL, Pravoslav. *Z historie evropské knihy: po stopách knih, knihtisku a knihoven*, s. 38

⁴⁵ KNEIDL, Pravoslav. *Z historie evropské knihy: po stopách knih, knihtisku a knihoven*, s. 38

⁴⁶ KNEIDL, Pravoslav. *Z historie evropské knihy: po stopách knih, knihtisku a knihoven*, s. 38

⁴⁷ KNEIDL, Pravoslav. *Z historie evropské knihy: po stopách knih, knihtisku a knihoven*, s. 43

⁴⁸ CEJPEK, Jiří, Pravoslav KNEIDL a Ivan HLAVÁČEK. *Dějiny knihoven a knihovnictví v českých zemích a vybrané kapitoly z obecných dějin*, Praha: Karolinum, 1996, s. 35

⁴⁹ CEJPEK, Jiří, Pravoslav KNEIDL a Ivan HLAVÁČEK. *Dějiny knihoven a knihovnictví v českých zemích a vybrané kapitoly z obecných dějin*, Praha: Karolinum, 1996, s. 35

⁵⁰ CEJPEK, Jiří. *Dějiny knihoven a knihovnictví*, s. 44

papyru. V počátcích křesťanství znamenalo slovo bible sbírku písemností či knihovnu, později byl výraz omezen křesťany řeckého jazyka na „*sbírku jejich svatých spisů*“.⁵¹

V kláštorech vznikaly zpočátku jen sbírky náboženských knih, převážně liturgických, tj. knih sloužících k bohoslužbám a jiným církevním obřadům. Při stavbách klášterů a kostelů se původně nepamatovalo na zvláštní místnosti na tyto bohoslužebné sbírky, stačila pro ně skříňka, truhla nebo výklenek ve zdi blízko oltáře či kněžiště. V kláštorech byly knihy rozptýleny v obytných místnostech mnichů (celách), a až při zvětšování množství knih byly ukládány do jedné místnosti. Postupem času při stálém zvyšování jejich počtu nastala změna v ukládání. Knihy se obvykle vykládaly na lavicích a čtenář pro jejich přečtení docházel do lavice. Vzhledem ke vzácnosti a umělecké cennosti knih byly knihy k lavici přivázány řetězy (*libricatenati*) proti odcizení. Při takovémto způsobu vykládání bylo výhodné vykládat knihy stejného obsahu vedle sebe, a tak se rodila ještě před vznikem katalogu určitá organizovanost těchto sbírek.⁵²

Raně středověcí knihovníci klášterních knihoven byli pověřeni střežením a bděním nad touto částí klášterního bohatství, což dokazují mnohá latinská označení středověkých knihovníků: *kustos* (strážce, dozorce), *provisor* neboli *curator* (pověřený obstaráváním knih), *repositor* (strážce pokladu). Později potom již *bibliothecarius* (knihovník), *praefectusbibliothecae* (vedoucí knihovny), *librarius* (od *liber* = kniha) nebo *armarius* (od *armarium* = skříň).⁵³

Co se týká důkazů o tom, kde se jaké knihy nacházely a odkud pochází, těch lze dosáhnout paleografií (vývoj písmen a číslic, druh psacích látek apod.) a kodikologií (studium kodexů - vznik, vývoj, penetrace apod.), především však toho lze dosáhnout *vlastnickou poznámkou*. Jednotlivé knihovny jí označovaly svůj majetek, a to na *předsádce* nebo na *přídešti*. Vlastnické poznámky se značily formou *monogramu* nebo *namalováním znaku*. Usuzovat je též možno ze starých signatur, výjimečně podle obsahu. Knihy často měnily své majitele, a tak svědectví může být až o posledním majiteli, nehledě na to, že často byly poznámky mechanicky odstraňovány (vyškrabáním, přelepením, začerňováním,

⁵¹ CEJPEK, Jiří. *Dějiny knihoven a knihovnictví*, s. 33

⁵² CEJPEK, Jiří. *Dějiny knihoven a knihovnictví*, s. 44

⁵³ CEJPEK, Jiří. *Dějiny knihoven a knihovnictví*, s. 44

odříznutím apod.). Jen málokdy máme dochováno knižní bohatství v původních knihovnických celcích.⁵⁴

Celá západní Evropa ve středověku byla poseta kláštery s klášterními knihovnami. Největší klášterní knihovny byly v Německu ve Fuldě, Corvey, Sponheimu a Sankt Emeranu, ve Francii ve Fleury, Cluny a Corbie, v Itálii v Monte Cassinu, Bobbio a Pomposii, v Anglii v Canterbury, Yorku, Glestonbury a Durhamu.⁵⁵

Od 11. století dochází k postupnému zakládání univerzit. To znamenalo oživení věd v širokém měřítku a nové filozofické myšlení se projevuje ve scholastice. Nositelkou vzdělání je stále ještě rukopisná kniha. Vznikem univerzit je potlačen monopol klášterů na vzdělání a psaní a výrobu rukopisů ve skriptoriích. Zároveň s rostoucími klášterními knihovnami vznikají knihovny univerzit. Scholastika z klášterních a biskupských knihoven míří na univerzitu. Centrem vědeckého života západní a střední Evropy byla Sorbonna, jejíž knihovna obsahovala největší sbírku knih ve středověku. V Anglii to byla knihovna v Oxfordu a Cambridge, v německy mluvících zemích např. knihovna vídeňská a v Kolíně nad Rýnem⁵⁶. Od 13. století začínají vznikat knihovny panovnické, šlechtické, později zámecké, humanistické, lidové, městské...

Kniha a knihovny jsou ve zkratce neoddělitelnou součástí života člověka.

„Nikdo by nemohl cenu knih vyjádřit v jiné hodnotě. Neboť to, co nám poskytují, nekonečně přesahuje rozkoš, již nám dává moc, víno nebo ženy. Boethius jim připisuje trojí hodnotu: hodnotu myšlenek, slov a písma. Skutečně tyto tři hodnoty jsou v knize nejlépe sloučeny. Působí na lidské smysly: zrak a sluch. Zvuk slova sám může zaniknout, některé myšlenky mohou zůstat nedostupné. Jen kniha stále prostředkuje moudrost a poznání. Branou očí tu myšlenky předstupují před trůn rozumu a vrývají se do paměti... /Richard de Bury/“⁵⁷

⁵⁴ CEJPEK, Jiří. *Dějiny knihoven a knihovnictví*, s. 81

⁵⁵ CEJPEK, Jiří. *Dějiny knihoven a knihovnictví*, s. 11

⁵⁶ KNEIDL, Pravoslav. *Z historie evropské knihy: po stopách knih, knihtisku a knihoven*, s. 44-47

⁵⁷ KNEIDL, Pravoslav. *Z historie evropské knihy: po stopách knih, knihtisku a knihoven*, s. 44

4 Knihovna kladrubského kláštera do jeho zrušení v roce 1785

4.1 Řád benediktinů

Řád svatého Benedikta (Ordo Sancti Benedikti) je nejstarší existující mnišský řád západního křesťanství, který se řídí *Řeholí svatého Benedikta z Nursie* z počátku 6. století (asi 480-547). Byl koncipovaný na principech společného řeholního života. Pro svůj první klášter si vybral vrch 140 km jižně od Říma a nazval jej *Montecassino*. Ve své řeholi zformuloval a stanovil zásady soužití své komunity prostřednictvím 73 článků, kde shromáždil ustanovení o všech důležitých oblastech mnišského života. Vzorem mu bylo západní a východní mnišství (sv. Augustin, sv. Cassian) a řeholní kodexy (*Regula Magistri*).⁵⁸

Řehole Benediktova je kniha duchovního poučení, která má za cíl umožnit komunitě mnichů „*život podle evangelia*“ a předává jej konkrétními předpisy. Mnichy povzbuzuje praktickými pokyny, předpisy o denním řádu a trestními sankcemi k dosažení duchovního cíle. Byla napsána latinsky.⁵⁹

Benediktova představa vycházela ze společného, koordinovaného a do detailů organizovaného života konventu, který připomíná „Boží dílnu“, jejíž činění směřuje ke službě Bohu. Základem je podle zakladatelových příkazů spojení fyzické práce a modlitby v mnišském životě odehrávající se v závazném okruhu kláštera při zachování poslušnosti opatovi kláštera. Dalším důležitým principem je osobní chudoba mnichů. Vše hmotné v konventu patřilo celému mnišskému společenství. Příslušnost k řádu, který se jako benediktini nazýval až od 16. století, zavazovala k mravnosti, ke změně své osobnosti, k dosažení ctnostní modlitby a bohoslužby a zachovávání uměřenosti.⁶⁰ Benediktinský způsob života zahrnoval modlitbu, *Lectio divina* - duchovní četbu a s tím spojené rozjímání a práci. Tělesná práce má být v rovnováze s prací duchovní (četbou, modlitbou), vzájemně se mají prolínat a doplňovat. Dále *pohostinnost*, té Benedikt přikládá velký význam, je to pro něj činnost duchovní, rovná se přátelství. Svě dává i přijímá, mniši mají všechny hosty přijímat jako Ježíše Krista. A konečně *Pax Benedikta* - klášter má být místem pokoje

⁵⁸ VLČEK, Pavel, Dušan FOLTÝN a Petr SOMMER. *Encyklopedie českých klášterů*, s. 108

⁵⁹ BENEDIKT Z NURSIE. *Řehole Benediktova*. Praha: Benediktinské arciepatství sv. Vojtěcha a sv. Markéty, 1998, s. XXXIII.

⁶⁰ VLČEK, Pavel, Dušan FOLTÝN a Petr SOMMER. *Encyklopedie českých klášterů*, s. 108-109

v nepokojném světě, v pokoji má být především každý mnich uvnitř sebe a potom může pokoj předávat všem, kdo do kláštera přicházejí.⁶¹

Duchovní život je podle Benedikta *umění*. Jeho metafory (ars, artificum) popisují prvky duchovního života - *askeze* (cvičení se ve ctnosti). Mezi základní postoje nezbytné pro duchovní umění patří *naslouchání* (umění naslouchat patří k podstatě člověka, jeho důstojnosti, je to jeden ze základních pojmů duchovního života), *poslušnost* (slyšet a činit, naslouchat a být poslušný svým srdcem a poslušností se obrátit k Bohu), *mlčení* (praktické nemluvení), v klášteře vytvoření prostoru ticha, kde se člověk může otevřít přítomnosti Boha v jeho slově i liturgii, je to druhý základní postoj, je to vnitřní postoj mlčenlivosti a usebranosti. Dalším důležitým postojem je *pokora* - cesta zrání, na které člověk dává stále víc prostoru Bohu ve svém životě, *discretio* (tradice dodržování dobrého a zlého, ve smyslu co na cestě k Bohu prospívá a co ne), *radost* (základní postoj určující společný život mnichů, Benedikt se snaží vytvořit v klášteře předpoklady pro život v radosti - silná víra, živá naděje a úžas nad velkými skutky Božími - vděčnost) a konečně *láska*, která je na cestě duchovním uměním počátkem a cílem. Všechny vyjmenované postoje jsou cvičením v postoji lásky. Benedikt pro označení lásky užívá tři slova - *diligere* (milovat z rozhodnutí vůle, úcty – opata, boha), *amor* (láska uchvacující celou bytost, zahrnuje city - ke Kristu) a *caritas* (dobročinnost, milosrdenství).⁶²

Co se týče organizovanosti života mnichů v benediktinském řádu, konventu vládl **opat** zvolený mnichy (*pater familias* – otec řídící, ovládající a trestající neposlušnost). Správu konventu zajišťuje **sbor funkcionářů**, kteří jsou mu zcela podřízeni. V důležitých rozhodnutích opatovi pomáhá **rada nebo shromáždění celého konventu** (později kapitula). Vstup do konventu je umožněn všem, kdo projeví schopnosti a odhodlání požadavkům vyhovět.⁶³

Normou západoevropského mnišství se benediktinství stalo po cášských synodách (816-817) pro jeho duchovní a hmotnou kulturu. Řád prošel několika reformami, významnou vlnou obnovy bylo baroko a rekatolizace v 17.-18. století, kdy došlo k velkému rozkvětu benediktinských klášterů ve střední Evropě. Umožnila to ekonomická prosperita, která se

⁶¹ BENEDIKT Z NURSIE. *Řehole Benediktova*, s. XLIV - XLIX

⁶² BENEDIKT Z NURSIE. *Řehole Benediktova*, s. XXXVI - XLIII

⁶³ VLČEK, Pavel, Dušan FOLTÝN a Petr SOMMER. *Encyklopedie českých klášterů*, s. 109

odrazila v nákladných prestavbách klášterních areálů a rozvíjela se vědecká a kulturní činnost, benediktinské školství, pastore, misijní a charitativní činnost. Konec nastal josefínskými reformami v 80. letech 18. století a sekularizací počátkem 19. století. V současné době je v benediktinské konfederaci založené roku 1893 spojeno 21 kongregací s více než 350 domy.⁶⁴

V Čechách vzniká benediktinské opatství v Břevnově v roce 993. Od 10. století byl vývoj ovlivněn *lotrinskou* reformou vycházející z mohučské metropole. Řada raně středověkých českých klášterů vznikla pod přímým vlivem Niederaltaichu, vznikaly jako autarkní instituce. Další reforma byla reformou *hirsauskou* zprostředkovanou klášterem ve Zwiefaltenu, odkud byl uveden konvent do opatství právě v Kladrubech u Stříbra díky Vladislavu I. a jeho manželky Richenzy z Bergu. Další klášter byl zřízen ve Vilémově a Podlažicích. Kláštery jsou též předávány premonstrátům a cisterciákům a k dalšímu vzniku benediktinských klášterů dochází ve 14. století.⁶⁵

Kromě klášterů existovaly filiální domy, které byly podřízené jednotlivým opatstvím a byly nazývány proboštstvím. Měl je například klášter v Břevnově, Rajhradě nebo Klášterci nad Ohří. Co se týče kladrubskeho kláštera, ten měl své proboštství v Přešticích, Městě Touškově, Svaté Kateřině u Rozvadova a v Pasečnici. Kláštery měly též početné inkorporované fary a správní budovy na svých panstvích (zámky v Čeminách, Kladně, Hrdlech nebo Praze – Chodově). Po josefínských sekularizacích zůstalo z českomoravské kongregace jen torzo a v roce 1945 se opatství v Břevnově, Broumově, Rajhradě, Na Slovanech a převorství ve slovinském Mariboru sdružily do slovanské kongregace sv. Vojtěcha.⁶⁶

Od středověku byl oděvem benediktinů typický *černý hábit s cingulem a černým škapulířem*. Benediktova představa o oděvu mnichů byla ta, že bude vybaven dvěma svrchními oděvy s kapucí a širokými rukávy, dvěma spodními oděvy, plátěným nebo koženým opaskem, zástěrou nebo škapulířem a kapucí, punčochami, botami, šátkem, nožem, jehlou, písátkem a tabulkou. Tímto byla zmírněna představa původní raně křesťanské

⁶⁴ VLČEK, Pavel, Dušan FOLTÝN a Petr SOMMER. *Encyklopedie českých klášterů*, s. 110

⁶⁵ VLČEK, Pavel, Dušan FOLTÝN a Petr SOMMER. *Encyklopedie českých klášterů*, s. 110

⁶⁶ VLČEK, Pavel, Dušan FOLTÝN a Petr SOMMER. *Encyklopedie českých klášterů*, s. 111

představě o absolutní mnišské chudobě.⁶⁷ „*Znakem řádu je na modrém štítu zlatý patriaršičí kříž vyrůstající ze zlatého trojvrší a před ním zlatý nápis PAX. Jednotlivé kláštery mají vlastní znaky, heslo zní: Ut in omnibus glorificetur Deus a devíza: Ora et Labora*“.⁶⁸ (Ve všech oslavovati Boha / Modli se a pracuj).

Uctívanými osobnostmi kromě Benedikta byli v Čechách v břevnovském klášteře sv. Vojtěch a bl. Vintíř, v Sázavském klášteře sv. Prokop, ve Svatém Janu pod Skalou sv. Jan a ze zakladatelů podlažický Vrbata. Ke světcům patří řezenský biskup sv. Wolfgang, k významným osobnostem církevní učitel sv. Anselm z Canterbury.⁶⁹

4.2 Benediktini v kladrubském klášteře

„*Wolfgang, druhdy řeholník a biskup řezenský, cestoval v záležitostech církevních z Řezna do Prahy. Silnice už tehdy vedla kolem pahorku, na kterém dnes stojí kladrubský klášter. Právě tam potkal skupinu mužů kácějících mohutné stromy. Nejprve se s nimi dal do řeči, když tu pak od jednoho z nich vzal sekeru, uťal větev a zarazil ji do země na znamení, že v těchto místech bude jednou stát oltář klášterního chrámu benediktinského řádu.*“ (pověst vztahující se k založení kláštera).⁷⁰

Tato pověst má původ v samotném klášteře a byla oslavou světce benediktinského řádu sv. *Wolfganga*. Tento příběh byl ztvárněn i stavitelem Santinim při přestavbě chrámu v 18. století, kde je na hlavním oltáři velká socha sv. Wolfganga. Ten má u nohou sekeru, větevku a malý domek představující původní dřevěnou stavbu kláštera.⁷¹

Jak již bylo uváděno v předchozích kapitolách, kladrubský klášter vznikl při Norimberské stezce, což byla obchodní stezka spojující Čechy s Bavorskem. Vycházela z Prahy a vedla přes Beroun a Žebrák na Starou Plzeň, dnešní Vejprnice, Nýřany a Sekyřany do Kladrub. Při této stezce byl v roce 1115 založen klášter pro mnichy benediktinského řádu nazvaný Kladruby knížetem Vladislavem I. a jeho ženou Richenzou.⁷²

Podle Jiřího Čechury, který se stal jedním z hlavních zdrojů informací k historii kladrubského kláštera, důvodem pro zřízení kláštera na pahorku nad řekou Mžicí mohla být

⁶⁷ VLČEK, Pavel, Dušan FOLTÝN a Petr SOMMER. *Encyklopedie českých klášterů*, s. 111

⁶⁸ VLČEK, Pavel, Dušan FOLTÝN a Petr SOMMER. *Encyklopedie českých klášterů*, s. 111

⁶⁹ VLČEK, Pavel, Dušan FOLTÝN a Petr SOMMER. *Encyklopedie českých klášterů*, s. 111

⁷⁰ ČECHURA, Jiří. *Kladruby v pohledu devíti staletí*, s. 5

⁷¹ ČECHURA, Jiří. *Kladruby v pohledu devíti staletí*, s. 5

⁷² ČECHURA, Jiří. *Kladruby v pohledu devíti staletí*, s. 7-9

vhodná poloha u obchodní stezky. Nabízí se i možnost klidného nocování a stravování kněžny Richenzy při jejích cestách do Německa (pocházela z Bergu v Horní Falci, kde zůstali její rodiče) nebo vyšší zájmy prezentované jejím otcem popř. samotným klášterem ve Zwiefaltenu pro získání nových vlivů či území pro možnou kolonizační činnost na německém území. Započalo se se stavbou prozatímních dřevěných budov klášterního obydlí i kostela, na které kníže Vladislav důsledně dohlížel. Existuje i hypotéza, že stavba kladrubského kláštera mohla být zadostiučiněním za mír, který Vladislav uzavřel se svými odvěkými soky a o který sám usiloval. Byl to spor mezi ním, jeho bratrem Soběslavem, bratrancem Otou Olomouckým a polským králem Boleslavem Křivoústým.⁷³

Na jaře roku 1115 o Velikonocích byly budovy kláštera připraveny k uvedení mnichů. Bylo jich necelých dvacet, pocházeli z pražského Břevnovského kláštera a byli české národnosti. Uvedení mnichů byl přítomen kníže Vladislav I. a jeho žena Richenza spolu s pražským biskupem Heřmanem a moravským biskupem Janem. K tomuto aktu byla vydána *zakládací listina*, jejíž originál se ztratil stejně jako nejstarší klášterní kronika a existuje jen falzum vzniklé přímo v klášteře. Zde mimo jiné Vladislav sděluje, že založil kladrubský klášter pro spásu své duše a k poctě Panny Marie.⁷⁴

První mnichy v klášteře čekala práce s dobudováním klášterních staveb, zavedením klášterního hospodářství a zapojení poddaných vesnic do něj. Bylo třeba obejít všechny vesnice patřící pod klášter, seznámit je s povinnostmi a požadavky klášterního konventu a začít s kolonizací „velkého lesa“ (zakládání nových osad dále na západ). Protože se knížeti zdál postup kolonizace a hospodářského rozvoje pomalý, požádal opata kláštera v německém Zwiefaltenu Odalricha o vyslání mnišské posily pro klášter. Tomu se nelíbilo, že by poslal německé mnichy do kláštera, kde je v čele opat české národnosti, ale nakonec na přímmluvu Richenziných rodičů souhlasil a koncem roku 1117 poslal do Kladrub 12 mnichů (6 kněží a 6 bradatých - laiků), kteří, jak uvádí zwiefaltenská kronika „*sluli zkušeností v klášterní kázni*“. Od té doby docházelo k národnostním sporům mezi německými a českými mnichy o vládnoucí postavení. Až třetím opatem se stal opat německý. Spory ustávaly až po roce

⁷³ ČECHURA, Jiří. *Kladruby v pohledu devíti staletí*, s. 11-12

⁷⁴ ČECHURA, Jiří. *Kladruby v pohledu devíti staletí*, s. 12-14

1130. Postupně mniši přicházeli z nejbližšího okolí a koncem 12. století jich bylo téměř 300.⁷⁵

Spolupráce s německým klášteřem ve Zwiefaltenu ustávala počátkem 13. století. Poslední náznak spolupráce se objevuje v roce 1688 prostřednictvím jeptišek z kláštera ve Zwiefaltenu (překvapující zjištění existující odnože ženského kláštera, který údajně existoval i v Kladrubech) ve zmínce o příjemném přijetí a pohoštění v kladrubském klášterním hospicu. Od zklidnění a odstranění národnostních problémů v klášteře zde zavládl klid a byla nastolena cesta k jeho majetkovému a společenskému rozkvětu. Velkou náklonnost kladrubskému klášteru poskytovali čeští panovníci - Vladislav II, syn zakladatele Vladislava I., Soběslav II., Přemysl Otakar I., Václav I. i Karel IV.⁷⁶

Mniši s nejrůznějšími propady a výšinami v průběhu let zde žili až do osudného zrušení kláštera.

4.2.1 Život benediktinských mnichů v klášteře

Denní koloběh života mnichů v kladrubském klášteře probíhal v duchu pravidel řehole sv. Benedikta podobně jako ve všech benediktinských kláštěrech - dle hesla „*Ora et labora*“ – „*modli se a pracuj!*“.

Podle knihovních zdrojů Jiřího Čechury necelých dvacet mnichů obývá společnou ložnici. Lůžka mnichů byla prostá - na zemi byla ustlána rohož s prostěradlem, na ní poduška s příkrývkou. Mniši spali v tom oblečení, ve kterém pobývali přes den. Spodní tuniku měli přepásanou opaskem nebo šňůrou a přes ni svrchní kukulu (pláštěnku s otvorem pro hlavu). Přes den při sobě u pasu nosívali nůž, který na noc jako jedinou věc odepínali. Celou noc v ložnici svítila svíčka. Chvilku po půlnoci byli mniši probuzeni ostrým zvukem zvonku a svoláni opatem k noční modlitbě. Rychle vstávají a odcházejí do kostela, kde zaujmají svá místa v lavicích, opat zahajuje noční vigilie. Poté již mniši nespí, stelou si lůžka, učí se žalmy a čekají na další hodinku zvanou „*laudes*“, neboli ranní chvály, začínající před východem

⁷⁵ ČECHURA, Jiří. *Kladruby v pohledu devíti staletí*, s. 25-29

⁷⁶ ČECHURA, Jiří. *Kladruby 900: lidé - život - doba*. V Domažlicích: Pro Město Kladruby vydal Zdeněk Procházka, Nakladatelství Českého lesa, 2015, s. 33

slunce. Tyto hodinové rituály podstupují osmkrát za dvacet čtyři hodin (jak to přikazuje benediktinská řehole).⁷⁷

Každé ráno opat nebo jiný představený kláštera mnichům rozdělí práci. Rozdělují se na práci na poli, na zahradě, v knihovně, v písárně a v případě stavby nějaké klášterní budovy odcházejí na stavbu. Takzvaný *celerář* starající se o inventář kláštera mnichům přidělí škapulíře (zástěry), punčochy, sandály nebo škorňe. Ti, kdo na koni vyjíždí z kláštera, dostanou kalhoty a lepší oblečení. Při práci i na cestách mniši musejí stále myslet na modlitbu a zpěv žalmů.⁷⁸

V klášteře vždy byla určena týdenní služba - jeden nebo dva bratři, kteří od rána připravují s kuchařem jídlo. Každou sobotu též musí vše řádně umýt, vyčistit a vyprat utěrky, kterými si bratři utírají ruce a nohy. Nohy myjí ostatním ti, co do služby nastupují i ti, kteří službu končí. Jídlo mají mniši jen jedno, a to oběd. Večeři dostávají pouze mezi Velikonocemi a svatodušními svátky. V zimě se obědvá v poledne, v létě kolem třetí hodiny odpolední. K obědu zasedají v refektáři, který se stále nachází v novém konventu a je dnes součástí prohlídkové trasy. Všichni sedí u jednoho společného stolu, kde jim *celerář* přidělí váženou libru chleba (0,5 kg). Obvykle měli na výběr dva vařené pokrmy, někdy se přidala zelenina nebo ovoce. Výjimečně dostávali maso čtvernožců, většinou jen v případě nemoci. K pití bývala hemina (0,25l) vína, zřeknutí se ho zasluhovalo odměnu. Při obědě jeden z mnichů předčítá kapitoly ze života svatých nebo z Písma.⁷⁹

Večer probíhají poslední dvě hodiny modlení a žalmů zvané nešpory a kompletář. Kolem deváté hodiny večer, po jejich skončení mniši odcházejí za úplného ticha do společné ložnice ke spánku.⁸⁰

Nejvyšším představeným je opat, mniši jej oslovují „*pane*“ nebo „*opate*“, starší mniši oslovují mladší členy komunity „*bratře*“, mladší starším říkají „*důstojný otče*“. Kromě desatera božích přikázání musí plnit další podmínky klášterního života. Novicové do kláštera přicházejí tak, že několik dní prosí a klepají na bránu. Pokud vytrvají, jsou přijati do budovy

⁷⁷ ČECHURA, Jiří. *Kladruby 900: lidé - život - doba*, s. 30

⁷⁸ ČECHURA, Jiří. *Kladruby 900: lidé - život - doba*. s. 30

⁷⁹ ČECHURA, Jiří. *Kladruby 900: lidé - život - doba*, s. 30

⁸⁰ ČECHURA, Jiří. *Kladruby 900: lidé - život - doba*, s. 30

pro hosty, kde se pod péčí zkušeného novicmistra více než půl roku připravují na klášterní slib. Svůj majetek musí rozdat chudým nebo věnovat klášteři.⁸¹

Jak již bylo zmíněno v předchozí kapitole, velmi důležitou zásadou pro benediktinský řád je úcta k hostům a pohostinnost, nejinak to bylo i v Kladrubech. Když klášter navštívil nějaký host, vyšel mu opat s bratry vstříc a uvítali se společnou modlitbou. Opat se s hostem políbil polibkem pokoje a mniši jej pozdravili úklonem hlavy či padli před ním na zem. Poté se odebrali do kostela ke společné modlitbě. Host přešel do opatova bytu, hostitel mu nalil na ruce vodu a spolu s dalšími mnichy umyl nohy. Následovalo pohoštění jídlem, které se ten den připravovalo zvláštní kuchyní, ke které byly celoročně určeni dva kuchaři.⁸²

V klášteře žili kromě mnichů i světské osoby, které sem přišly dožít. Jedním z nich byl Josef Kryštof Ulický s Plešnic – mecenáš kláštera a majitel úlického panství, lékař, konšel a purkmistr města Stříbra Johann Zeidler a dva bratři dvojčata mniši Andreas a Anna (skutečně ženské jméno pro mnicha).⁸³

4.2.2 Významní kladrubští opati⁸⁴

V kladrubském klášteře působilo na čtyřicet sedm opatů, jak se podařilo zjistit ze záznamů SOA Plzeň, fondu Kladrubští benediktini, z *Přehledu kladrubských opatů* od Joanes Prunera z roku 1760. Uvedeno zde bude dvanáct nejvýznamnějších.

Berthold (1130-1131) byl prvním kladrubským opatem, který začal uskutečňovat směny majetku darované zakladatelem Vladislavem I. Přišel do kláštera s třetí kolonií německých mnichů z německého Zwiefaltenu.

Reinher (1231?-1275) byl vynikajícím ekonomem, šikovnou politikou získal do klášterního majetku téměř všechny vesnice na přístupových cestách ke konkurenčnímu Stříbru. Šlo mu o získání prioritního postavení na významných mezinárodně využívaných a vnitrozemských komunikacích. K této politice mu pomáhaly styky s Václavem I.

⁸¹ ČECHURA, Jiří. *Kladruby 900: lidé - život - doba*, s. 30

⁸² ČECHURA, Jiří. *Kladruby 900: lidé - život - doba*, s. 30

⁸³ ČECHURA, Jiří. *Kladruby 900: lidé - život - doba*, s. 84

⁸⁴ ČECHURA, Jiří. *Kladruby 900: lidé - život - doba*, s. 169-174, informace o působících opatech v kladrubském klášteře převzaty z celé kapitoly

Zúčastňoval se i ve vysokém věku důležitých jednání, často pobýval na dvoře Václava II. a Přemysla Otakara II.

Racek III. (1372-1393) byl vzdělaným a obratným opatem, za jeho působení kladrubský klášter dosáhl postu nejbohatšího kláštera v Čechách. Získal si náklonnost

Karla IV. i Václava IV., byl vyznamenán papežským legátem a hojně milosti, vymohl u krále Václava IV. povolení postavit v Kladrubech městské hradby, přestože bylo povolení později zrušeno. Právě obrovský majetek kláštera po smrti opata rozpoutal prudký spor mezi králem Václavem IV. a Janem z Jenštejna o budoucnost kladrubského kláštera končící smrtí generálního vikáře Jana z Pomuku a úpadkem kláštera.

Bušek z Vrtby (1435-1443) a **Jan Střížka** (1445 – 1461) měli těžké postavení a složitou situaci po husitských útrapách a devastaci kláštera, Bušek vydal občanů v tomto trendu úlev a Střížka v pomoci pokračoval.

Josef Wron z Dorndorfu a Biskupova (1561-1583) byl polským Němcem a velmi rozporuplnou osobností. Vykonal mnoho dobrého pro klášter - zasloužil se o znovuzřízení kladrubského špitálu pro lidi bez přístřeší, založil pozemkové knihy klášterního hospodářství, získal pro klášter vesnice Kostelec, Všetice a Dvůr ve Lhotě, upravil kostel a přístupové cesty k němu. Vše dobré však vyvážil svým rebelským chováním - spory s církevními i světskými osobnostmi, kruté jednání s klášterními podanými, milostné avantýry a početí dětí, nerespektování jedné katolické víry - vyznával i víru evangelickou. Nakonec byl suspendován.

Ondřej Bartoloměj Stein (1583-1589) byl rodákem z Kladrub, byl kladrubskými uctíván a velmi oblíben pro svoji dobročinnou povahu. Ulehčil městu v placení naturálních desátků pro klášter, věděl si rady při prosazování čehokoliv u arcibiskupské konzistoře. Vytýkán mu byl nepořádek v hospodaření a pořádání hostin pro své přátele.

Vít Hiffl (1589-1603) přišel do Kladrub z pražského Břevnova jako laický bratr a postupně se vypracoval. Objevil v zahradě cenný poklad uložený klášterními předchůdci. Byl údajně přísným a trestajícím opatem. Za jeho působení došlo k významné opravě klášterní baziliky v roce 1590, zasloužil se o bohatou obrazovou výzdobu kostela

a klášterních prostor. Udržoval spolupráci s klášteřem ve Svatém Janu pod Skalou, kde našel ostatky blahoslaveného Ivana.

Fridrich Viktorin Gribudo z Falkenštejnu (1612-1627) byl zakladatelem klášterního archivu, shromažďoval všechny zachované listiny od založení kláštera, provedl evidenci stovek starých důležitých dokumentů, pořídil jejich opisy. Sepsal z nich knihu s názvem „*Svědomitě a pravdivě vyličení*“. Působil však ve špatné době, a to po celou třetinu třicetileté války, kdy musel čelit velké rebelii kladrubských občanů a těmito neblahými okolnostmi zemřel utrápen v roce 1627.

Matthäus Romanus Platzer (1650-1666) byl v pořadí čtyřicátým opatem a nastoupil na opatský stolec v době, kdy byl klášter zchudlý a vydrancovaný po třicetileté válce. Uskutečnil záměr svého předchůdce získat pro klášter majetek a pozemky hraběte Josefa Christoha Ulička z Plešnic. Zasloužil se též o postavení nové prelatury, raně barokní budovy, kterou se vchází z hlavního nádvoří do vnitřního prostoru kláštera. Stavba byla započata roku 1664 a nad vchodem nese nápis „ROMANUS HVIVS LOCI ABBAS STRVCTVRAM HANC INCHOAVIT 1664 (v překladu tuto budovu dal postavit Romanus, zdejší opat). Nad římsou je znak kladrubských opatů - lilie s mitrou a zkříženými berlemi.

Maurus Fintzgut (1701-1729) patří mezi tři velké kladrubské opaty. Byl nejmladším opatem v historii kladrubského kláštera, nicméně jeho jednání bylo velmi energické a přísné vůči celému konventu. Byl dobrým hospodářem, snažil se zacelit rány po třicetileté válce, koupil dolní polovinu Jivjan a podařilo se mu získat zpátky Přeštice. Především však dal přestavět chrám Janu Blažejí Santini-Aichelu. Jediný obraz tohoto opata se nachází v kostele Narození sv. Jana Křtitele v Městě Touškově.

Josef Sieber (1729-1756) byl druhým velkým opatem. Získal pro kladrubský klášterní chrám ostatky sv. Aureliána a sv. Viktoriána, pro něž nechal vybudovat překrásné mramorové oltáře. Objednal též vymalování obrazu sv. Josefa na stejnojmenný oltář, ve kterém jsou uloženy relikvie mnoha významných světců ve zlaceném a bohatě zdobeném rámu. Kostel ozdobil mnoha stříbrnými předměty (18 světly s mimořádnou svítivostí a zlatým kalichem) a zakoupil do kostela barokní varhany. V roce 1737 začal s renovací hněvnického kostelíka, do jehož presbytáře umístil opatský znak a svoje iniciály. Nechal dokončit Santiniho kapli v Ostrově, farní budovy v Touškově a Holostřevěch, ve Všetčích

nechal vybudovat zámeček k odpočinku řádovým bratřím, pokračoval ve stavbě budov nového konventu Kiliána Ignáce Dientzenhofera, kam se mniši již roku 1739 přestěhovali. Konečné vysvěcení se konalo v roce 1775.

Amandus Streer (1756-1783) byl posledním z velkých opatů, čtyřicátým pátým kladrubským opatem. Nastoupil v době, kdy byl klášter v rozkvětu, nicméně bohužel za jeho působení se začal silně prosazovat tereziánský osvícenský absolutismus, v období sedmileté války bylo okolí Kladrub obsazeno vojskem a Streer se na nějakou dobu musel uchýlit do kláštera v hornofalckém Reichenbachu. Od druhé poloviny 18. století začalo hrozit kladrubskému klášteru zrušení. Streer dělal vše pro to, aby klášter zůstal zachován, stal se vizitátorem všech benediktinských klášterů. Podařilo se mu ještě dokončit stavbu nového konventu, vysvětit přeštický kostel, zhotovit další nové oltáře do klášterního chrámu, podílel se na dokončení přestavby a znovuotevření kostela sv. Jakuba v Kladrubech na náměstí, zajistil výstavbu nových kostelů v Touškově, Damnově a Jezné. Ze zrušeného ženského kláštera v Chotěšově zakoupil nové kapitulní lavice, které umístil do kapitulní síně ve svém klášteře. Proti zrušení kláštera se snažil bojovat zavedením reformních osnov, moderních osnov, ale nic nebylo platné, Josef II. klášter 5. listopadu 1785 zrušil. Zrušení se ale Streer nedočkal, zemřel v roce 1783. Poté již opat zvolen nebyl a v čele kláštera stál převor Jodok Hoch.

4.2.3 Zrušení kladrubského kláštera

Pátého listopadu 1785 odpoledne přijela do kláštera komise poslaná krajským hejtmanem v Plzni Kazimírem Wiederspergerem pod vedením komisaře Petra Nigroniho z Riesenberka. Vše začali sepisovat a odvážet pryč, klášter byl zrušen. Komisaři prohlédli všechny místnosti kláštera a mnišské cely, zabavili vše z klášterní pokladny, dlužní úpisy a nedoplatky převzal náboženský fond, zlaté a stříbrné předměty byly odebrány a sepsány (17 vzácných kalichů, monstrance, opatské berly, bohoslužebné náčiní apod.), prodán byl zvon ze zvonice židům. V celách mnichů se nacházely zajímavé předměty, jejich soupis se dodnes dochoval a je uložen v archivu. Svědčí o všestranných zájmech a vědomostech kladrubských mnichů. Nalezlo se například mnoho zahradnického náčiní (semenáčky ovocných stromů a citrusovníků), „*camera obscura*“ (temná komora – předchůdce fotoaparátu), mapy, zámečnické nářadí, měřičský stůl, pravítka, kružítko, rýsovadlo či zařízení pro stínohru, podmalby na zrcadlech, knižní vazby, sbírky minerálů, model hvězdné oblohy, klavichordy

a další hudební nástroje. Ve všech místnostech mnichů visely vzácné obrazy, malby, množství knih. Podle archeologických nálezů bylo potvrzeno, že mniši v 17. století kouřili, našly se úlomky zdobených porcelánových dýmek. Při rušení se našly tabákové dózy, stříbrné tabatěrky s pomůckami pro úpravu tabáku, kávové a čajové soupravy, skleničky na pivo a víno, mlýnky na kávu. Důkazy o tom, že mniši v kladrubském klášteře rozhodně netrpěli nouzí, jsou z těchto soupisů jasné. Nalezlo se mnoho osobního prádla, oblečení, kožešin, nábytku a zařízení, stojanové a nástěnné hodiny. Potvrzeno bylo i to, že mniši zde holdovali hře v kuželky, kulečnick a karty. Také ale hodně četli a psali o historii kláštera. Plné žebříňáky odvázející majetek a zařízení vyvolávalo mnoho spekulací mezi lidmi ohledně bohatství a ukrytých pokladů. Mniši se rozešli na světské fary, do jiných klášterů nebo do penze na odpočinek, někteří přecházeli k premonstrátskému řádu. Kladrubští mniši, přestože žili v místech od sebe dost vzdálených, stále o sobě věděli a navštěvovali se. Povzbuzovali se, že se opět jednou sejdou ve svém klášteře. Převor Hoch s dalšími 22 občany Kladrub sepsal petici za obnovení kláštera a poslal ji císaři Leopoldovi II. Císař však zemřel a naděje skončily.⁸⁵

Kláster byl po svém zrušení využíván k nejrůznějším účelům. Na příkaz zemského gubernátora arcivévodky Karla byl zřízen v bývalé konventní budově generální vojenský špitál pro 600 nemocných, v Santiniho barokně gotickém chrámu byl uskladněn střelný prach. Z důvodu nebezpečí výbuchu střelného prachu byla vojenská nemocnice nahrazena invalidovnou pro válečné vysloužilce. V roce 1798 byli do Kladrub přestěhováni mniši trapisté vyhnaní během revoluce ve Francii. V roce 1800 byl areál kláštera opět lazaretem, a to pro 800 vojáků z bojů ve Francii. Od roku 1802 zde byla kasárna pro tři setiny císařského vojska. V roce 1818 zde byla zřízena invalidovna pro vojenské vysloužilce, po roce 1820 byla na klášter vypsána dražba a v roce 1825 jej koupil Alfréd I. Windischgrätz.⁸⁶

4.3 Knihovna benediktinů v kladrubském klášteře

Na území plzeňského kraje existuje čtyřicet klášterů, které budovaly své knihovny po několika staletí. V převážné většině vznikaly celky vzácné a cenné. O mnoha knihovnách bohužel dosud nic není známo, nedochoval se žádný doklad o jejich obsahu. Události, jako bylo husitství, třicetiletá válka a především rušení klášterů za josefínských reforem měly na

⁸⁵ ČECHURA, Jiří. *Kladruby 900: lidé - život - doba*, s. 84-86

⁸⁶ ČECHURA, Jiří. *Kladruby 900: lidé - život - doba*, s. 86

svědomí ztráty knih a zničení dokumentací o fondech. Knihovní seznamy dochovaných knihoven nebo jejich částí poskytují alespoň letmou představu o existenci knihovny a jejich fondech. Mezi významné, dochované klášterní knihovny v plzeňském kraji patří knihovna v kláštorech v Teplé, Plasích a Chotěšově.⁸⁷

Knihovna kladrubského kláštera byla zničena spolu se zrušením kláštera. Knihy byly zničeny, rozebrány, rozprodány, převezeny do jiných klášterů. Dochovaly se však soupisy knih psané převážně kurentem, které jsou uloženy v Národním archivu, a to soupis knih z roku 1773, do kterého bylo možné nahlédnout.

Stručné shrnutí informací kolem původní kladrubské knihovny získané prostřednictvím odborné literatury a informací od renomovaných osob bude zachyceno na následující straně. Bylo čerpáno z knihy *Rušení klášterů na Plzeňsku* Jakuba Krčka, z článku ve sborníku *Minulostí Západočeského kraje Majetek kladrubského kláštera v době jeho zrušení* a článku Ivana Hlaváčka *Středověká rukopisná knižní kultura v západních Čechách zejména v Plzni*. Knihovna kláštera je rozdělena na dvě části - a to na **benediktinskou knihovnu** do zrušení kláštera a na **Knihovnu rodu Windischgrätzů**, kteří klášter vlastnili od roku 1825 a nechali do kláštera převést celou svoji knihovnu z Tachova, která se dochovala do dnešní doby. O té bude pojednáno v další kapitole - o působení rodu Windischgrätzů v kladrubském klášteře.

Podle *Jakuba Krčka* se ve fondech kláštera Kladruby nepodařilo nalézt knihovní inventář, který by přispěl k rámcové představě o vzdělanostní úrovni řeholnictva, o intelektuálním klimatu v kláštorech na rozhraní baroka a osvícenství tak, jak to umožňují seznamy zachované pro klášterní knihovny v Plasích a Chotěšově. Přestože soupis knih kladrubské klášterní knihovny z doby zrušení kláštera dnes není k dispozici, nedá se zcela jednoznačně říci, že veškeré knihy byly zničeny, údajně byly použity na opravu zablácených cest či použity jako kornoutky v obchodech nebo rozprodány. Zachoval se pramen, který dokládá existenci kladrubského knihovního katalogu. Ten se dostal v roce 1786 do rukou ředitele pražské univerzitní knihovny Karla Rafaela Ungara k provedení patřičného výběru. Poznámku o odeslání knihovního katalogu na „vyšší místa“ (aneine Hohe Stelle) obsahuje hlavní inventář z 21. ledna 1786. Vybrané knihy putovaly do Prahy, některé snad do vídeňské

⁸⁷ HRUBÝ, Josef. *Historické knihovny západních Čech*, s. 2

dvorské knihovny. Mnoho cenných rukopisů majících původ v kladrubském klášteře získal tepelský opat Trautmannsdorf. Na sklonku jeho působení se prohluboval sběratelský význam tepelské klášterní bibliotéky, která se rozrůstala odkazy jednotlivých členů konventu a hlavně shromažďováním knih z knihoven rušených klášterů - Kladrub, Plas a Chotěšova.⁸⁸

V klášteře existoval klášterní archiv. Část listin a rukopisů se ztratila, co zůstalo, bylo převezeno do Vídně. Přehled listin přítomných v klášterním archivu v době zrušení zachycuje jejich nedatovaný soupis pořízený Josephem Ernestem Karmaschkem. Obsahuje stručné registry jedenapadesáti listin, které ve většině případů zakládají právní nároky na majetkové příslušenství kladrubského klášterství. Listiny jsou řazeny podle roků vydání, denní data u nich nejsou uváděna. Na prvním místě je zapsáno falzum zakládací listiny, nejmladší je potvrzení konfirmační listiny z roku 1749, které vydal pro kladrubské benediktiny císař Josef II.⁸⁹

Situace čtyř významných klášterních knihoven v Západočeském regionu:

V průběhu 12. století vznikají v Západočeském regionu nejméně čtyři důležitá střediska knižní kultury. V počátcích to byly právě benediktinské Kladruby, v následující polovině věku cisterciácké Plasy a Pomuk a ke konci věku Teplá. Fundace mužské, tj. Kladruby, Plasy, Pomuk a Teplá měly ve fondech knihy s obsahy též převážně liturgickými, ale objevují se i témata teologická.⁹⁰

Kláster Pomucký zanikl v časném novověku, Plasy a Kladruby skončily svou existenci v době josefínské a jenom Teplá přetrvala do poloviny 20. století, jen ona si zachovala svůj knižní soubor do současnosti.⁹¹

V imponantním počtu knih je omezený počet rukopisů, jen dvě stovky včetně novověkých. Středověkých rukopisů knihovny tepelského kláštera je pouze kolem čtyřiceti. Nepochybnou existenci opisovačské dílny v samotném klášteře dokládá kodex č. 7

⁸⁸ KRČEK, Jakub. *Rušení klášterů na Plzeňsku*, s. 58

⁸⁹ KRČEK, Jakub. *Rušení klášterů na Plzeňsku*, s. 58

⁹⁰ HLAVÁČEK, Ivan. Středověká rukopisná knižní kultura v západních Čechách, zejména v Plzni. *Minulostí západočeského kraje*. V Plzni: Krajské nakladatelství, 1981, (XVII.), s. 153

⁹¹ HLAVÁČEK, Ivan. Středověká rukopisná knižní kultura v západních Čechách, zejména v Plzni. *Minulostí západočeského kraje*. V Plzni: Krajské nakladatelství, 1981, (XVII.), s. 156

z poloviny 13. století obsahující životopis blahoslaveného Hroznaty a prokazuje původní literární činnost kláštera.⁹²

Knihovny obou zrušených klášterů, Kladrub a Plas, vplynuly tím podstatným do pražské univerzitní knihovny. Z Kladrub tak přišel jen jediný středověký kodex, který je v klášteře s určitostí dosvědčen až v 17. století. Další, porůznu roztroušené, jsou klášteru připisovány jen hypoteticky. Pravděpodobná je naopak kladrubská provenience jednoho kodexu pražské kapituly, pocházejícího z poloviny 12. století a obsahujícího díla sv. Augustina. Z Plas je v pražské univerzitní knihovně půl tuctu rukopisů liturgického obsahu. Z plaského kláštera se dochoval soupis knih z roku 1441, které klášter zastavil ve 30. letech 15. století pražskému měšťanovi, a které byly vyvezeny do Dolní Lužice a Braniborska. Knih bylo kolem šedesáti a jejich obsah sestával z literatury teologické, filozofické, rétorické, historie, práva a encyklopedické literatury. Víme, že knihy zanikly v Braniborsku za reformace. Stejný osud měla i knihovna v Pomuku.⁹³

Z inventárních soupisů z doby zrušení kláštera známe zařízení knihovny:

*„Zajímavé bylo i zařízení knihovny, obsahující kromě 25 bíle natřených soch, 5 skříní na knihy z tvrdého dřeva (po 12 odděleních), stoly, zábradlí, velký obraz a různé dřevěné knihy (makety?) k vyplňování mezer. Z drobností pak byly zaznamenány diopter, úhломěr, střelka a mosazná míra. Podle soupisu jsou však knihy v počtu 2025 svazků zapsány v předsíni knihovny. Ve zvláštní položce je zde uvedeno „Flerury (sic!) in 59 Theilen“. Šlo tu pravděpodobně o díla francouzského církevního historika Claude Fleury, zvláště jeho *Historie ecclésiastique*, a snad i pokračovatele Claude Fabreho.“⁹⁴*

4.4 Fondy kladrubské knihovny z vlastního bádání

V rámci badatelské činnosti a zjištění skutečnosti o kladrubské knihovně jsem navštívila **Národní archiv v Praze, pobočku v Praze - Chodovci**, kde se podařilo objevit pod ČSÚ (*Česká státní účtárna*), i.č. 1978, kart. 269 v inventárním účetním seznamu majetku zrušeného kláštera v Kladrubech (příloha obr. 8-11) seznam knih v celách opatů (příloha obr.

⁹² HLAVÁČEK, Ivan. Středověká rukopisná knižní kultura v západních Čechách, zejména v Plzni. *Minulostí západočeského kraje*. V Plzni: Krajské nakladatelství, 1981, (XVII.), s. 156

⁹³ HLAVÁČEK, Ivan. Středověká rukopisná knižní kultura v západních Čechách, zejména v Plzni. *Minulostí západočeského kraje*, s. 157

⁹⁴ ŠTIESS, Bedřich. Majetek kladrubského kláštera v době jeho zrušení roku 1785. *Minulostí západočeského kraje*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1971, (VIII.), s. 116-117

8), *Inventarium n. 20, sig. Benediktini Kladruby 1785 – 1789*. Jsou zde vypsáni všichni mniši a opati, kteří v klášteře pobývali a jejich počty knih na celách k datu zrušení kláštera.

- Willewaldus – 20 knih
- Ildephons – 200 (Comedien Büchers)
- Adalbertus Goller – 150
- Anselm Sieber – 1x skříň na knihy s knihami
- Hironymus Moser – 1x skříň na knihy s knihami
- Romoaleus Brasch – 75 knih
- Edmund Hoelzl – velké a malé knihy 103
- Josephus Schmid – 266 různých knih, 2x držáky na knihy
- Benedict Streer – 200 knih
- Methudius Pfrogner – 140 knih
- Aegidius Sechsstetter – 200 knih
- Leonardus Stuchlik – 60 knih
- Maurus Girziczek – 76 knihy ke čtení
- Victorian Spelte – 100 knih
- Gregor Rauch – 140 rozličných knih
- Damian – 180 knih
- Christoph Löw – 200 knih - malé a velké
- Sigismunt Martineck – 114 knih
- Romanus Mühlwenzl – 18 knih
- Kilian Hronn – 216 knih
- Gunther Pitsch – 90 knih
- Michael Sorger – 96 knih
- Fungencius König – 60 knih
- Bernard Kunesch – knihovna a schránka na knihy 156 knih
- Amandus Streer - 1x knihovna, v ložnici 1x skříň se šuplíky na knihy a další..

Celkový soupis knih z knihovny nebyl nalezen.

Z bádání v **Národním archivu v 1. odd. na třídě Milady Horákové** ve fondu *Archív zrušených klášterů, i. č. 2483, rkp. 41* byl nalezen soupis knih z roku 1773 vyhotovený za

opata **Amanda Streera**. Soupis je rozdělený podle druhu knihovních fondů (příloha obr. 5-7), které jsou rozděleny skoro vždy do části A - G, zřejmě podle skříní na knihy. Z toho lze usuzovat na druh literatury benediktinských mnichů a opatů, na jejich zaměření. Soupis je rozdělený na:

- Biblia (bible, náboženské příručky, 16.-17. století, uvedení data vydání)
- Patres (otcovská literatura)
- Scripturistae (duchovní literatura)
- Theologi Scholastici (scholastická literatura)
- Theologi Morales (morální teologie – literatura)
- Canonista (Kanonické právo)
- Controversista (polemická literatura)
- Civilista (právnícké spisy, např. zřízení zemské)
- Asceta (asketická literatura)
- Philosophi (filozofie, např. spisy Aristotela)
- Philosophi Practici (medicínská a farmakologická literatura)
- Historici
- Concionatores (kancionály)
- Prediger (kázání)
- Humanista (slovníky, lexikony, apod.)
- Pergula - zřejmě ve smyslu umístění (Asceta in Pergula, Concionatores in Pergula, Pergula Historici), pod In Pergula jsou v soupisu knihy italské, španělské a francouzské
- Carcer - zřejmě knihy kontroverzní, zakázané - knihy Martina Luthera, Erasma Rotterdamského, německá bible
- Libri mundum loch habentes (knihy bez umístění) - dějepisná literatura, dizertační práce, nezařaditelná směs literatury

Celkem dle soupisu bylo v kladrubské knihovně k roku 1773 na 5.748 knih universum - obecně, z toho *Inferius in bibl.* 4.501, *In Pergula cum Carcerae* 1.187 knih.

Z korespondence s panem **PhDr. Petrem Maškem**, (email ze dne 29.3.2016) vedoucím Knihovny Národního muzea v Praze je potvrzeno, že nejvíce knih z kladrubského kláštera by mělo být uloženo v Národní knihovně, se *supralibros l. "A.S.A.C." = Amandus*

Streer Abbas Cladrubensis. Další stopy po kladrubských knihách byly nalezeny v zámeckých knihovnách Bor u Tachova (32, 33), Staré Sedliště (325), Knihovna Národního muzea (68 F 23). **Přesně citované informace PhDr. Petra Maška:**

„Nejnovější nálezy jsou zaznamenány v nově vydané publikaci **Tisky 16. století v zámeckých knihovnách České republiky. I.-III.** Praha, Národní muzeum, 2015, č. 838, 2151. Jsou to:

838. Birgitta, svatá, ca 1303-1373

Das buch der Himlischen offenbarung der heiligen wittiben Birgitte von dem k[ue]nigreich Sweden.

der k[ue]niglichen stat N[ue]rnberg : durch Anthonien Koberger, 1502 (im andern nach tausent f[ue]nffhundert iaren gedr[ue]ckt vnd Am.xij.tag des monats Julij ... volendt ist worden...).[347]l.

(v, [3] l., l. vi - xi, [4] l., A⁸-Z⁸, a⁶-p⁶, q⁴, r⁶-x⁶, y⁸, z⁶, aa⁶-gg⁶, h⁸) ; 29 × 19 cm.

STAV A POZNÁMKA: Zachovalý. [Verl. v. Florian waldauff von Waldenstein]

TYPOGRAFICKÝ POPIS: Gotika, živá záhlaví. Sigantury, reprezentanty, rubriky. Červenou, zelenou a modrou barvou ručně doplněné iniciály, na f. A1a iniciála „I“ zlacená, kolorovaná červeně, modře a zeleně. Na titulním listu celostránkový dřevořez, na obou s. f. iii dřevořezy – erby. V textu množství dřevořezů s výjevy ze života svaté Birgity, jejichž autorem je Albrecht Dürer

PROVENIENCE: Na předním přidešti heraldické ex libris s textem „FÜRSTLICH FÜRSTENBERGSCHE BIBLIOTHEK“.

Na titulním listu „Monasterij Cladrub“. Na f. 2a „Liber D.V. in Cladrub.“. Na přední předsádce „Sehr selten die Holzschnitte von Albr. Dürer 1864 angekauft v. Glaser“. 309

VAZBA: Vazba dřevěná s pergamenovým pokryvem, zdobená slepotiskem, datovaná 1766. Na hřbetu v červeném rámečku zkrácený titul zlaceným písmem. Perem signatura „II e 19“. Stopy po dvou sponách.

CITACE: VDI6; Index aureliensis. (Křivoklát - hradní knihovna), ID 0920294

2151. Estienne, Robert, ca 1503-1559

CONCORDANTIE BI-bliorum utriusque Testamenti, Veteris & Noui, novae & integrae. Quas revera Maiores appellare possis. R. STEPHANVS TYPOGRAPHIS. Aequos & innocuos vos

praebete... rogo atque obsecro. PRIVILEGIUM ipsi vltro ad annos aliquot irrogate, vt messi alienace parcatis. Coepta, necdum expolita, meliora facere & perficere sinite, vobis in tempore profutura.

[Geneva] : OLIVA ROB. STEPHANI, 1555 (M.D.LV.). 548 s. (a⁸-z⁸, aa⁸-zz⁸, A⁸-X⁸, Y⁶-Z⁶) ; 35 × 23 cm.

STAV A POZNÁMKA: Opotřebované, silně zahnědlá ořízka, částečně vytržený titulní list, uvolněná vazba.

Na předním přidešti velká hnědá skvrna. Vazba výrazně odřená, na hřbetu popraskaná, chybí spony. Kolofon „EXCVDEBAT ROBERTVS STEPHANVS IN SVA OFFICINA ANNO M. D. LV. VII. CAL. FEBR.“. Místo vydání dle SUDOC.

TYPOGRAFICKÝ POPIS: Čtyřsloupcová sazba drobnou antikvou, záhlaví sloupců kapitálkami, arabská paginace, signatury, bez kustodů. Text bez ilustrací. Vlepeno velké množství čtenářských znamének.

Na titulním listu dřevořezový signet – muž v dlouhém rouchu žehná stromu, ve větvích nápisová stuha „NOLI ALTVM SAPERE“.

PROVENIENCE: Na titulním listu „Monasterij Cladrubiensis B.M.V.“, „F.Gregorio Francisco Gichovskij a Landsberg Benedictino, protonotario Apostolico Archiepiscopati Viennis in Districtu....totius Districtus Derano Anni... 1638“, „Donavit Parochiae Przestiensi ...“, „Sum Johannis Aurebergij M.H“. Na předním přidešti latinský vpisek „Sacerdos Johannes.....“.

VAZBA: Vazba dřevěná, potažená hnědou kůží zdobenou slepotiskem – rámcová kompozice, ve vnějším rámci biblické polopostavy s latinským opisem, ve vnitřním rámci patrně polopostavy světic, ve středovém poli tři pásy s kruhovými medailony s poprsími snad reformátorů. Na hřbetu 4 vazby, mezivazná pole nezdobená, v horním poli zbytek papírového štítku s názvovými údaji. Dochováno mosazné osazení dvou spon. CITACE: ADAMS; SUDOC.

(Český Krumlov - zámecká knihovna), ID 1176021⁹⁵

⁹⁵ Převzato z korespondence s vedoucím knihovny Národního muzea v Praze PhDr. Petrem Maškem, ze dne 29. 3. 2016

4.5 Nalezené fondy knihovny kladrubského kláštera a jejich popis

V rámci vyhledávání a bádání po informacích o dávno neexistující benediktinské knihovně v kladrubském klášteře jsem již poněkolikrát navštívila kladrubský klášter, kde jsem po domluvě se zástupcem kastelána, Mgr. Kamilem Petráněm měla připravené dochované knižní fondy skutečně pocházející z kladrubského kláštera. Jedná se o **29 knih, které kladrubský klášter získal zpět jako dar na základě darovací smlouvy v roce 2007 a 2009** od kongregace – **Konference vyšších mužských řeholí v České republice** (příloha obr. 30). Důkaz o autentičnosti knih je dán ručními vpisky, které jsou většinou vepsány v titulním listu nebo na první straně po otevření knihy (příloha obr. 12). Vpisky jsou většinou ve znění věnování konkrétnímu opatovi. U jedné knihy byl nalezen vytlačený znak kladrubských mnichů. Nejvzácnějším exemplářem je kniha, nazývána kronikou (uvedena v kapitole o historii kladrubského kláštera) – Zwiefaltenské anály. Je to kniha popisující příchod zwiefaltenských mnichů do kladrubského kláštera. Je tedy jedinou knihou vztahující se přímo ke kladrubskému klášteru.

Co se týče fondu a obsahu ostatních knih, jsou to knihy obvyklé a typické pro kláštery – bible, životopisy opatů, kancionály, teologické spisy, spisy právní apod. Jsou převážně kolorované v kombinaci černého a červeného písma, písmo je převážně zdobené a knihy jsou doplněné bohatými ilustracemi s nejrůznějšími motivy (příloha obr. 13).

Na následujících stranách bude popsáno těchto 29 knih v rámci vlastních možností (s ohledem na možnosti překladové a možnosti dochovaných a dostupných informací), ne u každé se podařilo dohledat odpovídající český překlad a popis se všemi náležitostmi.

Tyto knihy pocházejí ze soupisu knih z roku 1773 vyhotoveného za opata Amanda Streera, o kterém je pojednáno v předchozí kapitole – uloženého v **Národním archivu v 1. odd. na třídě Milady Horákové**, fond *Archív zrušených klášterů*, i. č. 2483, rkp. 41.

Popis knih pocházejících z knihovny benediktinského kláštera v Kladrubech u Stříbra:

- **Abrahami Bzovii: Concionum dominical...** / **Abraham Bzovský: Nedělní slyšení**, tisk Ant. Bötzer. Kolín nad Rýnem, 1613 (sbírka kázání)

Kniha čtvercová, cca 20x20 cm, zachovalá, tmavě hnědá bez zdobení, vázaná, pevné desky, zachované přezky kožené na uzavření knihy, psaná latinsky, stran 425.

- **Arsenio Sulger: Annalium imperialis monasterii zwifaltensis.../ Arsenius Sulger: Anály císařského zwiefaltenského kláštera...**, 1. a 2. díl, Augsburg 1698 (příloha obr. 14).

Zwiefaltenské anály, nazývané kronikou, jediná a velmi vzácná kniha vztahující se přímo ke kladrubskému klášteru. Je zde popsán průběh a historická událost příchodu jednotlivých německých misí z kláštera ve Zwiefaltenu do kladrubského kláštera. Je složená ze dvou dílů, první díl má 320 stran, druhý díl 354 stran. Majitelem byl opat Abbas Tobias Hohman, rukopisný vpisek v titulním listu – datace r. 1700 (příloha obr. 15).

Kniha obdélníková, cca 20x15, částečně poškozená vazba, pevné desky obalené v opotřebovaném papíře, vázaná, místo přezek zelené kalounové šňůrky, jedna přetržená (příloha 16), psaná latinsky. Vymyká se z dochovaného souboru přímým vztahem ke kladrubskému klášteru. V obrazové příloze zobrazeno přímé místo popisující příchod jednotlivých německých, zwiefaltenských misí, strana 58, hlava 15 (příloha obr. 17).

- **Biblia Sacra vulgatae editionis... - Bible (Vulgata)**, tisk Martin Endter, Wien, datování poškozeno, asi 1722 (příloha obr. 18, 18a).

Kniha obdélníková, velikost cca 15x20, zachovalá, pevné desky, hnědá, vázaná, s opotřebovaným zdobením, původně s koženými přezkami, nyní jen zbytek přezek, psaná latinsky, stran 1151.

- **Corbiniam Khamm: Hierarchia augustana... /Augsburská hierarchie...**, 3. díl, Augsburg 1717

Kniha čtvercová, 20x16, desky hladké hnědé, vázaná, bez zdobení, bez přezek, psaná latinsky, stran přes 598.

- **De maria Virginie incomparabili et dei ...**

Kniha obdélníková, cca 21x30, zachovalá, pevné desky potažené hnědým papírem, zdobená (výtlač znaku), vázaná, přezky dochované plechové, psaná latinsky, stran přes 800.

- **Feft ss nominis jesu...** / kancionál

Brožura, obdélníková, cca 10x15, papírové barevné desky, měkká vazba, vpisek hned na první straně po otevření, psaná latinsky, stran cca 30.

- **Gregorius Kolb: Series episcoporum archiepiscoporum et electorum..**/Řehoř Kolb: **Posloupnost biskupů, arcibiskupů a kurfiřtů...**, 2. vyd, Augsburg 1733

Knihka spíše čtvercová, cca 19x17, zachovalá, pevné desky potažené béžovým papírem, zdobená výtlači, přezky nedochované, psaná latinsky, stran 287.

- **Gregorius Kolb: Series romanorum imperátorů...cum...**/ Řehoř Kolb: **Posloupnost císařů římských...**, 4. vydání, Augsburg 1740

Knihka spíše čtvercová, cca 17x21, zachovalá, vázaná, pevné desky potažené béžovým papírem, zdobená výtlači, přezky dochované kožené a kovové, vázaná, psaná latinsky, stran 497.

- **Gregor Kolb: Compendium totius orbis...**/ Řehoř Kolb: **Kompendium celého světa...**, 2. vydání, Augsburg 1733

Knihka spíše čtvercová, cca 20x16, zachovalá, vázaná, desky pevné potažené béžovým papírem, zdobená výtlači, přezky dochované jen kožené, psaná latinsky, stran 524.

- **Hieronymus Hirnhaim: Meditationes pro singulis anni diebus ex sacra skriptura..**/ **Meditace na každý den v roce z Písma svatého...**, Praha, 1678

Knihka obdélníková, cca 15x9, zachovalá, vázaná, desky pevné potažené zašlým papírem, bez dochovaných přezek, psaná latinsky, velmi objemná.

- **Hieremia Drexelius: Rosae selectiffimarum virtutu...**/ Jeremiáš Drexel: **Růže nejvybranějších ctností...**, 1637

Knihka obdélníková, cca 13x8, zachovalá, vázaná, pevné desky potažené zašlým barevným papírem, psaná latinsky, přezky u knihy nebyly, stran 694.

- **Christoph Ulrich Neuburger: Conciones Rurales / Kryštof Oldřich Neuburger: Venkovská slyšení...**, 1. díl, 2. tisk, Salzburg 1670

Kniha obdélníková, cca 25x35, zachovalá, vázaná, pevné desky obalené ozdobným papírem, místo přezek tři kalounové šňůrky, vpisek na listu hned po otevření knihy i v titulním listu (dvě stejné knihy v dochovaném fondu), psaná německy velmi objemná.

- **Christoph Ulrich Neuburger: Das ehrftliche jahr.../ Kryštof Oldřich Neuburger: Venkovská slyšení...**

Kniha obdélníková, 38,5x27, zachovalá, vázaná, desky pevné potažené papírem, původně zdobené, přezky u knihy nebyly, psaná německy, velmi objemná.

- **Christoph Ulrich Neuburger: Conciones Rurales... / Kryštof Oldřich Neuburger: Venkovská slyšení...**, 1. díl, vydání Salzburg 1670

Kniha obdélníková, cca 25x35, zachovalá, vázaná, pevné desky obalené ozdobným papírem, místo přezek tři kalounové šňůrky, vpisek na listu hned po otevření knihy i v titulním listu, psaná německy, velmi objemná.

- **Ioanne de Lapide: Decisiones avrae... / Johannes de Lapide: Velkolepé rozhodnutí případu kolem slavení mše týkající...**, Padova 1599

Kniha obdélníková, cca 12x7, tmavě hnědá, pevné desky, vázaná, hladká bez zdobení, bez přezek, psaná latinsky, stran 131.

- **Ioannis tri themii spanhem...**, rok vydání 1605

Kniha obdélníková, cca 35x20, zachovalá, pevné desky potažené zdobeným hnědým papírem (zlacení?, výtlače), vázaná, psaná latinsky, přezky – zachovalá jen polovina jedné, velmi objemná (stran přes 1500).

- **Petri Berchorii: Repertorium, vulgo, dictionarium morale / Petr Berchorius (Pierre Bersuire): Repertorium vůbec morální slovník**, 3. díl, Antverpy 1609

Kniha obdélníková, cca 15x30, zachovalá, hnědá, vázaná, pevné desky obalené zdobeným, zlaceným? papírem, přezky kovové dochované, psaná latinsky, stran přes 1600.

- **Petri Berchorii: Opera omnia.../ Petr Berchorius (Pierre Bersuire): Práce veškerá...**, Antverpy 1609, tři díly

Kniha obdélníková, cca 36x23, zachovalá, pevné desky potažené světle hnědým papírem, zdobená (výtláč znaku), vázaná, dochovaná jedna přezka, psaná latinsky, stran přes 2000.

- **Petro Pithoeo – Francisco Pithoeo: Corpus juris canonici Gregorii XIII.../ Pierre Pithou – Francois Pithou (ed.): Korpus kanonického práva Řehoře XIII...**, 1. díl, Paříž 1705

Kniha obdélníková, cca 25x39, pevné desky potažené hnědým papírem, zdobená (výtláče), vázaná, dochovaná jedna přezka kožená a jedna plechová, psaná latinsky, stran 492.

- **Petro Pithoeo – Francisco Pithoeo: Gregorii papae IX. Decretales / Pierre Pithou – Francois Pithou (ed.): Dekrety papeže Řehoře IX.**, 2. díl, Paříž 1705

Kniha obdélníková, cca 25x40, zachovalá, vázaná, pevné desky potažené béžovým papírem, dříve zdobená, psaná latinsky, velmi objemná, přezky dochované zčásti - jen kožené, v této knize zobrazen znak papežů - papežská tiára - klíče sv. Petra (příloha obr. 19).

- **Petri Bessae: Conciones sive conceptus theologici.../ Pierre de Besse: Slyšení neboli sebrání teologické...**, 4. díl, Kolín nad Rýnem, 1620

Kniha spíše čtvercová, cca 19x16, zachovalá, vázaná, desky pevné obalené papírem barevným bez výtláčů, přezky u knihy nebyly, psaná latinsky, velmi objemná.

- **Petri Bessae: Conciones sive conceptus theologici.../ Pierre de Besse: Slyšení neboli sebrání teologické**, 1. díl, Kolín nad Rýnem, 1612

Kniha obdélníková, cca 17x10, zachovalá, vázaná, desky pevné zdobené výtláčemi – obraz umučené Ježíše Krista, vyznačeno datum 1612 (příloha obr. 20), přezky dochované kožené a plechové, psaná latinsky, velmi objemná.

- **Petri Bessae: Conciones sive conceptus theologici... / Pierre de Besse: Slyšení neboli sebrání teologické...**, 1. díl, Kolín nad Rýnem, 1620

Kniha spíše čtvercová, cca 19x16, zachovalá, vázaná, desky pevné, potažené zašlým barevným papírem, přezky u knihy nebyly, psaná latinsky, velmi objemná.

- **Proprium almae exemptae congregationis ss. Angelorum custodum..../ Vlastní nejbližší a osvobozená kongregace sv. Andělů strážců..., Mnichov, 1714**

Kniha obdélníková, cca 16x10, zachovalá, vázaná, pevné desky obalené velmi zašlým barevným papírem, přezky dochované jen kožené, část ručně dopisovaná, psaná latinsky, stran 656.

- **Rituale monasticum / Klášterní zvyky (benediktinů), 1636**

Kniha obdélníková, cca 10x15, zachovalá, tmavě hnědá, pevné desky, lehce zdobená na okrajích zlacením?, vázaná, přezky nedochované, před titulním listem razítko Knihovny na Strahově (příloha obr. 21), psaná latinsky, stran 212.

- **Stephanus Baluzius: Sanctorum presbyterium...opera / Štěpán Baluzius: Svatých kněží...dílo, 4. vydání, Řezno 1742**

Kniha obdélníková, cca 20x16, zachovalá, pevné desky potažené béžovým papírem, zdobená výtlačí, vázaná, jedna přezka zachovalá, psaná latinsky, stran 465.

- **Theologia moralis... / Herman Busembaum - Claude Lacroix: Morální teologie..., 1. díl, Benátky 1722**

Kniha obdélníková, cca 24x35, pevné desky potažené světle hnědým papírem, zdobená (výtlače), vázaná, na první straně po otevření rukopisná poznámka, zřejmě věnování – ex libris, datování, dochovaná jedna přezka kožená a jedna kovová, psaná latinsky, velmi objemná.

- **Vitae Sanctorum... / Valentin Leucht (přeložil): Život svatých..., 4. vydání, Einhorn 1678**

Kniha obdélníková, cca 28x35, zachovalá, hnědá, vázaná, pevné desky potažené zdobeným papírem s výtlačemi – na přední desce knihy vytlačen znak kladrubského opata – Kladrub,

dvě berle, mitra a lilie, kožené a kovové přezky, psaná německy, velmi objemná (příloha obr. 22, 22a).

- **Wolfgang Terller Ord. S. Bened. Cladrubii professo: Pii affectus in canticum canticorum.../ Wolfgang Teller profes benediktinského řadu v Kladrubech: Zbožné hnutí mysli v Písni písni..., 1. část, 1766**

Kniha čtvercová, cca 20x20, zachovalá, vázaná, desky pevné hnědé bez zdobení, na první straně po otevření knihy vpravo dole ruční vpisek, na druhé straně za tit. listem Facultas RR.DD. Abbatis Cladrubientis (amandus abbas), psaná latinsky, stran 208.

5 Knihovna rodu Windischgrätzů v kladrubském klášteře

Tak jak není zpracována žádná ucelená studie o původní, klášterní benediktinské knihovně, tak naopak díky jediné publikaci PhDr. Petra Maška (viz citace výše) jsou dostatečné informace o knihovně windischgrätzské, o knihovně, která zastoupila místo v knižní vzdělanosti šlechtického typu a stala se knihovnou zámeckou. Klášter Kladruby, poté co je v dražbě koupil Alfréd I. Windischgrätz, se začal nazývat zámek, přestože byl dlouho využíván jen k hospodářským účelům. Dlouhou dobu jako svoje sídlo Windischgrätzové považovali zámek v Tachově. Jejich knihovna byla pýchou a středem zájmu celého rodu. Knihovna zůstala zachovaná do dnešní doby a je součástí prohlídkové trasy stejně jako v případě potřeby slouží badatelským a studijním účelům (příloha obr. 23, 24).

Kníže Alfréd I. Windischgrätz stejně jako jeho předci i potomci věnovali knihovně a archivu velkou péči a rozšířili je o cenné dokumenty. Od 19. století byla neustále obsazena funkce windischgrätzského archiváře a knihovníka a o jeho platu a sociálním zabezpečení mohou dnešní archiváři a knihovníci jen snít. Díky generálovi Alfrédu I. Windischgrätzovi přibylo ve fondu mnoho militárií - studií o opevněních, taktice a strategii válek. Vytvořil též rozsáhlou sbírku vojenských map z 18. a 19. století. Tento rodový archiv a knihovnu nechal z Tachova do Kladrub převést dědic maďarské větve Ludvík Aladar.⁹⁶

Knihovnu nyní tvoří přibližně 31000 svazků a zaujímá celé přední křídlo bývalého nového konventu, které Aladar nechal kompletně zadaptovat. Jak již bylo uvedeno, kromě knih zde byl umístěn i archiv rodu, který byl po válce zpracován archivářem Gustavem Hofmanem a předán do Okresního archivu v Klatovech. Odtud se postupně stěhoval do pobočky Oblastního archivu v Nepomuku – Klášteře. V knihovně jsou umístěny knihy zaměřené k historii a tradici rodu, jsou zde díla některých jeho členů (Mikuláš Windischgrätz byl velmi literárně činný), jejich rukopisy a články. Tematicky jsou zaměřeny do různých oblastí, většinou je to politika, vojenství, filozofie, matematika, církevní historie, právo, je zde mnoho atlasů a map. Knihy jsou psány převážně v jazyce francouzském, německém, latinském, italském a anglickém. Seznam všech knih je zpracován v podrobném katalogu.⁹⁷

⁹⁶ MAŠEK, Petr. *Modrá krev: minulost a přítomnost šlechtických rodů v českých zemích*. Praha: Mladá fronta, 1992., s. 188 - 189

⁹⁷ ČECHURA, Jiří. *Kladruby 900: lidé - život - doba*, s. 280

Interiér knihovny adaptovaný Ludvíkem Aladarem je velkým prostorem vzniklým spojením prvního a druhého poschodí. Je zdoben dvěma velkými obrazy zachycujícími v životní velikosti Alfréda I. Windischgrätze a jeho manželku Marii Eleonoru, rozenou Schwarzenbergovou. Obrazy jsou ve zdobených rámech. Obraz Alfréda v jezdeckém obleku na bílém koni byl malovaný vídeňským malířem Friedrichem von Amerlingem. Z dalších obrazů je zde možno vidět obrazy několika členů rodu (např. Leopold Viktorín, jeho manželka Eleonora se synem Leopoldem, všichni tři Alfrédové). V horním díle knihovny jsou umístěny sbírky trofejních předmětů přivezených z exotických zemí – indiánské šípy, egyptské kanopy, zbraně, nádoby, sedla na koně vyrobené z neobvyklých materiálů apod.⁹⁸

Rozsáhlá windischgrätzká knihovní sbírka je významná centralizací militárií několika století, historickými a politickými spisy 18.-20. století a sbírkou matematické a filologické literatury 18. století. Nyní je v majetku Památkového ústavu západních Čech a je instalována v Kladrubech u Stříbra. Prostřednictvím Knihovny Národního muzea v Praze slouží odborné veřejnosti.⁹⁹

5.1 Historie rodu Windischgrätzů

Windischgrätzové pochází podle jednoho zdroje z Bavorska, podle jiných zdrojů mají původ alpský. Jejich praotcem je mytický Werian, koncem 11. století pán Hradce (Graetz) ve Slovinsku (Windisch). V polovině 13. století skutečně žili v oblasti Aquileje a Přemysl Otakar II. je povolal jakožto štyrský vévoda do štyrských služeb. Prokazatelný rodokmen začíná v roce 1299 **Konrádem Windischgrätzem**. V polovině 16. století byli Windischgrätzové povýšeni do stavu říšských pánů, později dva bratři do stavu hraběcího. Existovalo již několik větví, narůstal majetek, domovskou zemí bylo Štýrsko a členové rodu zastávali státní úřady.¹⁰⁰

V českých zemích se rod objevil v 16. století, potom v 17. století, kdy získali panství v Přerově na Moravě a Červenou Lhotu. Hrabě **Gottlieb Windischgrätz** uspěl v politické kariéře, byl nejvlivnějším státníkem na dvoře císaře Leopolda I. a působil jako vyslanec na dvorech mnoha panovníků. V politické kariéře pokračoval jeho syn **Leopold**, který měl 13 dětí. Jedním z nich byl **Josef Mikuláš Windischgrätz**, jehož synem byl proslulý generál

⁹⁸ ČECHURA, Jiří. *Kladruby 900: lidé - život - doba*, s. 280

⁹⁹ MAŠEK, Petr. *Knihovna rodu Windischgrätzů*. [S.l.: s.n.], 1993, s. 565

¹⁰⁰ MAŠEK, Petr. *Modrá krev: minulost a přítomnost šlechtických rodů v českých zemích*, s. 185

Alfréd I. Windischgrätz, majitel kladrubského kláštera. Mikuláš byl velice inteligentním a schopným příslušníkem rodu, odklonil se od politiky a věnoval se studiu filozofie a práva. Usiloval o jejich propojení a aplikaci matematické metody, napsal mnoho cenných a žádaných studijních materiálů. Podařilo se mu získat dědictví po vymřelých hrabatech Losech z Losimthalu s panstvím Tachov, Štěkeň a Vintířov. Zámek v Tachově dal moderně přestavět a stalo se sídlem rodu. Měl dva syny, Alfréda a Verianda, z nichž Alfréd byl nejvýznamnější z rodu.¹⁰¹

5.2 Windischgrätzové v Kladrubech u Stříbra

„V roce 1825 byl vyhláškou v Úřední listině dán do dražby bývalý klášterní statek, včetně samotného areálu kláštera. V té době patřily ke kladrubskému panství obce Kladruby, Pozorka, Láz, Milevo, Brod, Lhota, Hněvnice, Radějovice, Kostelec, Ostrov, Lochovice, Miřovice, Skapce, Jivjany, Zhoř, Zálezly, Krtín, Tuněchody, Holostřevy, Výrov, Benešovice, Hlupenov, Lobzy a část Damnova. Celková rozloha majetku činila 11 544 ha. Z celkové rozlohy bylo 7 369 ha propachtováno drobným zemědělským usedlostem a venkovským statkářům, zbývající majetek obnášel tedy 1 251 ha polí a 2 500 ha lesů. Dále k tomuto majetku patřilo 11 mlýnů, panský pivovar, vinopalna, cihelna s produkcí 20 tisíc cihel ročně, kamenouhelné doły, lomy na kámen a potašová huť. Na celém statku činil počet „duší“ 5 152. V Kladrubech bylo chováno 113 kusů hovězího dobytka a na Žďáru 906 ovcí. Honitba poskytovala 180 kusů bažantů a 200 kusů srnčího ročně.“¹⁰²

Celé toto panství v dražbě koupil Alfréd I. kníže Windischgrätz za 275 tisíc zlatých, v hotovosti složil údajně jen 60 tisíc zlatých a existuje domněnka, že část dluhu mu císař odpustil za věrné služby pro rakouské mocnářství a potlačení revolučního hnutí v Praze a Vídní v roce 1848.¹⁰³ Windischgrätzové měli už ve středověku svůj znak, který se postupně doplňoval na dnešní, který obsahuje tři základní klenoty: *stříbrná vlčí hlava* (vlastní rod Windischgrätzů), *zlatá rybí kostra na pavím ocase* (rod Gradnerů) a *černý kotouč obložený šesti zlatými kroužky* (panství Waldsteinů).¹⁰⁴

Alfréd I. Candidus Ferdinand kníže Windischgrätz se narodil 11.5. 1787 v Bruselu z druhého manželství hraběte Josefa Mikuláše Windischgrätze. Jeho matkou byla Marie Františka Leopolda, rozená Arenbergerová. Jako mladý získal výborné vzdělání a po studiích

¹⁰¹ MAŠEK, Petr. *Modrá krev: minulost a přítomnost šlechtických rodů v českých zemích*, s. 186-187

¹⁰² ČECHURA, Jiří. *Kladruby 900: lidé - život - doba*, s. 86-87

¹⁰³ ČECHURA, Jiří. *Kladruby 900: lidé - život - doba*, s. 87

¹⁰⁴ ČECHURA, Jiří. *Kladruby v pohledu devíti staletí*, s. 81

nastoupil do armády.¹⁰⁵ Byl rozený voják a velmi pyšný aristokrat. Do knížecího stavu byl povýšen v roce 1804, roku 1822 byl knížecí titul rozšířen na všechny členy rodiny. Získal i tituly hrabě z Egolffu a Siggenu.¹⁰⁶

V osmnácti letech vstoupil do rakouské armády, získal hodnost poručíka hulánů, ve 26 letech byl již plukovníkem. Bojoval v napoleonských válkách, účastnil se bitvy u Slavkova a u Lipska, získal několik vojenských řádů, Řád zlatého rouna a dále stoupal ke generálským a maršálským hodnostem. V roce 1848 velel pražské posádce a tvrdě potlačil českou vzpuru, stejně tak zdecimoval i povstání ve Vídni, kde dal popravit řadu vůdčích, povstaleckých osobností. Tím si naklonil přízeň Habsburků a zastánců konzervativní politiky. Pokračoval tažením na Uhry, ale s konečnou platností byl nakonec odvolán v roce 1849.¹⁰⁷ Potom se věnoval deset let vojenskému výcviku a ke konci života již žil soukromým životem, věnoval se řízení statků na svých panstvích v Tachově, Štětkni, Kladrubech a dalších. Zemřel 21. března 1862 ve Vídni na ochrnutí plic. Jeho ostatky byly dopraveny do Kladrub a vystaveny v bývalém klášterním chrámu. Poté byly převezeny do Tachova a uloženy do tehdejší rodinné hrobky v kostele sv. Václava.¹⁰⁸

Alfréd I. měl pět dětí, nejstarší **Alfréd II. Mikuláš**, narozený v roce 1819, se stal po otcově smrti dědičným nástupcem. Byl věrnou kopií svého otce, věnoval se službě v armádě. Jak v revoluci 1848, tak v bitvě u Hradce Králové v roce 1866 byl zraněn, dopracoval se do hodnosti generálmajora. Po dvou letech z armády odchází a žije na svém panství v Kladrubech. Se svou manželkou Hedvikou, rozenou Lobkovitzovou, obývali budovu nové prelatury hned u vstupní brány, na kterou nechal umístit znak rodu Windischgrätzů.¹⁰⁹

Ještě jako voják Alfréd II. začal budovat knížecí pivovar v budově nového konventu (příloha obr. 3). Komín nechal vystavět před čelní budovou konventu. Při výkopech byla nalezena soška Madony na lvu umístěná dnes na konci ambitové chodby před vstupními dveřmi do kostela. Pivovar dobře prosperoval a konkuroval i plzeňskému pivovaru. Pivo vyvážel i do Vídně, a tak se rozhodl pro přístavbu nové sladovny na místě někdejšího rajského dvora. V klášterní jídelně (zimním refektáři) s nádhernou štukovou výzdobou zřídil

¹⁰⁵ ČECHURA, Jiří. *Kladruby 900: lidé - život - doba*, s. 87

¹⁰⁶ MAŠEK, Petr. *Modrá krev: minulost a přítomnost šlechtických rodů v českých zemích*, s. 188

¹⁰⁷ MAŠEK, Petr. *Modrá krev: minulost a přítomnost šlechtických rodů v českých zemích*, s. 187

¹⁰⁸ ČECHURA, Jiří. *Kladruby 900: lidé - život - doba*, s. 87

¹⁰⁹ ČECHURA, Jiří. *Kladruby v pohledu devíti staletí*, s. 82

strojovnu pivovaru. Velká sláva však trvala jen do velkého požáru, kdy shořela sladovna, všechny střechy včetně krovů a spadl komín.¹¹⁰

V roce 1874 se Alfréd II. rozhodl přeložit knížecí hrobku své rodiny z Tachova do hrobky pod kladrubským chrámem, kde byla umístěna těla mnichů a opatů od přestavby kláštera v roce 1726. Rakve byly vyneseny, některé opraveny a uloženy do dvou malých kobek na dvoře staré prelatury, vše se svolením arcibiskupa. Oprava hrobky trvala dlouho a dokončena byla za dalšího následovníka, Alfréda III.¹¹¹

K dalším skutkům Alfréda II. patřila úhrada 35 zlatých za přelití zvonu do klášterního chrámu, zakoupení nové křtitelnice a skříňky na oleje pro nemocné. Zemřel v roce 1876 v 57 letech na břišní koliku.¹¹² Zanechal po sobě dva syny, díky nimž se rod rozdělil na dvě větve – českou a uherskou. Českou větev představoval Alfréd III., který po otci dědí rodový majetek.¹¹³

Alfréd III. August Karel kníže Windischgrätz se narodil v roce 1851, a na rozdíl od otce a dědečka se nestal vojákem, ale jako právník se dal na cestu politickou. Byl dědičným členem panské sněmovny ve Vídni, obdržel řád Zlatého rouna, stal se soudcem říšského soudu, byl jmenován ministerským předsedou v rakouské koaliční vládě, byl ustanoven předsedou panské sněmovny Rakousko-Uherska. Se svou manželkou Gabrielou, rozenou Auerspergerovou, měl sedm dětí. Alfréd pobýval většinu času ve Vídni, jeho manželka ale v Kladrubech. Alfréd III. dokončil úmysl svého otce ohledně rodinné hrobky a do hotové rodinné hrobky v Kladrubech nechal převézt rakve svých předků z Tachova a Štýrska. Dále nechal zbořit budovy staré kovárny, stodoly a stájí u severní strany kostela. Terén po nich nechal zasypat zeminou z nově založeného kvasného sklepa a osázet stromy. Na Pozorce koupil hospodu a u ní dal postavit novou kovárnu. Dědicem a pokračovatelem rodu měl být jejich syn Vincenz Alfréd, ale ten se bohužel ve svých 31 letech zastřelil. Tím byla tachovská větev bez potomka, po „přeslici“ vymřela smrtí Gabriely v roce 1933 a panství kladrubské, tachovské a štěkeňské zdědil v roce 1927, po Alfrédově smrti, Ludvík Alfréd Viktorin, příslušník maďarské větve rodu z maďarského Šarišského Potoka. Ten se ho vzdal ve

¹¹⁰ ČECHURA, Jiří. *Kladruby 900: lidé - život - doba*, s. 93

¹¹¹ ČECHURA, Jiří. *Kladruby v pohledu devíti staletí*, s. 84

¹¹² ČECHURA, Jiří. *Kladruby v pohledu devíti staletí*, s. 93

¹¹³ MAŠEK, Petr. *Modrá krev: minulost a přítomnost šlechtických rodů v českých zemích*, s. 188

prospěch syna Ludvíka Aladara Windischgrätze narozeného roku 1908. Po vzniku samostatného Československa nesměl rod používat šlechtické tituly.¹¹⁴

Poslední majitel, **Ludvík Aladar**, zpočátku bydlel a měl svůj úřad pro kladrubské panství v Praze, později, v roce 1929 se nastěhoval do Kladrub. Oženil se s Christinou, rozenou Ebertovou, s níž měl dva syny. Prvním jeho činem na panství v Kladrubech bylo v roce 1928 ustanovení nového kostelníka v klášterním chrámu, kterým se stal 14letý chlapec. Aladar neprojevoval zájem o svůj kladrubský majetek a chtěl jej prodat. Nabídka patřila řádu augustiniánů z Brna a benediktinům z Břevnova, kteří nabídku nepřijali. Začal mít v té době problémy i zámecký pivovar, a tak byl v roce 1929 pronajat a později prodán pivovaru ve Stodě. Ten jej později používal jako sklad. V roce 1936 Aladar přebudoval čelní křídlo nového konventu, kam přestěhoval rozsáhlou windischgrätzkou knihovnu a rodový archiv.¹¹⁵ Budova byla upravena jako sál ze spojeného prvního a druhého patra s ochozem a točitými schůdky.¹¹⁶

Kníže JUDr. Ludvík Aladar Windisch-Grätz, přestože byl maďarské národnosti, byl vyznavačem ideologie nacistického Německa, jak dosvědčují autentické zápisy z kroniky tehdejší menšinové školy. V roce 1945 byl tedy majetek Windischgrätzů zkonfiskován a rodina posledního majitele odešla do Německa.¹¹⁷

5.3 Historie windischgrätzké knihovny

Na počátku 20. století vlastnili Windischgrätzové několik zámků a zámeků v Čechách. Knihovna a rodový archiv byla soustředěna jen do sídla rodu – Tachova a výjimku tvořily Světce, kde byla též knihovna. Ze starších knihoven na zámcích později získaných rodem Windischgrätzů se podařilo najít stopu jen po bývalém majiteli zámku Tisová Josefovi Ludvíkovi Bornovi. Jeho ryté exlibris zdobené hudebními nástroji je možno najít v dnešní kladrubské windischgrätzké knihovně (sign. 361). Vlastní windischgrätzká knihovna se tvořila ve **Štěkni**, **Světcích** a **Tachově**. Nejstarší stopou po jejích knihách je záznam v soupisu knih Karla Raimunda Windischgrätze, který upozorňuje na existenci katalogu knihovny vytvořeného Leopoldem Windischgrätzem bohužel nezachovaného. Lze

¹¹⁴ ČECHURA, Jiří. *Kladruby 900: lidé - život - doba*, s. 95-96

¹¹⁵ ČECHURA, Jiří. *Kladruby 900: lidé - život - doba*, s. 107-108

¹¹⁶ ČECHURA, Jiří. *Kladruby 900: lidé - život - doba*, s. 278

¹¹⁷ ČECHURA, Jiří. *Kladruby v pohledu devíti staletí*, s. 96

však s jistotou tvrdit, že z jeho knižní sbírky pochází většina tisků 17. a počátku 18. století, protože se objevují v katalogu Karla Raimunda. Z majetku Leopoldovy manželky Marie Antoine (1726 – 1746) pochází rukopis *Idee von Krieg* (sign. 26209).¹¹⁸

Další katalog vytištěný ve Vídni dokazuje další rozsáhlou knižní sbírku. Tato knihovna však byla prodána v aukci v roce 1747. Katalog obsahuje 3564 bibliografických záznamů rukopisů a starých tisků 15.-18. století se stručnými záznamy. Knihy byly rozděleny oborově.¹¹⁹

Windischgrätzové prodali v roce 1756 štýrské panství Trauttmansdorf, se kterým ztratili i cennou knižní sbírku se šesti sty tituly tisků a rukopisů. Zachovaný katalog zachycuje knihy do 30. let 18. století. Katalog je rozdělen do 11 částí podle obsahu knih, uvnitř částí jsou knihy rozděleny podle formátů a abecedně. Nejrozsáhlejším souborem byla sbírka *historických spisů* (přes 250 titulů, z toho 50 titulů z církevní historie, 150 titulů právnických, 80 teologických a 80 filozofických spojených s fyzikou a přírodními vědami). Dále zde byly knihy geografické, rétorické, poetické, slovníky, encyklopedie apod. V dnešním fondu windischgrätzké knihovny v Kladrubech je uloženo několik knih popisem odpovídajících knihám z Trauttmansdorfu (např. sign. 364, 423, 396-397).¹²⁰

Hlavním budovatelem windischgrätzké knihovny byl spisovatel a vědec hrabě **Josef Mikuláš**, který často pobýval na jihočeském zámku ve Štěkni, Vídni, Světcích i Tachově. Na těchto místech zakládal pozdější rodovou knihovnu. Jeho syn Karel Raimund zanechal po své smrti přes 1000 svazků literatury 16.-18. století, převážně periodika 17. století. Byly to knihy francouzské, latinské, německé a italské, díla filozofická, matematická, díla církevní historie, sbírky zákonů a nařízení, teorie práva, militaria, cestopisy a geografie (např. *America vydaná Theodorem de Bry* ve Frankfurtu 1599 – 1620). Knihovna se stala součástí rodové sbírky v Tachově roku 1792, soupis vytvořil sekretář *Josefa Mikuláše Antonín Müller*, který měl na starosti právě knihovnu a rodový archiv v Tachově.¹²¹

Podstatným obohacením windischgrätzké knihovny byla **koupě knihovny** pana ředitele **Josefa Serafína Schönfelda** v roce 1792. V soupisu je zaznamenáno přes 700 svazků

¹¹⁸ MAŠEK, Petr. *Knihovna rodu Windischgrätzů*. [S.l.: s.n.], 1993, s. 555

¹¹⁹ MAŠEK, Petr. *Knihovna rodu Windischgrätzů*. [S.l.: s.n.], 1993, s. 556

¹²⁰ MAŠEK, Petr. *Knihovna rodu Windischgrätzů*. [S.l.: s.n.], 1993, s. 556

¹²¹ MAŠEK, Petr. *Knihovna rodu Windischgrätzů*. [S.l.: s.n.], 1993, s. 556

převážně německé literatury a menší brožurky ze 17.-18. století. Většina tisků je vevázána do zelených vazeb a označena tištěným štítkem „*Jos. Schönfeld*“. Obsahem jsou nejružnější úvahy, tištěná korespondence, studie, polemiky, díla náboženská, politická a právnícká. Knihy byly vřazeny do rodové sbírky archivářem *Kryštofem Wittichem*.¹²²

Dalším přírůstkem do knihovny byly knihy získané **sňatkem Josefa Mikuláše** s Františkou Leopoldinou princeznou z Arenbergu (1751-1812). Součástí arenbergovského fragmentu byl i pozůstatek po rodu Františčininy matky - Luisy Margarety hraběnky von der Mark. Knihy jsou označeny pouze heraldickým exlibris Arenbergů a jedná se o díla francouzská, částečně jsou zde také německé tisky z 18. století. Obsahově jsou to převážně militaria (např. *Taktische Grundsätze und Anweisung zu militärischen Evolution*, Dresden 1786, sign. 1401), slovníky a encyklopedie, teatralie (*J. M. Molière: Oeuvres*, Paris 1774, sign. 1137) a díla filozofická. Díla z pozůstalosti *von der Mark* jsou označena heraldickým supralibros nebo exlibris. Podle tachovského soupisu sestaveného archivářem *Josefem Hofherrem* v roce 1836 sbírka Arenbergových čítala kolem 60 svazků a 900 map, plánů a atlasů.¹²³

Knihovna existovala i na zámku **Světce**, kde podle soupisu archiváře *Petra Eberta* bylo kolem 2500 svazků literatury 17.-18. století latinské a francouzské, obsahově zaměřené na matematiku a filozofii. Byla zde nalezena díla J. J. Rousseaua, díla historická, memoáry, korespondence a díla antických autorů. S největší pravděpodobností knihovnu shromáždil Josef Mikuláš dle svých zájmů. Zprávy o knihovně ve Štětkně jsou až z poloviny 19. století, není však žádný důkaz o knihách přímo Josefa Mikuláše, jen jeho potomků. Z majetku Josefa Mikuláše ale s určitostí pocházejí knihy sepsané v roce 1830 v knížecí pracovně ve Vídni. Přes 450 svazků bylo uloženo ve 2 knihovních skříních s 5 policemi, na stolech bylo okolo 90 map a plánů. Byly to knihy francouzské, slovníky, díla historická, memoárová a filozofická z rozmezí od 17. do počátku 19. století. Exlibris „*Ex Bibliotheca C: Jos. A Windischgrätz*“ v dnešní knihovně nenalezneme. Na některých knihách se ale setkáme s jeho podpisem. Jistě jeho soukromým vlastnictvím byla díla I. Kanta a J. Condorceta.¹²⁴

¹²² MAŠEK, Petr. *Knihovna rodu Windischgrätzů*. [S.l.: s.n.], 1993, s. 557

¹²³ MAŠEK, Petr. *Knihovna rodu Windischgrätzů*. [S.l.: s.n.], 1993, s. 557

¹²⁴ MAŠEK, Petr. *Knihovna rodu Windischgrätzů*. [S.l.: s.n.], 1993, s. 558

V tachovském archivu ke konci 17. století bylo uloženo přes 1500 svazků z 16.-18. století včetně knihovny Karla Raimunda, Schönfelda, dále zde bylo 400 svazků francouzské a německé literatury z oblasti filozofie, historie, architektury a mechaniky Josefa Mikuláše¹²⁵.

Další rozvoj knihovny nastal za působení **Alfréda Candida**. Značně rozšířil knihovní fond, bylo vypracováno mnoho soupisů a katalogů knih a došlo k centralizaci většiny knižního bohatství na tachovském zámku. V první polovině 19. století se do Tachova přestěhovala knihovna ze Světců a ze Štěkně, která obsahovala přes 700 svazků literatury 18. a 19. století. Jednalo se především o díla politická a historická (francouzská revoluce, revoluce jiných národů, život Napoleona). Německé knihy ze Štěkně představovaly militaria a anglická historická díla spolu s mapami. Z vídeňského paláce byla do Tachova převezena v roce 1862 knihovna Josefa Mikuláše obohacená o militárie majora hraběte Grävenitze. K rozšíření fondu přispěla osobní sbírka Alfréda Candida, která obsahovala německá a francouzská militaria, historické a politické spisy týkající se evropských revolucí, napoleonka, díla memoárová a encyklopedická. Dalším přispěním k rozšíření fondu byl osobní soubor francouzských románů jeho manželky Marie Eleonory, sestry Eulalie se stovkou knih z přelomu 18. a 19. století zahrnující poezii a teatralia. Také dcera Matylda přispěla s francouzskými a anglickými díly historickými.¹²⁶

Po smrti Alfréda bylo vytvořeno několik soupisů knižního majetku na tachovském zámku, knihy byly převážně uloženy v pokoji označeném jako šatna a v archivu. Pokračovatelem v budování a uchování knihovního fondu byl syn **Alfréd Mikuláš** spolu se svou manželkou, Hedvikou z Lobkowicz, kteří získávali především běžnou produkci 19. století. Jinak to bylo za jejich syna, známého politika **Alfréda Augusta**, který doplnil knihovnu politickými a právními spisy včetně českých politických tisků 2. poloviny 19. století. Získal též velké množství aukčních a výstavních katalogů uměleckých sbírek různého druhu. Ve druhé polovině 19. století stoupá počet románových a dalších beletristických děl ve francouzském a německém jazyce. V roce 1878 se podle soupisu nacházelo ve windischgrätzské knihovně 16 398 knih, většina z nich byla označena na titulních listech razítkem „*Bibliothek Tachau*“.¹²⁷

¹²⁵ MAŠEK, Petr. *Knihovna rodu Windischgrätzů*. [S.l.: s.n.], 1993, s. 558

¹²⁶ MAŠEK, Petr. *Knihovna rodu Windischgrätzů*. [S.l.: s.n.], 1993, s. 559

¹²⁷ MAŠEK, Petr. *Knihovna rodu Windischgrätzů*. [S.l.: s.n.], 1993, s. 559

Po vymřeni české alfrédovské větve došlo k dělení majetku a knihovna s archivem připadla pokračovateli rodu z uherské větve, knížeti **Ludvíkovi Aladarovi**, který knihovnu s archivem převezl a instaloval v letech 1936-1938 v bývalém klášteře Kladruby u Stříbra. Uherská větev obohatila knihovnu o velké množství literatury 19.-20. století, včetně maďarských tisků. Sám Ludvík Aladar o knihovnu i archiv pečoval, pracoval v archivu a chystal se o nový souborný knihovní katalog, k jehož zpracování nakonec nedošlo.¹²⁸

Jak již bylo uvedeno dříve, windischgrätzové si velmi cenili knižních fondů. Do dnešní doby se zachovalo 47 různých soupisů knih, díky kterým můžeme sledovat vývoj knihovny a znát vztah majitelů ke knihám. Kromě běžných soupisů knih byl ve druhé polovině 19. století vypracován seznam knih poškozených doporučených k opravě a též seznam objednaných velkých literárních děl. V roce 1945 se stala knihovna spolu s objektem kladrubského kláštera majetkem státu. Počátkem 60. let 20. století byl vypracován nový lokální soupis této knihovny, kde je zachyceno téměř 31 000 svazků. Kromě již zmíněných fragmentů a knihoven se v současném fondu najdou i stopy po historických knihovních sbírkách zaniklých a rozptýlených v průběhu minulých věků. Například na dvou svazcích francouzského encyklopedického díla *Dictionnaire oeconomique*, Paris 1718 (sign. 2691) je *supralibros* knížat Trausohnů s opatskými insigniemi, stejně tak na díla z knihovny trautsohnské usuzujeme u třísvazkového francouzského zpracování *života sv. Terezy* z konce 17. století označené *aliančním heraldickým exlibris*, datovaným rokem 1700. Díky stykům knížete Alfréda Candida s Vilemínou Kuronskou se do knihovny dostala kniha označená *zlateným heraldickým supralibros vévody Petra Kuronského - Histoire de Polybe*, Amsterdam 1753 (sign. 20). Z dalších „cizích“ sbírek je zde *Testament politique kardinála de Richelieu*, Amsterdam 1738 (sign. 1847) náležející dle *heraldického exlibris uherským šlechticům Kalnoky z Köröspataku*, díla z tovačovsko-mladovožické knihovny, od *svobodných pánů von Münchenhausen*, hrabat ze Sickingenu, *knížat z Ligne, princezny Fredericy Salmové z kyburské větve*. Neznámého původu jsou francouzská vydání *Mainbourgových církevně historických spisů* z konce 17. století označená heraldickým exlibris - *v modrém štítě podélné zlaté břevno s růží, nad břevnem 2 přezky, pod břevnem jedna, v klenotu 3 pštrosí péra*.¹²⁹

¹²⁸ MAŠEK, Petr. *Knihovna rodu Windischgrätzů*. [S.l.: s.n.], 1993, s. 559

¹²⁹ MAŠEK, Petr. *Knihovna rodu Windischgrätzů*. [S.l.: s.n.], 1993, s. 560-561

„Z celkového počtu téměř 31 tisíc svazků je asi 80 rukopisů, 1 prvotisk, 20 svazků 16. století, přes 560 svazků 17. století a asi 6 tisíc svazků bylo vytištěno v průběhu 18. století.“¹³⁰

Fond rukopisů je tvořen převážně militářiemi, a to německými a francouzskými. Mnoho rukopisů se týká rodiny Windischgrätzů, především nejstaršího člena rodu, Alfréda Candida - *Blüthen der Erinnerung an die glückliche Rückkehr...Alfred Fürsten zu Windisch-Graetz* (sign. 18385). Většina rukopisů pochází z 18. a 19. století. Nejstarším rukopisem je *Archivum monastery S. Pauli in Carinthia* z roku 1625 (sign. 26208). Rukopisy jsou psané německy, francouzsky, latinsky, maďarsky i polsky a zabývají se geografii, astronomií a genealogií. Z hlediska historie kladrubského kláštera jsou důležité a zajímavé plány zdejšího pivovaru (sign. 33605).¹³¹

Nejcennějším dílem knihovny je prvotisk kosmografie Hartmanna Schedela: *Das Buch der Croniken und Geschichten* přeložený do němčiny Georgem Altem. Byl vytištěn v Norimberku Antonem Kobergrem v roce 1493 (sign. 33718). Tato kronika byla vytištěna pětkrát, windischgrätzký exemplář je vevázán do novodobé plátěné vazby a všechny dřevořezové ilustrace jsou kolorovány. Předchozí osud knihy je neznámý, ani jak se do knihovny dostala.¹³²

Tisky 16. století jsou v současné knihovně představeny 13 bibliografickými jednotkami ve 20 svazcích, z toho jsou čtyři bohemikální, 10 svazků je francouzských, 3 německé a 2 latinské. Nejhlavnějším autorem je *Plutarchos* ve francouzských překladech, dále je zde zastoupeno lékařství, botanika, militaria, cestopisy a geografie, např. Theodor de Bry – *America*, Francofurti 1599-1620 (sign. 33335). **Tisky 17. století** tvoří knihy francouzské, německé, latinské a italské. Z italských je důležitý soubor teatralií – *Laregina de Volsci*, Vienna 1690 (sign. 26875), z německých pětisvazkové dílo J. P. Abelinovo *Theatrum Europaeum oder Beschreibung aller Geschichten*, Franckfurt 1643-1647 (sign. 19868) a konvolut spisů o rakouských zemích. Francouzské knihy jsou především historické. V celé sbírce starých tisků dominuje *francouzština*, nejpočetnější jsou *militaria* (jsou zde

¹³⁰ MAŠEK, Petr. *Knihovna rodu Windischgrätzů*. [S.l.: s.n.], 1993, s. 561

¹³¹ MAŠEK, Petr. *Knihovna rodu Windischgrätzů*. [S.l.: s.n.], 1993, s. 562

¹³² MAŠEK, Petr. *Knihovna rodu Windischgrätzů*. [S.l.: s.n.], 1993, s. 562

monumentálně výpravně vyzdobené ilustrované publikace s vyobrazením bitev) a historické publikace, zvláštní důraz je položen na církevní historii.¹³³

S **Josefem Mikulášem Windischgrätzem** souvisejí díla filozofická, matematická, fyzikální, lékařská. Málo jsou zastoupena díla geografická, teologická a ekonomická, ve *francouzštině* jsou to především memoáry, tištěná korespondence, encyklopedie a teatrie. V *německém jazyce* jsou to především díla filozofická, politické úvahy a studie. V souboru *knih latinských* převládají díla právníká, dále historie, militária, latinské učebnice. Skupina starých tisků *anglických* se specializuje na historii, *italské* tisky 17. a 18. století jsou zastoupeny řadou teatrií.¹³⁴

Nejstarší bohemika windischgrätzské knihovny pocházejí ze 16. století, jsou to díla právníká, převážně však jsou bohemika do roku 1800 jen díly historickými – B. Balbín: *Miscellaneorum historicorum regni Bohemiae*, Pragae 1687, vydání spisů *Pelclových*. Historické spisy jsou doplněny sbírkami starších zákonů a nařízení a právníkými díly J. J. von Weingartena. Do **bohemika 19. století** patří mnoho *českých učebnic a čítanek* stejně jako velké procento výstavních katalogů – *Výstava architektury a inženýrství*, Praha 1898, dále drobné politické a úřední tisky, schematismy a zákoníky, část bohemik je zaměřeno na historii – F. Tadra: *Kulturní styky Čech s cizinou až do válek husitských*, Praha 1897, nechybějí ani teatrie. **Celkem je v knihovně 23 bohemikálních titulů evidovaných Knihopisem.**¹³⁵

Sbírka tisků 19.-20. století je tvořena německou a francouzskou literaturou, především opět militariemi – W. Siborne: *Geschichte des Krieges in Frankreich und Belgien im Jahre 1815*, Berlin 1846, díly historickými, politickými úvahami, napoleoniky a publikacemi o svobodném zednářství. Z přírodních věd je zastoupena matematika a fyzikální obory, obsáhlý je soubor lékařské literatury – F. Hartmann: *Therapie akuter Krankheitsformen*, Leipzig 1831-1832, literatury hospodářské a zemědělské, v malé míře díla filozofická.¹³⁶

¹³³ MAŠEK, Petr. *Knihovna rodu Windischgrätzů*. [S.l.: s.n.], 1993, s. 562

¹³⁴ MAŠEK, Petr. *Knihovna rodu Windischgrätzů*. [S.l.: s.n.], 1993, s. 562

¹³⁵ MAŠEK, Petr. *Knihovna rodu Windischgrätzů*. [S.l.: s.n.], 1993, s. 562

¹³⁶ MAŠEK, Petr. *Knihovna rodu Windischgrätzů*. [S.l.: s.n.], 1993, s. 564

Ve fondu současné knihovny dále nalezneme **sbírky zákonů** – *Staatsgrundsetze für gesammte Monarchie*, Wien 1861, mnoho výročních zpráv různých spolků, publikace z **dějin umění** – *Düsseldorfer Künstler-Album*, Düsseldorf 1853 a literatury – T. Mundt: *Geschichte der Literatur der Gegenwart*, Berlin 1842. Početná je též sbírka katalogů muzeí, galerií a výstav. Z počátku 20. století pochází skupina tisků o Württembergu. V průběhu 19. století v souvislosti s rozvojem románové literatury i v převážně odborné knihovně rodu najdeme romány francouzské, německé, původní i přeložené od autorů jako byli E. Zola, M. Prévost, W. Scott nebo L. N. Tolstoj.¹³⁷

Mnoho děl se vztahuje k **samotnému rodu Windischgrätzů a jeho osobnostem**. K nejstarším patří publikace Ch. Scribonia: *Sacratissimi imperatoris Leopoldi legato domino Gottliebio comiti de Windischgrätz*, Mulhusii Thuringorum 1675, kterým císař Leopold poctil hraběte Gottlieba Windischgrätze, svého oblíbeného politika. Stejně tak **knihovna dokumentuje literární činnost a uchovává jak rukopisy, tak i tištěná díla členů rodu**. Nejčastěji jsou zastoupeny spisy hraběte **Josefa Mikuláše Windischgrätze**: *Memoire a consulater z roku 1783* ve více než 20 exemplářích, vojevůdce knížete **Alfréda Candida** - Alfred Fürst zu Windischgrätz k.k. Feldmarschall – Lieutenant, Wien 1848 a **Ludvíka Windischgrätze**: *Oesterreichs – Ungarns Rüstungspolitik*, Wien 1914.¹³⁸

5.4 Interiér a popis knihovny z vlastního bádání

Knihovna je součástí prohlídkové trasy a nově byla vytvořena v prostorách přední části nové prelatury z původního zdejšího pivovaru (příloha obr. 25). Zahrnuje jednu uzavřenou místnost a druhou místnost vzniklou propojením prvního a druhého poschodí.¹³⁹

Vstupuje se do ní z ambitové chodby. Jako první vejde do prostorné místnosti vybavené knihovními regály, které nejsou původní, ale zapůjčené z Národního muzea v Praze. Regály s knihami jsou umístěny podél dvou stěn, jsou prosklené i otevřené. Místnost je doplněna nábytkem windischgrätzkého rodu – psacím stolem uprostřed, komodou u okna a křeslem. Na regálech i uvnitř mezi knihami jsou předměty windischgrätzkého rodu a suvenýry dovezené z orientálních zemí. Velkou vzácností a originální záležitostí jsou takzvané kanopy, což jsou bílé nádoby pocházející z Egypta (příloha obr. 26), ve kterých jsou

¹³⁷ MAŠEK, Petr. *Knihovna rodu Windischgrätzů*. [S.l.: s.n.], 1993, s. 564

¹³⁸ MAŠEK, Petr. *Knihovna rodu Windischgrätzů*. [S.l.: s.n.], 1993, s. 565

¹³⁹ Autopsie, 2016

uloženy mumifikované vnitřnosti zemřelých. Kanopy jsou čtyři, jedna je prázdná a tři plné. Pocházejí z 1. století před Kristem.¹⁴⁰

Z této místnosti se vchází do druhé místnosti, vzniklé propojením prvního a druhého patra. Knihovní skříně, tentokrát původní windischgrätzké, jsou umístěny opět podél stěn po obvodu horní místnosti i dolní. Patra jsou spojena unikátními, původními, kovovými točitými schody a horní patro je lemováno balkonem zvaným *empora*. V horní místnosti jsou knihovní skříně zabudované do niky, jsou většinou výšky 3,30 m, jen několik je menších. Šířka se různí stejně jako velikost vnitřních regálů, která je přizpůsobena velikosti knih. Místnost je doplněna obrazy s portréty představitelů windischgrätzkého rodu a trofejemi. I zde jsou další doplňky jako židle, stolky, sošky a podobné předměty. Nad dveřmi je nápis „*Fürstlich Windisch-Gratz'sches Haus-u. Familien Archiv*“¹⁴¹ (příloha obr. 27).

I dolní místnost je podél stěn lemována původními knihovními, dřevěnými, hnědými skříněmi. Místnost je doplněna opět obrazy s portréty šlechtického rodu, soškami a trofejemi, je zde též socha v životní velikosti Alfréda Windischgrätze, původní, bílá, zdobená kamna a uprostřed kulečnickový stůl. Na stolku si lze prohlédnout ukázkou knihovny ještě jako pivovaru a několik knih z fondu knihovny. V příloze (obr. 28, 28 a,b) je uveden unikátní zeměpisný atlas „*Atlas Novus sive Tabula Geographica Totius Orbis Faciem...*“ Je to atlas kolorovaný, se slovním registrem, psaný latinsky a německy, velikosti cca 37x56 cm, na titulním listu věnování německému císaři Karlu VI., otci Marie Terezie.¹⁴²

V příloze (obr. 29) je uvedena ukáзка knihy z fondu, kniha Jeana Jacquese Rousseaua s původním razítkem knihovny v Tachově, odkud celá windischgrätzká knihovna pochází.¹⁴³

Knihy jsou pečlivě zaznamenány v soupisu knih – inventárním katalogu vyhotoveném v roce 1960 zaměstnanci Národní knihovny v Praze. Knihy jsou řazeny podle signatur, knihovní skříně jsou označeny čísly podle soupisu.¹⁴⁴

Windischgrätzká knihovna v kladrubsčém klášteře je skutečnou ozdobou mezi šlechtickými knihovnami a dokladem o sečtělости šlechty a jejímu silnému vztahu ke kultuře,

¹⁴⁰ Autopsie, 2016

¹⁴¹ Autopsie, 2016

¹⁴² Autopsie, 2016

¹⁴³ Autopsie, 2016

¹⁴⁴ Autopsie, 2016

k vědění a moudrosti. Unikátnost této knihovny spočívá nejen v pečlivosti, se kterou bylo s knihami zacházeno, ale i v propojenosti německé kultury v našem státě.

6 Závěr

Kladrubský klášter založený českým knížetem Vladislavem I. v roce 1115 byl mezi prvními kláštery řádu benediktinů na našem území. Klášter byl založen v těsné blízkosti důležité obchodní stezky vedoucí z Prahy do Norimberka, a tak lze usuzovat, že důvodem zvolení tohoto místa byly obchodní zájmy mezi Čechy a Německem. V klášteře existovala spolupráce českých mnichů a mnichů ze Zwiefaltenu. Klášter byl po dobu své existence hojně podporován panovníky, byl nejbohatším klášterem v Čechách s propady v době husitské a za třicetileté války. Jeho konec přišel s Josefinskými reformami v roce 1785, kdy byl s konečnou platností zrušen. Po čtyřiceti letech se stává majetkem starého německého šlechtického rodu Windischgrätzů, který jej vlastní do roku 1945, kdy jim byl klášter zkonfiskován a připadl státu.

V současné době je využíván jako zámecký objekt k návštěvnickým prohlídkám a k nejrůznějším kulturním účelům jako jsou koncerty, přednášky, divadla, jarmarky, svatební obřady a další kulturní akce. Je regionální kulturní dominantou a centrem společenského dění.

Ve své době byl klášter centrem vzdělanosti, kterou zprostředkovali benediktini především prostřednictvím knih. Kniha byla základem života každého mnicha. Knihy byly střeženy a uchovávány jako poklad, v kostelích byly přivazovány k lavicím řetězy, pro čtení se pokládaly na lavici. O vážnosti knih vypovídá i bohatá zdobnost stejně jako množství specializovaných pracovníků jako byli písaři, vazači, iluminátoři, miniátoři, knihovníci a další. Hlavní knihou byla Bible a ostatní liturgická a duchovní literatura.

Kniha plnila dvě funkce, funkci scholastickou – informační a vzdělanostní a funkci cenného a posvátného rázu stejně jako náboženské předměty.

Původní benediktinská kladrubská knihovna se spolu se zrušením kláštera v roce 1785 nenávratně rozpadla, knihy se rozprodaly v dražbě, převezly do jiných klášterů, použily do zablácených cest. Převážně měly přejít do Národní knihovny v Praze, kde je možno na základě *Ex libris* některé identifikovat. Dále se našly v zámecké knihovně v Boru u Tachova, Starém Sedlišti a Knihovně Národního muzea. Podle soupisu z roku 1773, který je v této práci popsán a zveřejněn, vydaného za opata Amanda Streera, tedy 12 let před zrušením

kláštera, bylo v klášteře 5 748 knih. Obsahově to byla hlavně liturgická a duchovní literatura, bible, teologie, polemická literatura, filozofie (Aristoteles), encyklopedie, slovníky, právnická literatura a literatura kontroverzní neboli zakázaná (E. Rotterdamský, Martin Luther). V kladrubském klášteře je v současné době 29 knih pocházejících z původní benediktinské knihovny, které jsou skutečným pokladem a mementem své doby. Knihy pocházejí z uvedeného soupisu z roku 1773, kde jsou zaznamenány a byly klášteru věnovány kongregací - Konferencí vyšších mužských řeholí v České republice. V této diplomové práci byly knihy poprvé popsány a tím takto zveřejněny.

Windischgrätzská knihovna, která byla do kladrubského kláštera do předního křídla budovy nového konventu převezena Aladarem Windischgrätzem, posledním představitelem rodu Windischgrätzů, je významným dokumentem kulturní a politické činnosti osobností rodu Windischgrätzů. Knihovna byla pýchou celého rodu a byla členy velmi ceněna. Původní její místo bylo v Tachově, sídle windischgrätzského rodu.

Obsahuje kolem 31 000 knih rozličné literatury z období 18.-20. století, a to právnické, historické, vojenské, přírodovědné, encyklopedické, obsahuje též slovníky, mapy a literaturu z vlastní tvorby členů rodu Windischgrätzů, z malé části i beletrii. Knihy jsou psány německy, francouzsky, italsky, maďarsky a česky. Z bohemik je to množství českých učebnic a čítanek, výstavní katalogy a historická literatura.

Historie knihovny nám přibližuje a upřesňuje poznatky o vysoce postaveném starém šlechtickém rodu, který se náhodou ocitl v prastarém, historicky velmi významném bývalém klášteře Kladruby u Stříbra, nositelem kultury a vzdělanosti. A tak nám svou dochovanou cenou knižní sbírkou vynahradil ztracenou, původní, kladrubskou klášterní knihovnu benediktinskou. Knihovna, kterou může dnes každý návštěvník kláštera obdivovat, je právem klenotem česko-německé minulosti, jak pro cenné knižní sbírky, tak i pro unikátní interiér.

Přes minimum dostupných informací především v oblasti fondů původní benediktinské knihovny se podařilo splnit podstatný cíl této diplomové práce a rámcově zmapovat druh fondů knihovny, život mnichů v kladrubském klášteře, známe druhy a počty knih, které vlastnily na celách, známe soupis knih k roku 1773, a především jsou zde poprvé popsány a zveřejněny dochované knihy ze soupisu z roku 1773 s obrazovými přílohami. To považuji za jedinečný přínos této diplomové práce, přestože se u všech knih nepodařilo o

stoprocentní překlad a popis. Stejně tak druhý důležitý cíl, zmapování knihovny rodu Windischgrätzů byl splněn díky jedinečné publikaci PhDr. Petra Maška, která je jedinou svého druhu v této kvalitní podobě, a dále z mé vlastní prohlídky a bádání v knihovně.

7 Seznam použité literatury

- BENEDIKT Z NURSIE. *Řehole Benediktova*. Praha: Benediktinské arcidiákonství sv. Vojtěcha a sv. Markéty, 1998
- CEJPEK, Jiří. *Dějiny knihoven a knihovnictví*. Praha: Karolinum, 2002. ISBN: 80-246-0323-3
- CEJPEK, Jiří, Pravoslav KNEIDL a Ivan HLAVÁČEK. *Dějiny knihoven a knihovnictví v českých zemích a vybrané kapitoly z obecných dějin*, Praha: Karolinum, 1996. ISBN: 80-7184-163-3
- ČECHURA, Jiří. *Kladruby 900: lidé - život - doba*. V Domažlicích: pro Město Kladruby vydal Zdeněk Procházka, Nakladatelství Českého lesa, 2015. ISBN: 978-80-87316-61-0
- ČECHURA, Jiří. *Kladruby v pohledu devíti staletí*. Plzeň: GIS-Stylizace, 1995.
- HLAVÁČEK, Ivan. *Středověká rukopisná knižní kultura v západních Čechách, zejména v Plzni. Minulostí západočeského kraje*. V Plzni: Krajské nakladatelství, 1981, (XVII.)
- HRUBÝ, Josef. *Historické knihovny západních Čech*. V Plzni: Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody, 1976
- KNEIDL, Pravoslav. *Z historie evropské knihy: po stopách knih, knihtisku a knihoven*. Praha: Svoboda, 1989. ISBN: 80-205-0093-6
- KRČEK, Jakub. *Rušení klášterů na Plzeňsku: Kladruby, Plasy a Chotěšov v době josefínských reforem*. Plzeň: Vydavatelství Západočeské univerzity v Plzni, 2013. ISBN: 978-80-261-0250-2
- MAŠEK, Petr. *Modrá krev: minulost a přítomnost šlechtických rodů v českých zemích*. Praha: Mladá fronta, 1992. ISBN: 80-204-0346-9
- MAŠEK, Petr. *Knihovna rodu Windischgrätzů*. [S.l.: s.n.], 1993
- NOVÁČEK, Karel. *Kladrubský klášter, 1115-1421: osídlení, architektura, artefakty*. V Plzni: Fakulta filozofická Západočeské univerzity, 2010. ISBN: 978-80-87271-18-6
- POCHE, Emanuel. *Umělecké památky Čech, sv.2*, Praha: Academia, 1978
- ŠTIESS, Bedřich. *Majetek kladrubského kláštera v době jeho zrušení roku 1785. Minulostí západočeského kraje*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1971, (VIII.)
- VLČEK, Pavel, Dušan FOLTÝN a Petr SOMMER. *Encyklopedie českých klášterů*. Praha: Libri, 1997. ISBN: 80-85983-b

Články v periodikách

- HŘÍBAL, Antonín. V klášteře čekají větší zájem vědců. *Tachovský deník*. 2015, (110). ISSN 1210-9193

Internetové zdroje

- Klášter Kladruby [online]. [cit. 2016-04-09]. Dostupné z: Klášter Kladruby [online]. [cit. 2016-07-19]. Dostupné z: <https://www.klaster-kladruby.cz/cs/projekty/revitalizace-jizni-zahrady/>

Archivní výzkum

- **Národní archiv v Praze, Praha – Chodovec, Archivní 4/2257.** 1. Oddělení fondů státní správy a samosprávy do roku 1848 a církevních institucí, ČSÚ, i.č. 1978, kart. 269, Inventární účetní seznam majetku zrušeného kláštera v Kladrubech Inventarium n. 20, sig. Benediktini Kladruby 1785-1789
- **Národní archiv v Praze, Praha – Dejvice, Milady Horákové 133.** 1. oddělení - badatelna, fond Archiv zrušených klášterů, i. č. 2483, rkp. 41
- **Klášter Kladruby u Stříbra.** Dochované, zpětně darované knihy z původní benediktinské knihovny, 29 knih, dar od kongregace – Konference vyšších mužských řeholí v České republice:
 - Abrahami Bzovii: *Concionum dominical...* / Abraham Bzovský: Nedělní slyšení
 - Arsenio Sulger: *Annalium imperialis monasterii zwifaltensis...* / Arsenius Sulger: Anály císařského zwiefaltenského kláštera
 - *Biblia Sacra vulgatae editionis...* - Bible (Vulgata)

- Corbiniam Khamm: Hierarchia augustana... /Augsburská hierarchie...
- De maria Virginie incomparabili et dei ...
- Feft ss nominis jesu... / kancionál
- Gregorius Kolb: Series episcoporum archiepiscoporum et electorum../Řehoř Kolb: Posloupnost biskupů, arcibiskupů a kurfiřtů...
- Gregorius Kolb: Series romanorum imperátorů...cum.../ Řehoř Kolb: Posloupnost císařů římských...
- Gregor Kolb: Compendium totius orbis.../ Řehoř Kolb: Kompendium celého světa...
- Hieronymus Hirnhaim: Meditationes pro singulis anni diebus ex sacra skriptura../ Meditace na každý den v roce z Písma svatého
- Hieremia Drexelius: Rosae selectiffimarum virtutu.../ Jeremiáš Drexel: Růže nejvybranějších ctností...
- Christoph Ulrich Neuburger: Conciones Rurales / Kryštof Oldřich Neuburger: Venkovská slyšení...
- Christoph Ulrich Neuburger: Das ehrftliche jahr.../ Kryštof Oldřich Neuburger: Venkovská slyšení...
- Christoph Ulrich Neuburger: Conciones Rurales... / Kryštof Oldřich Neuburger: Venkovská slyšení...
- Ioanne de Lapide: Decisiones avrae... / Johannes de Lapide: Velkolepé rozhodnutí případu kolem slavení mše týkající...
- Ioannis tri themii spanhemen...
- Petro Pithoeo – Francisco Pithoeo: Corpus juris canonici Gregorii XIII.../ Pierre Pithou – Francois Pithou (ed.): Korpus kanonického práva Řehoře XIII...

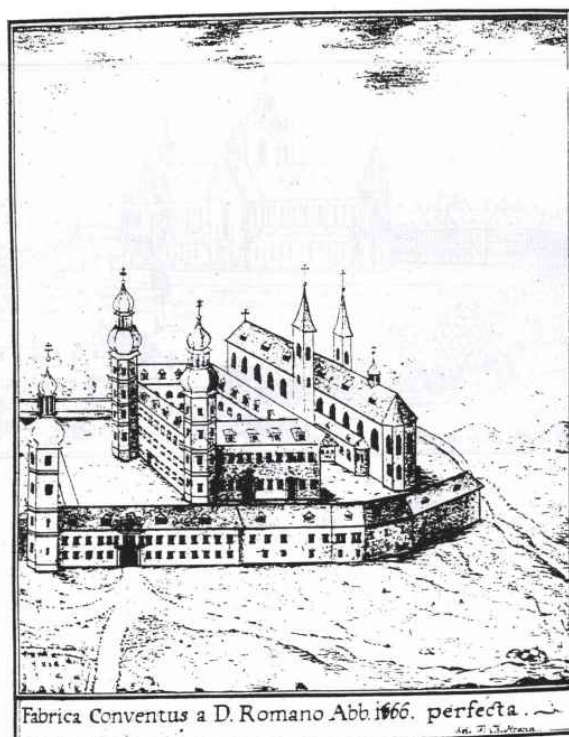
- Petri Berchorii: Opera omnia.../ Petr Berchorius (Pierre Bersuire): Práce veškerá...
- Petri Berchorii: Repertorium, vulgo, dictionarium morale / Petr Berchorius (Pierre Bersuire): Repertorium vůbec morální slovník
- Petro Pithoeo – Francisco Pithoeo: Gregorii papae IX. Decretales / Pierre Pithou – Francois Pithou (ed.): Dekrety papeže Řehoře IX.
- Petri Bessae: Conciones sive conceptus theologici.../ Pierre de Besse: Slyšení neboli sebrání teologické...
- Petri Bessae: Conciones sive conceptus theologici.../ Pierre de Besse: Slyšení neboli sebrání teologické...
- Petri Bessae: Conciones sive conceptus theologici... / Pierre de Besse: Slyšení neboli sebrání teologické...
- Proprium almae exemptae congregationis ss. Angelorum custodum.../ Vlastní nejbližší a osvobozená kongregace sv. Andělů strážců...
- Rituale monasticum / Klášterní zvyky
- Stephanus Baluzius: Sanctorum presbyterium...opera / Štěpán Baluzius: Svatých kněží...
- Theologia moralis... / Herman Busebaum - Claude Lacroix: Morální teologie
- Vitae Sanctorum... / Valentin Leucht (přeložil): Život svatých...
- Wolfgang Terller Ord. S. Bened. Cladrubii professo: Pii affectus in canticum canticorum.../ Wolfgang Teller profes benediktinského řadu v Kladrubech: Zbožné hnutí mysli v Písni písní...

- **Klášter Kladruby u Stříbra.** Knihovna rodu Windischgrätzů, popis atlasu *Atlas Novus sive Tabula Geographica Totius Orbis Faciem...*

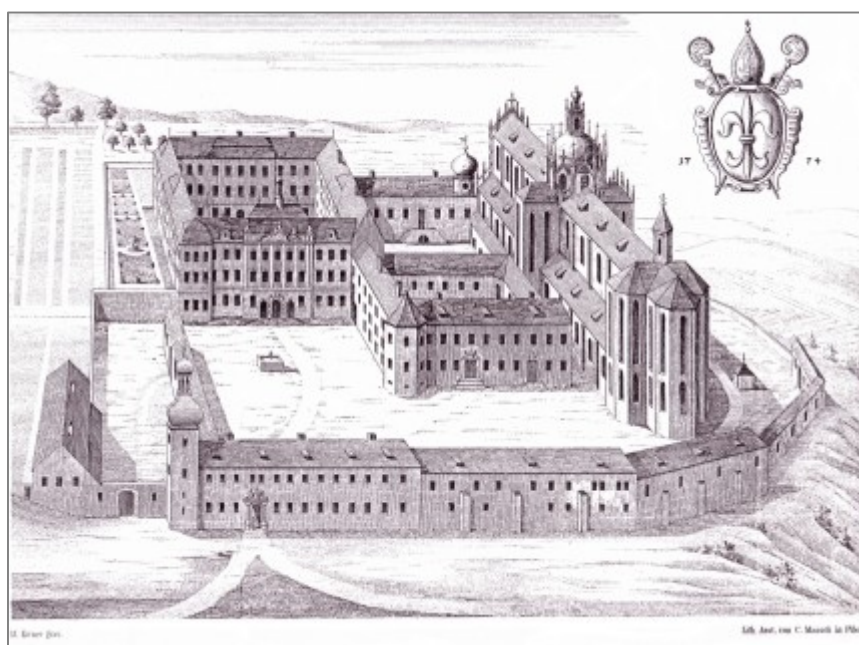
Jiné zdroje:

- **Korespondence** s vedoucím knihovny Národního muzea v Praze PhDr. Petrem Maškem ze dne 29. 3. 2016, nejnovější nálezy knižních fondů z původní kladrubské benediktínské knihovny zaznamenané v nově vydané publikaci *Tisky 16. století v zámeckých knihovnách České republiky*. I.-III. Praha, Národní muzeum, 2015, č. 838, 2151
- **Pracoviště ú.o.p. NPÚ v Plzni.** Rozhovor se zaměstnancem Mgr. Filipem Kaslem, Ph.D., dne 5.12. 2015, účastníkem archeologických výzkumů
- **Klášter Kladruby u Stříbra.** Rozhovor se zástupcem kastelána Mgr. Kamilem Petráněm ohledně informací o kladrubském klášteře a umožnění badatelské činnosti dochovaných 29 knih ve dnech 10.9. 2015, 20.11. 2015, 16.7. 2016

8 Přílohy



Obrázek 1 - Rytina T. Ch. Hronna, zachycující kladrubský areál v raně barokní podobě z roku 1666



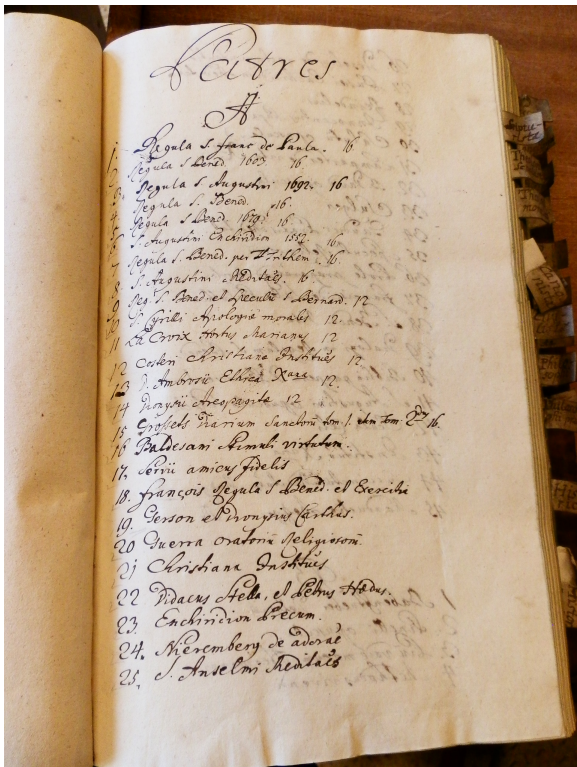
Obrázek 2 - Rytina M. Körnera podle veduty z roku 1774 zobrazuje benediktinský klášter v Kladrubech ve zjednodušené podobě



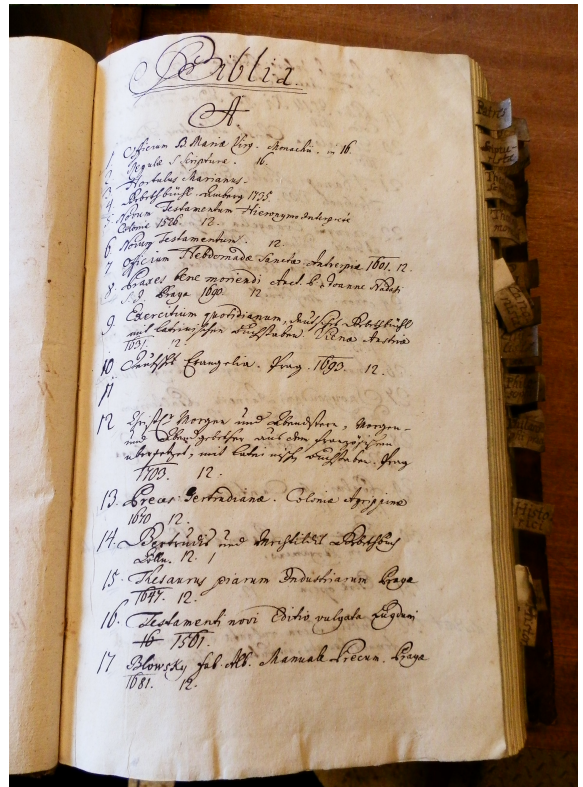
Obrázek 3 - Průčelí nového konventu přebudované Alfrédem II. na pivovar (počátek 20. stol.)



Obrázek 4 - Kladrubský klášter v současnosti



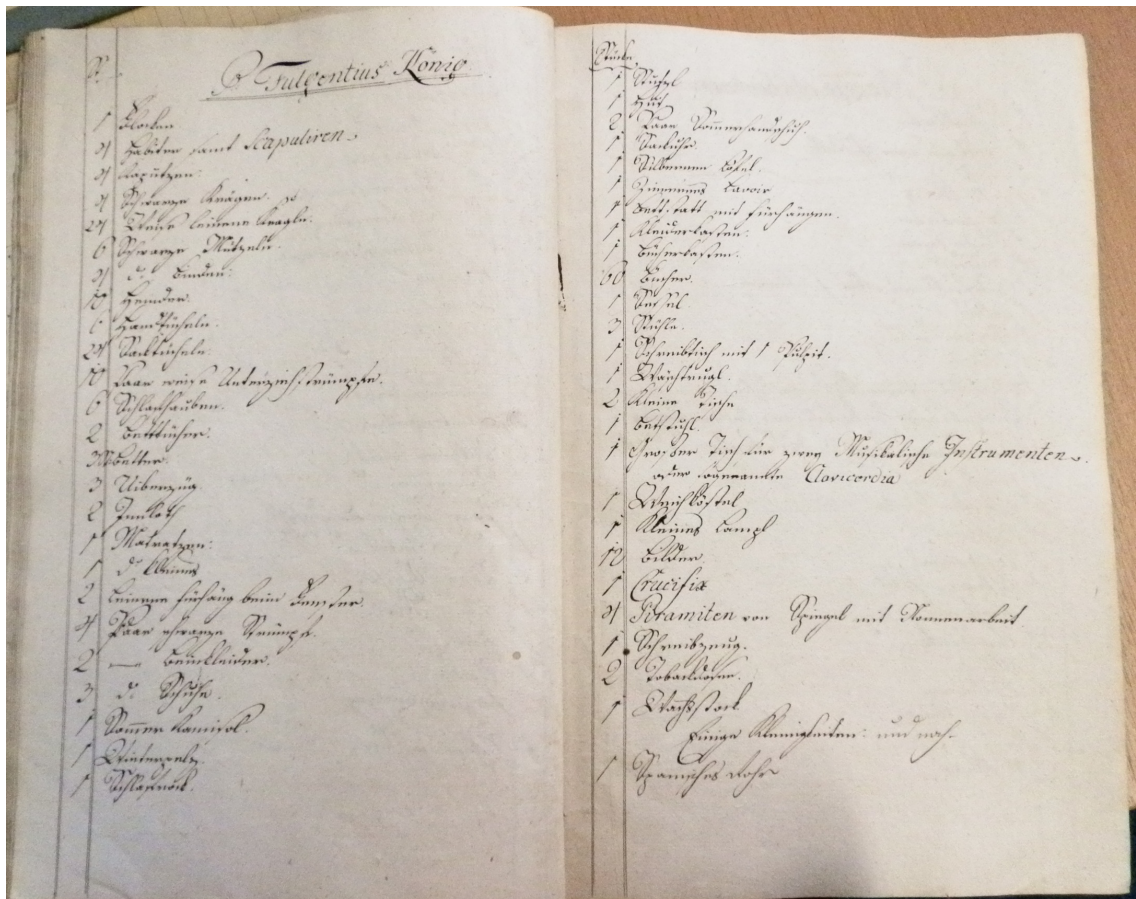
Obrázek 5 - Soupis knih z kladrubského kláštera z roku 1773



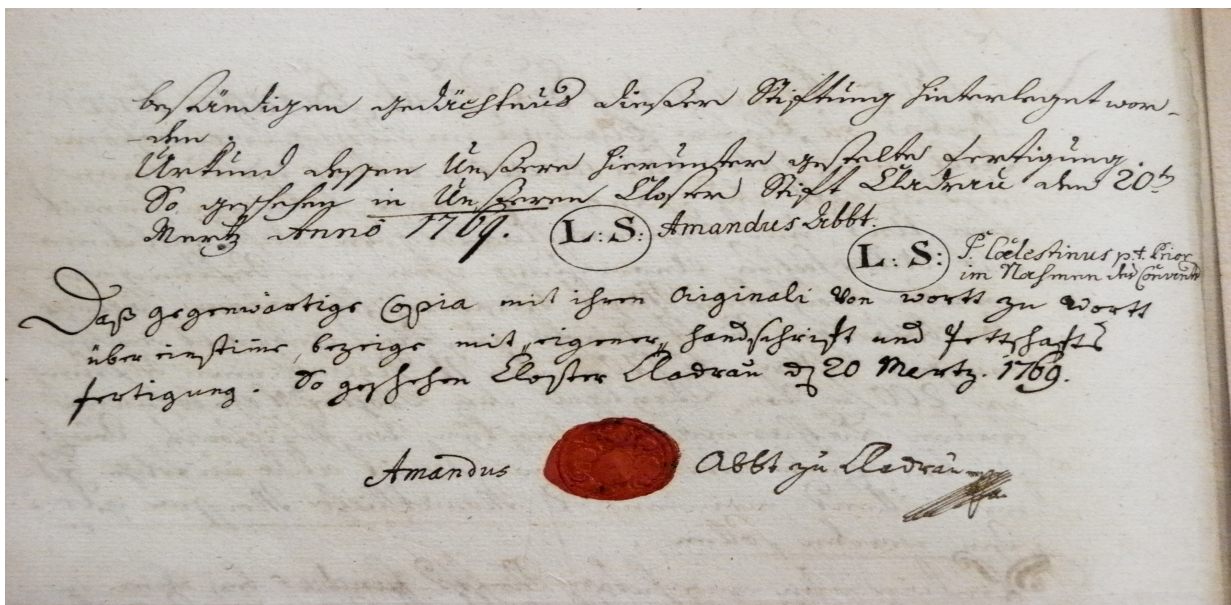
Obrázek 6 - Soupis knih z kladrubského kláštera z roku 1773



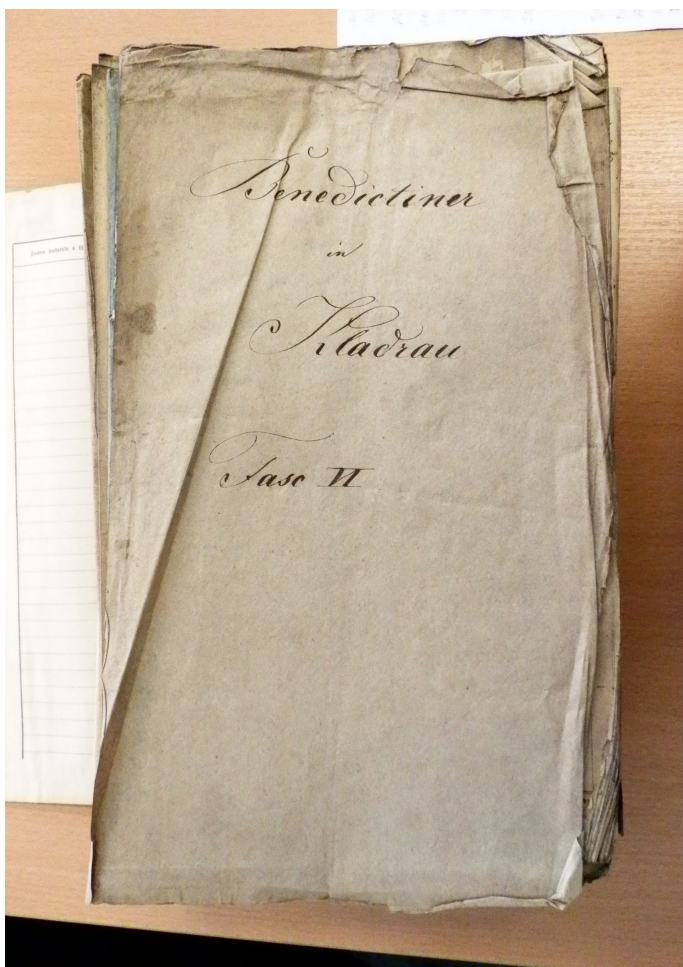
Obrázek 7 - Soupis knih z kladrubského kláštera z roku 1773



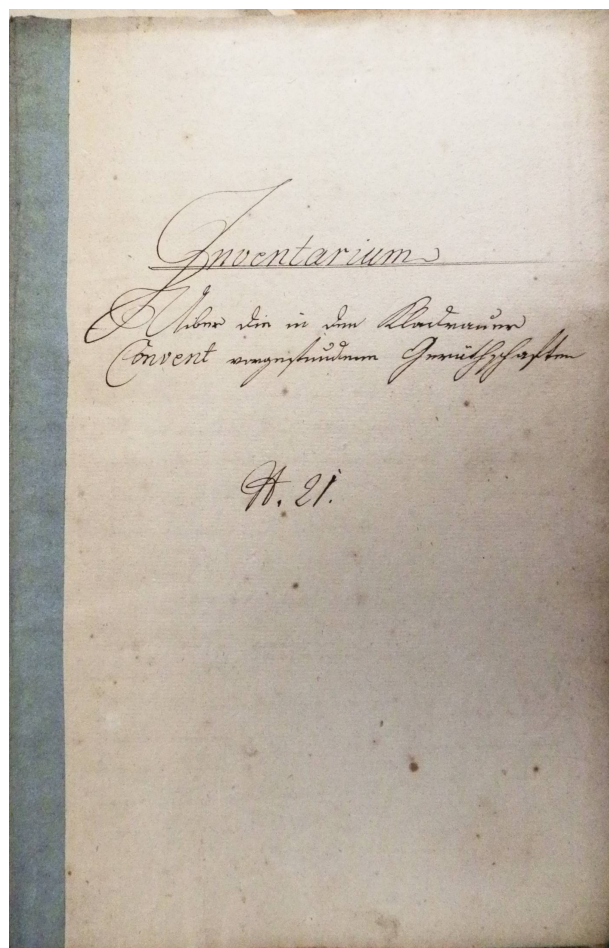
Obrázek 8 - Soupis knih z klášterní cely jednoho z mnichů kláštera v době zrušení kláštera roku 1785



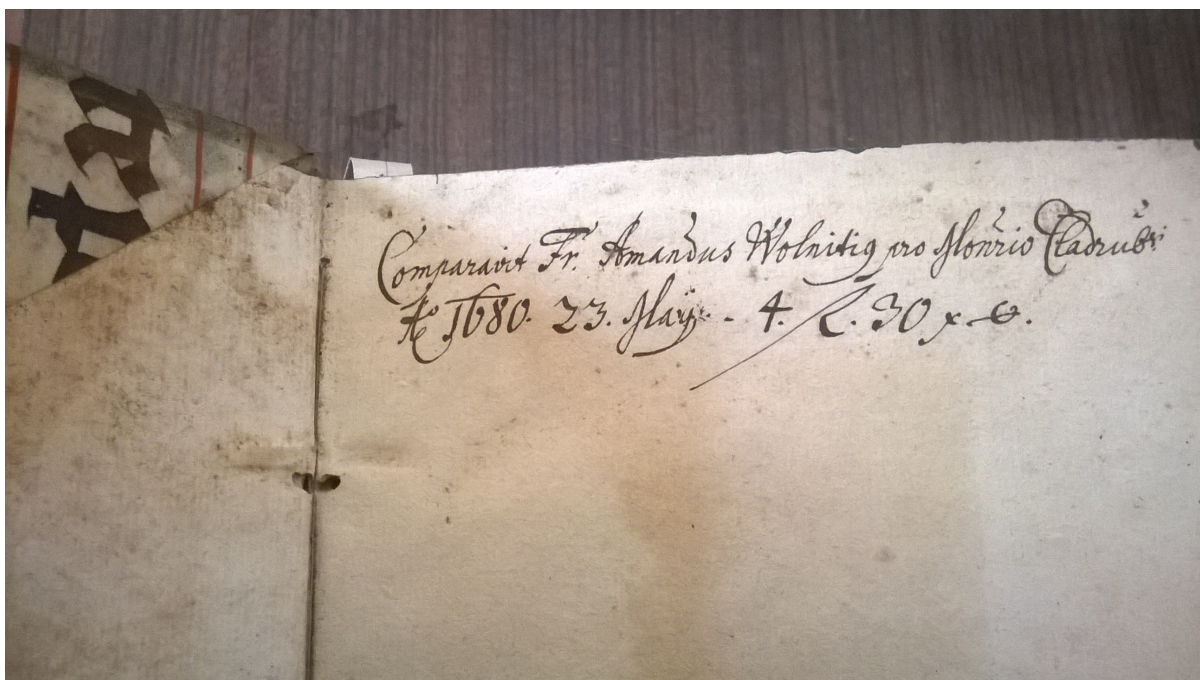
Obrázek 9 - Pečeť opata Amada Streera v inventárním soupisu zrušeného majetku kladrubského kláštera z roku 1785



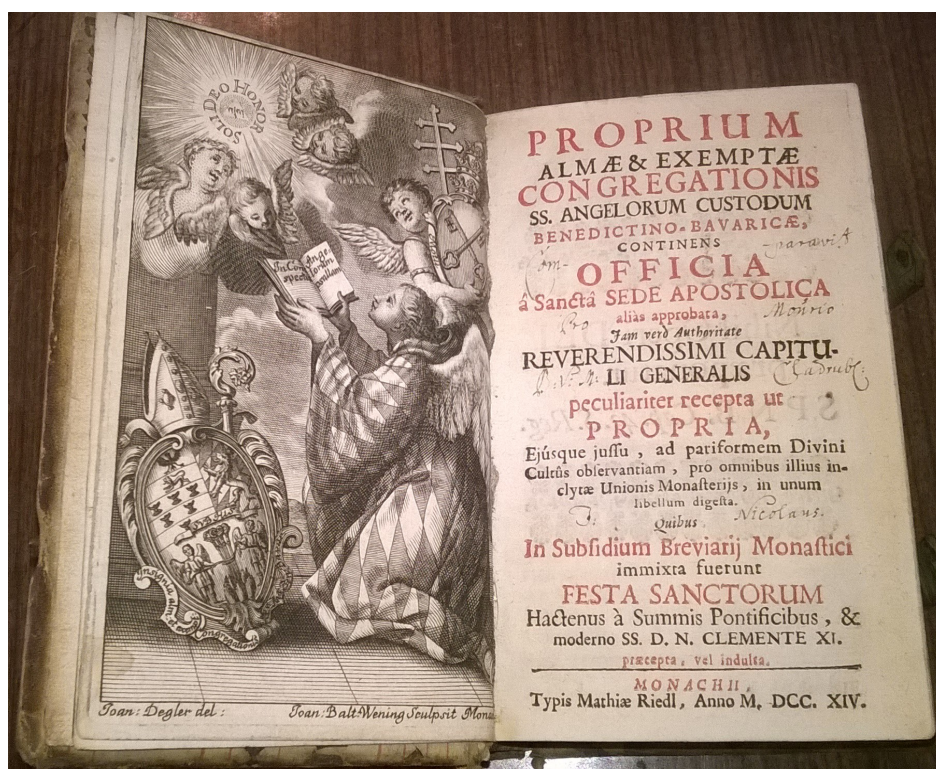
Obrázek 10 - Inventární soupisy majetku ze zrušeného kladrubského kláštera z roku 1785



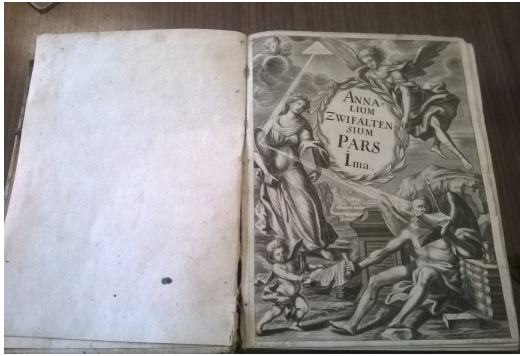
Obrázek 11- Inventární soupisy majetku ze zrušeného kladrubského kláštera z roku 1785



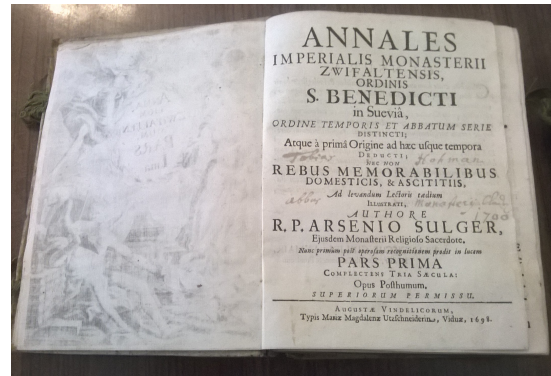
Obrázek 12 - Ruční vpisek před titulním listem knihy



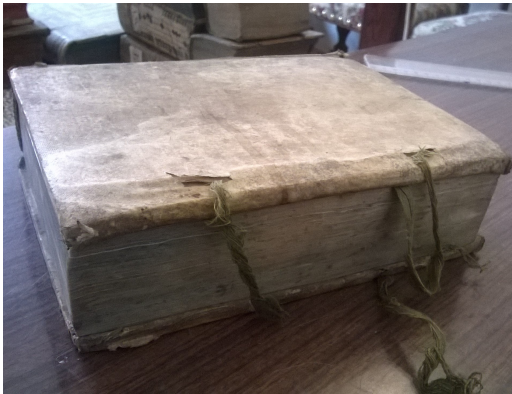
Obrázek 13 - Kolorovaná kniha s ilustrací, typická pro kladrubskou knihovnu



Obrázek 14 - Zwiefaltenské anály



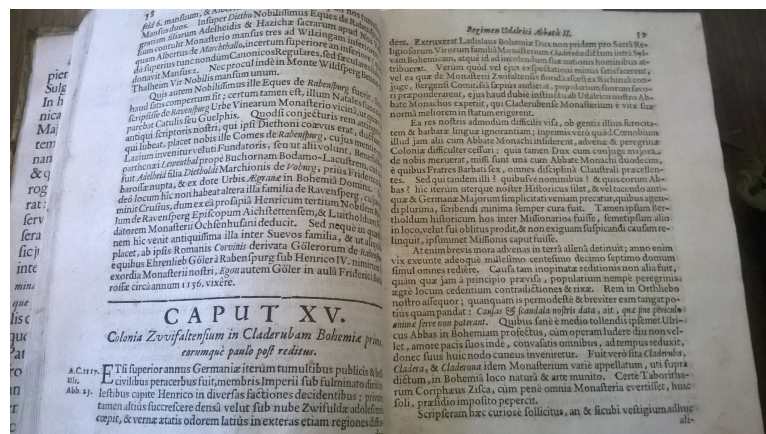
Obrázek 15 - Rukopisný vpisok opata



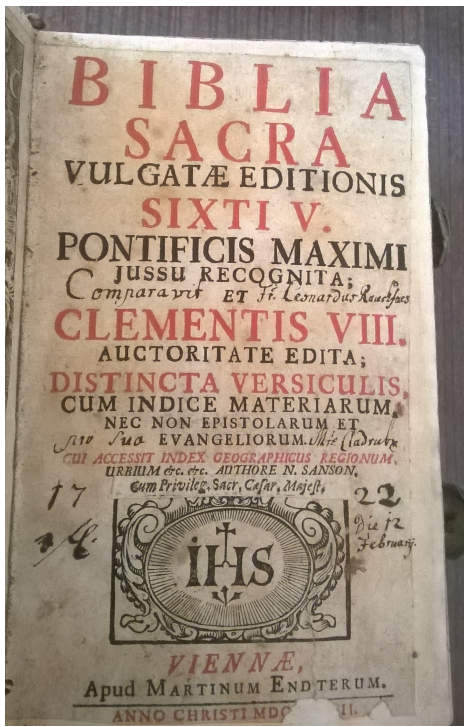
Obrázek 16a - Zwiefaltenské anály



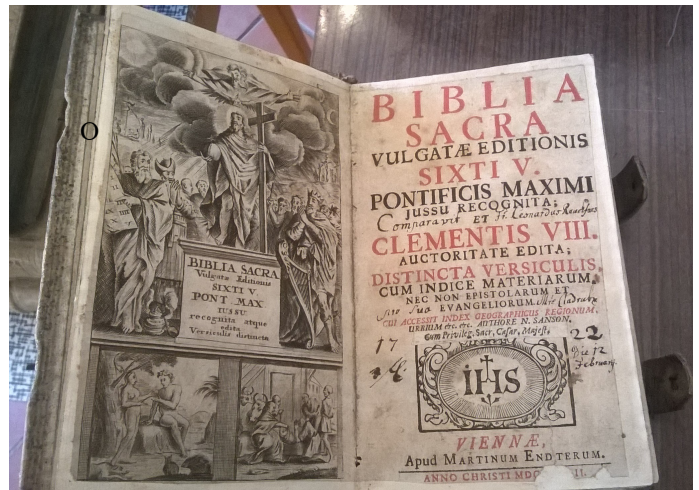
Obrázek 16a - Zwiefaltenské anály



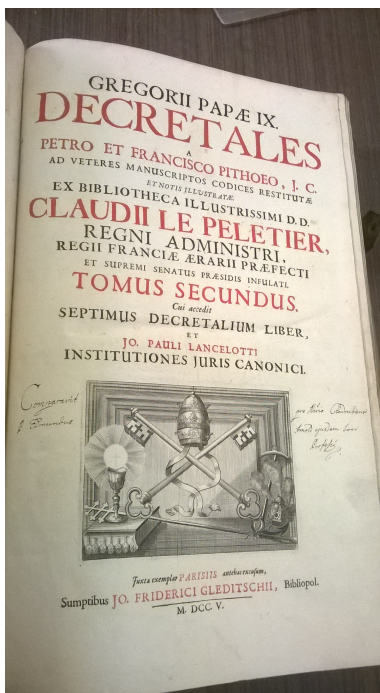
Obrázek 17 - Zwiefaltenské anály, kapitola o příchodu německých mnichů



Obrázek 18 - Ukázka bible



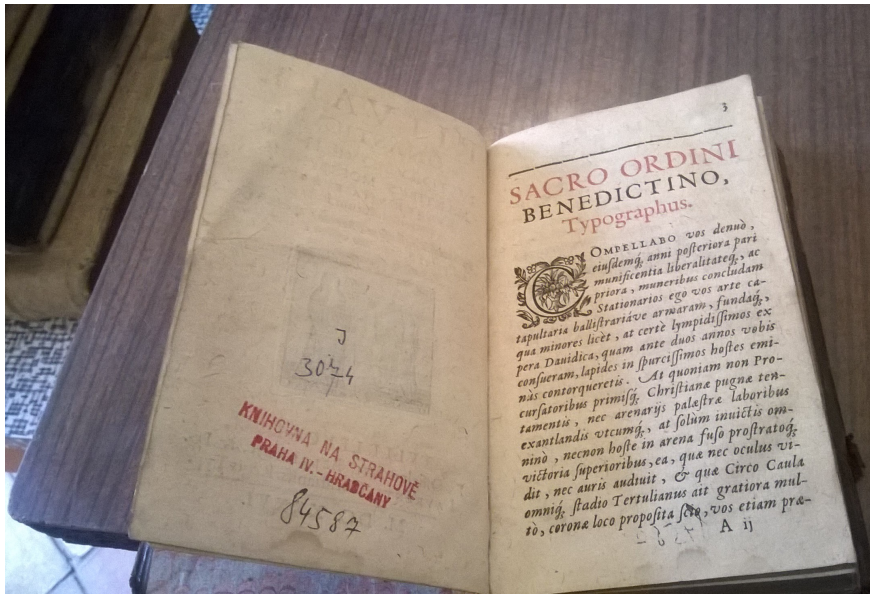
Obrázek 18a - Ukázka bible



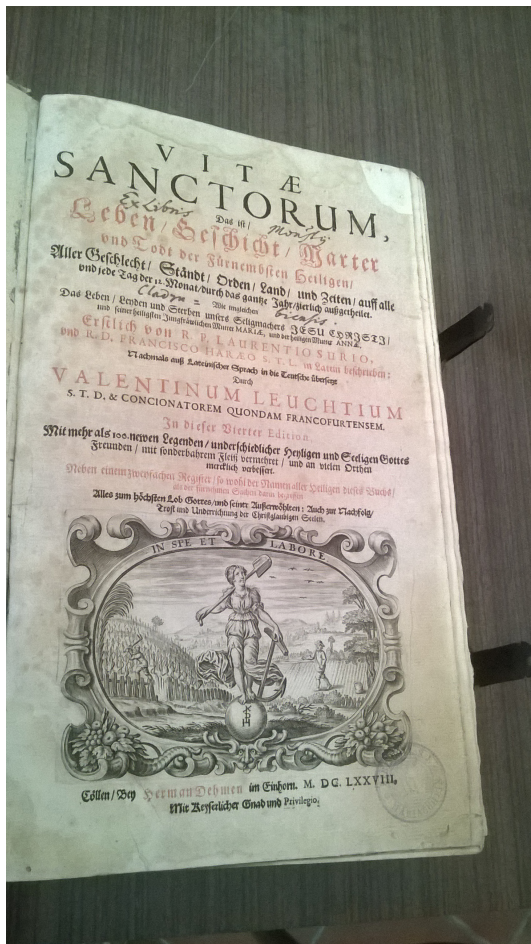
Obrázek 19 - Znak papežů - papežská tiára



Obrázek 20 - Zdobná vazba



Obrázek 21 - Razítko knihovny na Strahově



Obrázek 22 - Ukázka knihy



Obrázek 22a - Znak kladrubského opata



Obrázek 23 Knihovna rodu Windischgrätzů v současnosti



Obrázek 24 - Knihovna rodu Windischgrätzů v současnosti



Obrázek 25 - Někdejší podoba pivovaru v místech dnešní knihovny



Obrázek 26 – Knihovní skřín s kanopami



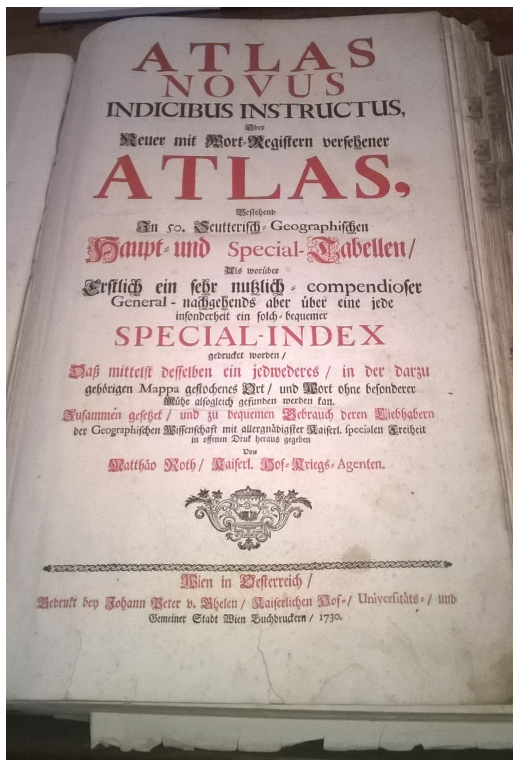
Obrázek 27 - Horní část knihovny



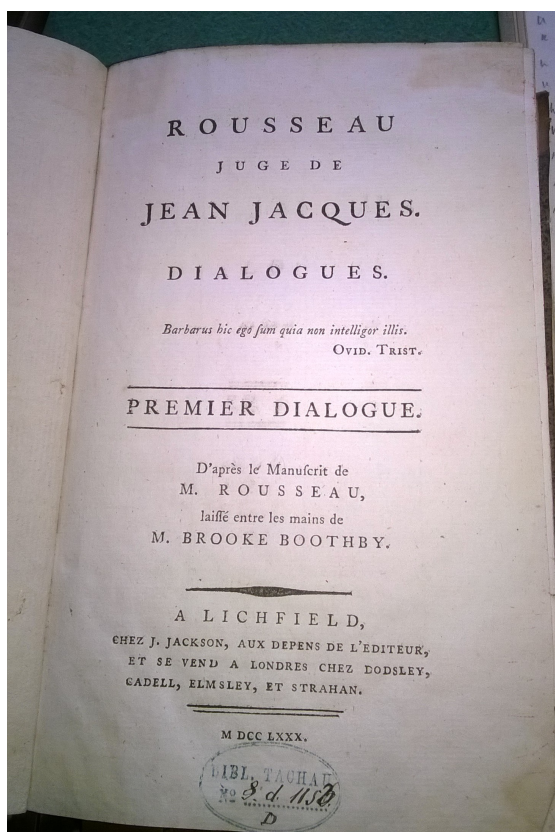
Obrázek 28 - Atlas Novus...



Obrázek 28a - Atlas Novus...



Obrázek 28b - Atlas Novus....



Obrázek 29 - Kniha z windischgrätzké knihovny s původním razítkem knihovny v Tachově



Obrázek 30 - Dochovaných 29 knih z původní benediktinské knihovny v kladrubském klášteře

9 Resumé

The master's thesis is targeted on historical development of the monastery in Kladruby near Stribro and its current usage and life of Benedictines monks especially on mapping destiny of two libraries which worked there in the past. The first was original library – library of the monastery, benedictine and second which has replaced the first one – library of the family Windischgratz.

The monastery Kladruby was established by Czech prince Vladislav I in the year 1115. The monastery Kladruby was among the first monastery of the benedictine order in Czech lands. The monastery was founded near the important trade route leading from Prague to Nuremberg. In monastery existed cooperation between Czech monks and monks from Zwiefalten. End of benedictine monastery came with Josephine reforms in the year 1785 when the monastery was closed. After 40 years later the closed monastery became the property of the old Germany aristocratic family Windischgrätz. The family Windischgrätz was the owner until an end of the year 1945 when the monastery was confiscated and fell to the state. Currently, it is used as a castle object to the visitor inspections and for various cultural purposes.

In his time the monastery was a center of learning, mediated by the Benedictines mainly through books. The main book was Bible and other liturgical and spiritual literature. The book performs two functions, scholastic - informational and educational function and precious and sacred character as well as religious objects.

The original Benedictine library, along with the establishment of monasteries in 1785 fell apart, the book sold off at auction, was transferred to other monasteries, used to muddy roads. Mostly they went to the National Library in Prague, where it is possible on the basis of Ex Libris identify some of them. They were found in the castle library in Bor near Tachov, Sedliště Old Library, and the National Museum. According to the inventory listed by Abbot Amand Streer in 1773 were in the library around 5748 books. It was 12 years before cancelling of a monastery. The inventory list is also described in the thesis. The books were mainly liturgical and spirit literature, then bible, theology, polemic literature, philosophy (Aristoteles), encyclopedy, dictionary, low literature and banned literature (E. Rotterdam, Martin Luther). In a monastery Kladruby is nowadays 29 books coming from an original

benedictine library which is a real treasure and a memento of his time. The books coming from listed list from the year 1773 where are recorded and were dedicated to a monastery by congregation – Conference higher men's rule in Czech republic.

The Windischgrätz library which was transferred by Alader Windischgrätz to the front part of monastery Kladruby is the very significant document of the cultural and political activity personalities of the family Windischgrätz. It contains about 31,000 books a variety of literature from the period 18 to 20 century, namely legal, historical, military, scientific, encyclopedic, also contains dictionaries, maps, and literature of their own creation of family members Windischgrätz and from small part also fiction. The books are written in German, French, Italian, Hungarian and Czech. Of that amount are Bohemia Czech textbooks and reading books, exhibition catalogs and historical literature.